

OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU ETKİNLİK KİTABI

ORTA - AĞIR OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU

1, 2 VE 3. KADEME ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETMENLERİ ETKİNLİK KİTABI

Millî Eğitim Bakanlığı
Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme
Genel Müdürlüğü Adına
Doç. Dr. Adnan BOYACI
Genel Müdür

Editörler
Sibel AKBIYIK
Daire Başkanı
Prof. Dr. İbrahim H. DİKEN

Yazarlar
Doç. Dr. Ayten DÜZKANTAR
Öğr. Grv. Ali KAYMAK
Öğr. Grv. Gökhan İNCE
Arş Gör. Dr. Erkan KURNAZ

Grafik Tasarım
Gonca ÖZKARA

Kapak Tasarım
Meliha BAKA ÇAKMAKLI

ISBN: 978-975-11-5324-1

Bu yayının, Bakanlık Makamınının 11.12.2019 tarihli ve 43501582-824.99-E.24649471 sayılı oluru ile 1000 adet bastırılmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü'nün yazılı izni olmadan bu kitap içeriğinin bir kısmı veya tamamı yeniden üretilemez, çoğaltılamaz, dağıtılamaz.

OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU

ORTA - AĞIR OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU
1, 2 VE 3. KADEME ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETMENLERİ ETKİNLİK KİTABI

Doç. Dr. Adnan BOYACI
ÖĞRETMEN YETİŞTİRME VE GELİŞTİRME GENEL MÜDÜRÜ

ÖN SÖZ

Değerli Meslektaşlarım,

Özel Eğitim Öğretmenleri Otizm Spektrum Bozukluğu Mesleki Gelişim Programı, orta-ağır Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) olan öğrenciler ile çalışan 1, 2 ve 3. kademe özel eğitim öğretmenlerine yönelik hazırlanmış olup güncellenen müfredat temel alınarak geliştirilmiştir. Müfredatta yer almayan ya da eksik bırakılan konular güncellenen ve bazı derslerde yeni hazırlanan içerikler ile desteklenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda müfredat ve müfredattaki derslere ilişkin program ve ders kitapları incelenmiş, yapılan inceleme sonucu bu mesleki programın içeriği belirlenmiştir. İçerik doğrultusunda “Eğitim Kitabı” ve “Etkinlik Kitabı” olmak üzere iki kitaptan oluşan bir set hazırlanarak alan öğretmenlerinin kullanımına sunulmuştur.

“Eğitim Kitabı” beş bölümden oluşmakta olup teorik bilgileri içermektedir. Kitabın birinci bölümünde Otizm Spektrum Bozukluğu hakkında genel bilgiler yer almaktadır. İkinci ve üçüncü bölümlerde tüm derslerde ortak olarak ele alınan öğretim uygulamaları hakkında bilgiler verilmektedir. Kitabın dördüncü bölümünde OSB olan çocukların gösterdikleri en yaygın problem davranışlar ile öğretmenlerin bu davranışlarla baş etme becerileri üzerinde durulmaktadır. Kitabın beşinci ve son bölümünde ise öğrencilerin ergenliğe geçiş ve ergenlik dönemi başlıca sorunlarından biri olan “kişisel mahremiyet eğitimi” hakkında öğretmenlere önemli ipuçları sunulmaktadır.

Eğitim setinin ikinci kitabı olan “Etkinlik Kitabı”nda kişisel bakım, trafik kurallarını edinme, serbest zamanlarını değerlendirme, kişisel mahremiyet vb. konularda toplam 54 etkinlik ve uygulama örneği verilmiş; öğretmenlerin bu örnekleri temel alarak gerektiğinde diğer alanlarda uygulaması için fırsatlar sunulmuştur.

Bu kitabın hazırlanmasında ve etkinliklerin uygulanmasında emeği geçen Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi Sayın Prof. Dr. İbrahim H. DİKEN'e ve tüm meslektaşlarıma teşekkür ediyor, kitabın orta-ağır Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) olan öğrencilerle çalışan özel eğitim öğretmenlerine ve öğrencilere katkıda bulunmasını temenni ediyorum.

Doç. Dr. Adnan BOYACI
ÖĞRETMEN YETİŞTİRME VE GELİŞTİRME GENEL MÜDÜRÜ

İçindekiler

1, 2 ve 3. KADEME ÖZEL EĞİTİM DERS/HEDEF-ETKİNLİK MATRİSİ	12
1, 2 ve 3. KADEME ÖZEL EĞİTİM KİŞİSEL MAHREMİYET EĞİTİMİ ETKİNLİK HEDEFLERİ	14

1. BÖLÜM AYRIK DENEMELERLE ÖĞRETİM 16

1. Etkinlik İşittiği Sese Ait Varlığın Resmini Gösterir	17
2. Etkinlik İletişim Bilgilerini Paylaşır	18
3. Etkinlik Hobi Çalışmalarında Kullanılan Araç-Gereçleri İfade Eder	19

2. BÖLÜM EŞ ZAMANLI İPUCUYLA ÖĞRETİM 21

1. Etkinlik Giyinme Becerilerini, Beceri Analizindeki Basamakları İzleyerek Gerçekleştirir	22
2. Etkinlik Geometrik Şekillerin Özelliklerini Ayırt Eder	22
3. Etkinlik Kişisel Temizlik Becerilerini Gerçekleştirir	23

3. BÖLÜM SABİT BEKLEME SÜRELİ ÖĞRETİM 25

1. Etkinlik Kişisel Bilgilerini Edinir	26
2. Etkinlik Yapıştırma Çalışmalarında Kullanılan Araç-Gereçleri İfade Eder	27
3. Etkinlik Para Hesabı Yapar	29

4. BÖLÜM İPUCUNUN GİDEREK AZALTILMASIYLA ÖĞRETİM 30

1. Etkinlik Planlanan Etkinliklere Uyar	31
2. Etkinlik Beslenme ile İlgili Önlem Alır	32
3. Etkinlik Geçişlerde Ortama Uygun Davranışlar Sergiler	33

5. BÖLÜM AŞAMALI YARDIM 34

1. Etkinlik Trafik Kurallarını Edinir	35
2. Etkinlik Beceri Analizindeki Basamakları İzleyerek Resim Çizme Çalışmaları Yapar	36
3. Etkinlik Kişisel Temizlik Becerilerini Gerçekleştirir	38

6. BÖLÜM ETKİNLİK ÇİZELGELERİ 39

1. Etkinlik Serbest Zamanlarını Değerlendirir	40
2. Etkinlik Okul Yemekhanesinde Kurallara Uyarak Yemek Yeme Becerilerini Gerçekleştirir	41
3. Etkinlik Beceri Analizindeki Basamakları İzleyerek Kişisel Temizlik Becerilerini Gerçekleştirir	42

7. BÖLÜM ŞEKİL VERME 44

1. Etkinlik Kişisel Bakımı/Temizliği Konusunda İş Birliği Yapar ya da Kişisel Bakımını/Temizliğini Kendisi Gerçekleştirir 45
2. Etkinlik Sağlığı ile İlgili Önemli Durumlarda İş Birliği Yapar 47
3. Etkinlik Sağlığı ile İlgili Önemli Durumlarda İş Birliği Yapar 48

8. BÖLÜM DOĞRUDAN ÖĞRETİM 52

1. Etkinlik 10'a Kadar Birer Ritmik Sayar 53
2. Etkinlik Okuduğu Çeşitli Bilgi Birimleri İçeren Cümlelerle İlgili Sorulan Sorulara Cevap Verir 53
3. Etkinlik Üç Basamaklı Sayıdan İki ve ya Üç Basamaklı Diğer Bir Sayıyı Onluk Bozmadan Çıkarır 56

9. BÖLÜM VIDEO MODEL İLE ÖĞRETİM 57

1. Etkinlik Kişisel Temizlik Becerilerini, Beceri Analizindeki Basamakları İzleyerek Gerçekleştirir 58
2. Etkinlik Kişisel Temizlik Becerilerini, Beceri Analizindeki Basamakları İzleyerek Gerçekleştirir 59
3. Etkinlik Videodan Taklit Eder 59

10. BÖLÜM FIRSAT ÖĞRETİMİ 61

1. Etkinlik Nesne, Kişi ve Bir Durum Hakkında Soru Sorar 62
2. Etkinlik Jest, Mimik, Ses ya da Kurallı Cümle Kullanarak Bir Şey Talep Eder 63

11. BÖLÜM GÖMÜLÜ ÖĞRETİM 64

1. Etkinlik Çevre Temizliğiyle İlgili Kuralları Edinir 65
2. Etkinlik Sınıftaki Kişi ve Nesnelere Ayırt Eder 66
3. Etkinlik Okuldaki Ortam ve Nesnelere Ayırt Eder 67

12. BÖLÜM DAVRANIŞ YÖNETİMİ 68

- İşlevi Kaçmak (Etkinlik, Beceri, Ortam, Duyusal Uyarıcı) Olan Davranışları Önleme ve Müdahale Etme 69
- İşlevi Elde Etmek (Nesne, İlgi, Duyusal Haz) Olan Davranışları Önleme ve Müdahale Etme 79

13. BÖLÜM

KİŞİSEL MAHREMİYET EĞİTİMİ

84

Öğrenme Alanı 1: Sağlıklı Bağlanma-Güvenli Ayrılma	85
Öğrenme Alanı 2: Güven Çemberi	86
Öğrenme Alanı 3: Mahremiyet Alanları	88
Öğrenme Alanı 4: Mahremiyet Davranışları	89
Öğrenme Alanı 5: Tuvalet Eğitimi	91
Öğrenme Alanı 6: Öz Bakım Becerilerinde Bağımsızlık	92
Öğrenme Alanı 7: Cinsiyeti Ayırt Etme	93
Öğrenme Alanı 8: İzin Alma-İzin Verme (Reddetme ve İhbar)	94
Öğrenme Alanı 9: Okulda Güven Çemberi	98
Öğrenme Alanı 12: Kişisel Alan (Arkadaşlık ve Yabancılar)	99
Öğrenme Alanı 13: Kandırılmayla Başa Çıkma	101
Öğrenme Alanı 14: Okulda Mahremiyet Alanları	102
Öğrenme Alanı 15: Okulda Mahremiyet Becerileri (Örtülülük, Gizlilik, Dokunulmazlık)	104
Öğrenme Alanı 16: Ergenlikte Temizlik Mahremiyet Becerileri	106
Öğrenme Alanı 17: Ergenlikte Mahremiyet Becerilerinin Genellenmesi	108

KAYNAKÇA

110

Not: Etkinlikler MEB Orta-Ağır Zihinsel Engeli ve Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Öğrenciler için I, II ve III. Kademe Öğretim Program'ından alınmıştır.

İçindekiler

1., 2. ve 3. KADEME ÖZEL EĞİTİM DERS/HEDEF-ETKİNLİK MATRİSİ

ÖĞRETİM TÜRÜ	ETKİNLİK NO	KADEME	İletişim Becerileri			Sosyal Beceriler		Görsel Sanatlar ve El Becerileri			Hayat Bilgisi							
			1.5.8. İştittiği sese ait varlığı gösterir.	2.3.2. Videodan taklit eder.	1.1.2. Nesne, kişi ve bir durum hakkında soru sorar.	1.1.1. Jest, mimik, ses ya da kurallı cümle kullanarak bir şey talep eder.	1.3.1. Planlanan etkinliklere uyar.	2.1.5. İletişim bilgilerini paylaşır.	2.3.1. Yapıştırma çalışmalarında kullanılan araç-gereçleri ifade eder.	2.6.1. Hobi çalışmalarında kullanılan araç-gereçleri ifade eder.	2.1.2. Beceri analizindeki basamakları izleyerek resim çizme çalışmaları yapar.	1.1.2. Giyinme becerilerini, beceri analizindeki basamakları izleyerek gerçekleştirir.	1.3.3. Kişisel bilgilerini edinir.	1.5.1. Trafik kurallarını edinir.	1.1.1. Kişisel temizlik becerilerini, beceri analizindeki basamakları izleyerek gerçekleştirir.	1.7.2. Çevre temizliğiyle ilgili kuralları edinir.	1.4.2. Sınıfıdaki kişi ve nesnelere ayırt eder.	1.4.4. Okuldaki ortam ve nesnelere ayırt eder.
			AYRIK DENEMELERLE ÖĞRETİM	1. Etkinlik	I	X												
	2. Etkinlik	II					X											
	3. Etkinlik	II							X									
EŞ ZAMANLI İPUCUYLA ÖĞRETİM	1. Etkinlik	I								X								
	2. Etkinlik	II																
	3. Etkinlik	II																
SABİT BEKLEME SÜRELİ ÖĞRETİM	1. Etkinlik	I										X						
	2. Etkinlik	II							X									
	3. Etkinlik	III																
İPUCUNUN GİDEREK AZALTILMASIYLA ÖĞRETİM	1. Etkinlik	I					X											
	2. Etkinlik	II																
	3. Etkinlik	II																
AŞAMALI YARDIM	1. Etkinlik	I											X					
	2. Etkinlik	II									X							
	3. Etkinlik	II																
ETKİNLİK ÇİZELGELERİ	1. Etkinlik	II																
	2. Etkinlik	II																
	3. Etkinlik	III																
ŞEKİL VERME	1. Etkinlik	I																
	2. Etkinlik	I																
	3. Etkinlik	II																
DOĞRUDAN ÖĞRETİM	1. Etkinlik	I																
	2. Etkinlik	II																
	3. Etkinlik	III																
VİDEO MODEL İLE ÖĞRETİM	1. Etkinlik	I												X				
	2. Etkinlik	I												X				
	3. Etkinlik	II		X														
FIRSAT ÖĞRETİMİ	1. Etkinlik	I			X													
	2. Etkinlik	I				X												
GÖMÜLÜ ÖĞRETİM	1. Etkinlik	I													X			
	2. Etkinlik	I														X		
	3. Etkinlik	I															X	

1., 2. ve 3. KADEME ÖZEL EĞİTİM DERS/HEDEF-ETKİNLİK MATRİSİ

ÖĞRETİM TÜRÜ	ETKİNLİK NO	KADEME	Matematik			Günlük Yaşam Becerileri			Beslenme, Sağlık ve Güvenlik			Bağımsız Yaşam Becerileri	Türkçe	
			2.7.1. Geometrik şekillerin özelliklerini ayırt eder.	3.4.1. Para hesabı yapar.	1.2.1.1'den 10'a kadar birer ritmik sayar.	3.3.3. Üç basamaklı sayıdan iki veya üç basamaklı diğer bir sayıyı onluk bozmadan çıkarır.	2.1.1. Kişisel temizlik becerilerini gerçekleştirir.	2.6.2. Serbest zamanlarını değerlendirir.	2.1.3. Okul yemekhanesinde kurallara uyarak yemek yeme becerilerini gerçekleştirir.	2.1.2. Beslenme ile ilgili önlem alır.	1.3.2. Geçişlerde ortama uygun davranışlar sergiler.			1.2.3. Kişisel bakımı/femiziği konusunda iş birliği yapar ya da kişisel bakımı/femiziğini kendisi gerçekleştirir.
AYRIK DENEMELERLE ÖĞRETİM	1. Etkinlik	I												
	2. Etkinlik	II												
	3. Etkinlik	II												
EŞ ZAMANLI İPUCUYLA ÖĞRETİM	1. Etkinlik	I												
	2. Etkinlik	II	X											
	3. Etkinlik	II					X							
SABİT BEKLEME SÜRELİ ÖĞRETİM	1. Etkinlik	I												
	2. Etkinlik	II												
	3. Etkinlik	III		X										
İPUCUNUN GİDEREK AZALTILMASIYLA ÖĞRETİM	1. Etkinlik	I												
	2. Etkinlik	II						X						
	3. Etkinlik	II							X					
AŞAMALI YARDIM	1. Etkinlik	I												
	2. Etkinlik	II												
	3. Etkinlik	II					X							
ETKİNLİK ÇİZELGELERİ	1. Etkinlik	II						X						
	2. Etkinlik	II							X					
	3. Etkinlik	III										X		
ŞEKİL VERME	1. Etkinlik	I								X				
	2. Etkinlik	I									X			
	3. Etkinlik	II										X		
DOĞRUDAN ÖĞRETİM	1. Etkinlik	I		X										
	2. Etkinlik	II												X
	3. Etkinlik	III				X								
VİDEO MODEL İLE ÖĞRETİM	1. Etkinlik	I												
	2. Etkinlik	I												
	3. Etkinlik	II												
FIRSAT ÖĞRETİMİ	1. Etkinlik	I												
	2. Etkinlik	I												
GÖMÜLÜ ÖĞRETİM	1. Etkinlik	I												
	2. Etkinlik	I												
	3. Etkinlik	I												

1, 2 ve 3. KADEME ÖZEL EĞİTİM ETKİNLİKLERİ KAZANIM İNCELEMESİ

ÖĞRETİM TÜRÜ	ETKİNLİK NO	KADEME	ETKİNLİK		İletişim Becerileri	Sosyal Beceriler	Görsel Sanatlar ve El Becerileri	Hayat Bilgisi	Matematik	Günlük Yaşam Becerileri	Beslenme, Sağlık ve Güvenlik	Bağımsız Yaşam Becerileri	Türkçe
			HEDEF										
AYRIK DENEMELERLE ÖĞRETİM	1. Etkinlik	I	1.5.8. İşittiği sese ait varlığı gösterir.		x								
	2. Etkinlik	II	2.1.5. İletişim bilgilerini paylaşır.			x							
	3. Etkinlik	II	2.6.1. Hobi çalışmalarında kullanılan araç-gereçleri ifade eder.				x						
EŞ ZAMANLI İPUCUYLA ÖĞRETİM	1. Etkinlik	I	1.1.2. Giyinme becerilerini, beceri analizindeki basamakları izleyerek gerçekleştirir.					x					
	2. Etkinlik	II	2.7.1. Geometrik şekillerin özelliklerini ayırt eder.						x				
	3. Etkinlik	II	2.1.1. Kişisel temizlik becerilerini gerçekleştirir.							x			
SABİT BEKLEME SÜRELİ ÖĞRETİM	1. Etkinlik	I	1.3.3. Kişisel bilgilerini edinir.					x					
	2. Etkinlik	II	2.3.1. Yapıştırma çalışmalarında kullanılan araç-gereçleri ifade eder.										
	3. Etkinlik	III	3.4.1. Para hesabı yapar.						x				
İPUCUNUN GİDEREK AZALTILMASIYLA ÖĞRETİM	1. Etkinlik	I	1.3.1. Planlanan etkinliklere uyar.			x							
	2. Etkinlik	II	2.1.2. Beslenme ile ilgili önlem alır.								x		
	3. Etkinlik	II	1.3.2. Geçişlerde ortama uygun davranışlar sergiler.								x		
AŞAMALI YARDIM	1. Etkinlik	I	1.5.1. Trafik kurallarını edinir.					x					
	2. Etkinlik	II	2.1.2. Beceri analizindeki basamakları izleyerek resim çizme çalışmaları yapar.				x						
	3. Etkinlik	II	2.1.1. Kişisel temizlik becerilerini gerçekleştirir.							x			

ÖĞRETİM TÜRÜ	ETKİNLİK NO	KADEME	ETKİNLİK		İletişim Becerileri	Sosyal Beceriler	Görsel Sanatlar ve El Becerileri	Hayat Bilgisi	Matematik	Günlük Yaşam Becerileri	Beslenme, Sağlık ve Güvenlik	Bağımsız Yaşam Becerileri	Türkçe
			HEDEF										
ETKİNLİK ÇİZELGELERİ	1. Etkinlik	II	2.6.2. Serbest zamanlarını değerlendirir.							x			
	2. Etkinlik	II	2.1.3. Okul yemekhanesinde kurallara uyararak yemek yeme becerilerini gerçekleştirir.							x			
	3. Etkinlik	III	3.1.1. Beceri analizindeki basamakları izleyerek kişisel temizlik becerilerini gerçekleştirir.									x	
ŞEKİL VERME	1. Etkinlik	I	1.2.3. Kişisel bakımı/ temizliği konusunda iş birliği yapar ya da kişisel bakımını/temizliğini kendisi gerçekleştirir.								x		
	2. Etkinlik	I	1.3.3. Sağlığı ile ilgili önemli durumlarda iş birliği yapar.								x		
	3. Etkinlik	II	2.3.2. Sağlığı ile ilgili önemli durumlarda iş birliği yapar.								x		
DOĞRUDAN ÖĞRETİM	1. Etkinlik	I	1.2.1.1'den 10'a kadar birer ritmik sayar.						x				
	2. Etkinlik	II	2.3.4.1. Okuduğu çeşitli bilgi birimleri içeren cümlelerle ilgili sorulan sorulara cevap verir.										x
	3. Etkinlik	III	3.3.3. Üç basamaklı sayıdan iki veya üç basamaklı diğer bir sayıyı onluk bozmadan çıkarır.						x				

1. BÖLÜM

AYRIK DENEMELERLE ÖĞRETİM

1 AYRIK DENEMELERLE ÖĞRETİM

1. Etkinlik

Dersin Adı: İletişim Becerileri (I. Kademe)

Hedef: 1.5.8. İşittiği sese ait varlığı gösterir.

Hedef Davranış(lar)

8.2. İşittiği sese ait varlığın resmini gösterir.

Davranış Tanımı

Öğrenci, öğretmenini bir ses dinletmesinin ve "Bu ne sesi?" yönergesini vermesinin ardından önüne konulan resimler arasından işittiği sese ait varlığın resmini gösterir.

Uygulama

Öğrenci ile masanın başında yan yana oturunuz. Öğretimde kullanacağınız çeşitli varlıklara ait ses kayıtlarını ve varlıkların resimlerini masanın üzerinde hazır bulundurunuz. Öğrencinizin dikkatini çekmenizin ardından "Şimdi sana bazı sesler dinleteceğim ve dinlediğin seslerin ait olduğu resimleri göstermeni istiyorum." deyin ve öğrencinizin tüm resimleri incelemesine izin veriniz. Resimleri göstererek "Bu ne?" yönergesini verip önce öğrencinin resimleri adlandırabildiğinden emin olunuz.

- 1. Etkinlik:** Hayvanların seslerini öğreniyorum.
- 2. Etkinlik:** Taşıtların seslerini öğreniyorum.
- 3. Etkinlik:** Çeşitli araç-gereçlerin seslerini öğreniyorum.
- 4. Etkinlik:** Müzik aletlerinin seslerini öğreniyorum.

Öğrencinize hedef varlığa ait sesi dinletmenin ardından " Bu ne sesi? Göster." yönergesini veriniz. Doğru tepki veren öğrencinize davranışla ilişkilendirilmiş övgü ile birlikte sevdiği atıştırılmalıklardan küçük bir miktar ikram ediniz veya sembol veriniz. Öğrenciniz yanlış tepki verir ya da hiç tepki vermez ise elinden hafifçe tutarak işittiği sese ait varlığın resmini göstermesi için fiziksel ipucu veriniz. Ancak ipucu sunduğunuz tepkileri pekiştirmeyiniz. Sadece doğru tepkileri onaylayınız. İpuçlu tepkinin ardından araya öğrencinizin bilebileceği daha basit bir soru ya da basit yönerge alınız. Ardından öğrencinin hedef yönergeyi bağımsız olarak yerine getirmesi için denemelere devam ediniz. Öğrenciye sunduğunuz ipuçlarını mümkün olduğunca kısa sürede geri çekiniz.

Genelleme

Genelleme becerisini, hedef tepkilerin öğretiminde yer almamış materyaller kullanarak değerlendiriniz. Aynı varlıkların farklı türdeki sesleri ve farklı resimlerini kullanınız. Her yeni hedef davranışın öğretiminden önce ve hedef davranış ölçütü karşıladıktan sonra genelleme verisi alınız. Doğru tepkilerin ardından onay belirten ifadelerle karşılık veriniz fakat övgü ya da ödül kullanmayınız. Yanlış tepkilerin ardından ise herhangi bir ipucu ya da geri bildirim vermeyiniz.

İzleme

Öğretim sonlandırıldıktan sonra öğrencinizin hedef davranışı sürdürüp sürdürmediğini belirlemek amacıyla belirli aralıklarla (tercihen haftada bir veya iki haftada bir) izlemeye ilişkin değerlendirme yapınız.

1 AYRIK DENEMELERLE ÖĞRETİM

2. Etkinlik

Dersin Adı: Sosyal Beceriler (II. Kademe)

Hedef: 2.1.5. İletişim bilgilerini paylaşır.

Hedef Davranış(lar)

- 5.1. Telefon numarasını söyler.
- 5.2. Ev adresini söyler.
- 5.3. Okul adresini söyler.

Davranış Tanımı

Öğrenci, sorulduğunda telefon numarasını, ev adresini ve okul adresini bağımsız olarak söyler.

Uygulama

"Öğrenci sorulduğunda telefon numarasını, ev adresini veya okul adresini bağımsız olarak doğru söyler." becerisini öğrencilerin öğrenmesi için dört etkinlik gerçekleştiriniz. Hedef davranışlar için hazırlanmış olan etkinlikleri öğrenci tamamladıktan sonra onun sosyal hayatta hedef davranışları sergileyip sergilemediğini gözlemlemek amacıyla öğretim fırsatları yaratınız. Etkinlikleri ayrıık denemelerle öğretim yöntemini kullanarak gerçekleştiriniz.

1. **Etkinlik:** Telefon numaramı oluşturuyorum.
2. **Etkinlik:** Telefon numaramı söylüyorum ve yazıyorum.
3. **Etkinlik:** Ev adresimi söylüyorum ve yazıyorum.
4. **Etkinlik:** Okul adresimi söylüyorum ve yazıyorum.

Öğrencinizle yan yana oturarak ondan etkinlikteki çalışma sayfasına bakmasını isteyiniz. Öğrenciniz çalışma sayfasına bakmıyor ise elle yönlendirme kullanarak sayfaya bakmasını sağlayınız. Öğrenciniz sayfaya baktıktan sonra size bakar ise öğrencinize "Bana harika bakıyorsun." şeklinde davranışla ilişkilendirilmiş övgü cümleleri kullanınız, bakmıyor ise ona adıyla seslenip size bakmasını bekleyiniz. Öğrenciniz size bakmıyor ise elle yönlendirme kullanarak size bakmasını sağlayınız. Öğrenciniz size baktıktan sonra ona etkinlikleri yerine getirmesi için yönerge sununuz.

Öğrenciniz doğru tepkide bulunuyor ise öğrencinize sevdiği bir atıştırmalık ikram edebilir, sembol sunabilir veya onun sevdiği bir etkinlikle kısa bir süre meşgul olmasına izin verebilirsiniz.

Öğrenciniz tepkide bulunmaz veya hatalı bir tepkiye yönelirse hata yapmasına izin vermeden elle yönlendirme kullanarak doğru tepkide bulunmasını sağlayınız ve hemen ardından davranışla ilişkilendirilmiş övgü cümleleri kullanınız. (Örneğin: Doğru etkileşimi harika işaretledin!) Ancak pekiştireç sunmayınız. İpuçlu tepkinin ardından öğrenci, hedef davranışı bağımsız olarak yerine getirene kadar yönergeyi tekrarlayınız. Öğretimin ilk oturumlarında ipucu sunulduktan sonra gerçekleşen doğru tepkilerde ona sevdiği bir atıştırmalık ikram edebilir, sembol sunabilir ya da sevdiği bir etkinlikle kısa bir süre meşgul olmasına izin verebilirsiniz. Ancak ilerleyen öğretim oturumlarında yalnızca ilk denemede bağımsız gerçekleşen doğru

1 AYRIK DENEMELERLE ÖĞRETİM

tepkilere ödül sununuz. Elle yönlendirme ile sunduğunuz ipuçlarını mümkün olduğunca kısa sürede aşamalı yardım, uzamsal geri çekme, gölge olma ve yakınlık azaltma ile geri çekiniz.

Genelleme

"Öğrenci sorulduğunda telefon numarasını, ev adresini veya okul adresini bağımsız olarak doğru söyler." becerisinin öğretime başlamadan önce ve öğretimde hedeflenen ölçüt karşılandıktan sonra öğretimde bulunan kişilerin dışındaki kişilerle genelleme verisi toplanır.

İzleme

Öğretimde belirlenen hedefe ulaşarak öğretilen becerinin sürdürülmesi önemlidir. Öğretmen, beceriyi izleme listesine almalıdır. Öğretimde belirlenen hedefe ulaşıldıktan sonra ilk bir ay içerisinde belirlenen üç farklı günde yoklama oturumları gerçekleştirilmelidir (Örneğin: 5, 10 ve 20 gün sonra).

3. Etkinlik

Dersin Adı: Görsel Sanatlar ve El Becerileri (II. Kademe)

Hedef: 2.6.1. Hobi çalışmalarında kullanılan araç-gereçleri ifade eder.

Hedef Davranış(lar)

- 1.1. Çamuru gösterir.
- 1.2. Çamurun ismini söyler.
- 1.3. Tuz seramiğini gösterir.
- 1.4. Tuz seramiğinin ismini söyler.

Uygulama

Öğrenci ya da öğrencileriniz ile önceden belirlediğiniz oturma düzenine göre oturunuz. Aşağıda hedef davranışın ayrik denemelerle öğretimine ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

Öğrencinizin dikkatini hedef davranışa çekiniz. Bu sırada öğrencilerinizle göz teması kurmaya özen gösteriniz. Eğer öğrenciniz göz teması kurmuyorsa hafifçe çenesini tutarak ya da omzuna hafifçe dokunarak veya öğrencinizin işaret parmağını tutup kendi göz hizasına getirerek onunla göz teması kurabilirsiniz. Öğrenciniz hazır olduğunda ilgili gerçek nesneyi/ resimli kartı göstermesini isteyiniz. Örneğin, "Seramik çamurunu/Üzerinde seramik çamuru olan kartı göster." Hemen ardından belirlediğiniz ipucunu sunarak (Model ipucu, öğretmen masa üzerindeki kil çamuru/kırmızı çamur/şamotlu seramik çamurunu gösterir.) öğrenciye model olunuz. Ardından yanıt aralığı (5 saniye) kadar bekleyiniz.

Öğrencilerinizin doğru tepkilerini pekiştiriniz, yanlış tepkileri için hata düzeltilmesi yapınız. Hata düzeltilmesinde ipucu sunabilir, denemeyi tekrar edebilir ya da yeni denemeye geçebilirsiniz. Hedeflenen araç-gereci gösterme hedef davranışı tamamlandıktan sonra ya da eş zamanlı olarak resimli kartlardan seramik çamurunu göstermeye çalışabilirsiniz. Resimli kartlar üzerinde gösterme davranışının öğretiminde de ayrik denemelerle öğretim süreci benzer şekilde olacaktır. Öğrencinizin önüne hobi çalışmasında kullanacağınız seramik çamur çeşitlerinden birini ve olumsuz örnek olabilecek iki farklı araç-gereci

1 AYRIK DENEMELERLE ÖĞRETİM

gösteren resimli kartları koyarak "Çamuru göster." şeklinde yönerge veriniz. Ardından model ipucu sunarak doğru kartı gösteriniz ve yönergeyi tekrar ederek yanıt aralığı kadar bekleyiniz. Diğer hedef davranış olan tuz seramiğini gösterme davranışının öğretimini de benzer süreçleri izleyerek gerçekleştiriniz. Gösterilen gerçek nesne/resimli kart üzerinden hangi araç-gereç olduğunu söylemelerini isteyeceğiniz hedef davranış için de benzer öğretim sürecini yürütünüz. Öğrencinizin özelliğine göre gösterme davranışının hemen ardından "Peki bu ne? Söyle." şeklinde devam edebilir ya da söyleme davranışını ayrı çalışabilirsiniz. Hobi çalışmalarında kullandığımız araç-gereçlerin isimlerini söyleme basamağı için de benzer şekilde öğretim sürecini düzenleyiniz. İlgili araç-gerecin resimli kartını göstererek "Bu ne? Söyle." diye yönerge veriniz, ardından model ipucu sunarak "Tuz seramiği." deyiniz ve yönergeyi tekrar ediniz. Öğrencinizin tepkide bulunması için 4-5 sn bekleyiniz. Öğrencinizin doğru tepkilerini pekiştirirken yanlış tepkilerini görmezden geliniz veya denemeyi tekrarlayarak hata düzeltilmesi yapınız.

Genelleme-İzleme

Genelleme çalışmasını, hedef davranışta ölçüt sağlandıktan sonra yapınız. Bu davranışın genellemesinde kişi, araç ve ortam değişikliği planlayınız. Öğretim öncesi ve sonrasında aileden ya da okuldaki bir başka öğretmenden öğrencinizin hobi çalışmalarında kullanılan araç-gereçleri gösterme ve söyleme hedef davranışlarına ilişkin performansını değerlendirmesini isteyerek genelleme verisi toplayınız.

Farklı boyut ve türdeki araçlar üzerinde gösterme ve söyleme çalışınız.

Öğrencilerinizin edindiği becerileri unutmaması ve günlük yaşamda sürdürüp sürdüremediğinin belirlenmesi amacıyla izlenmesi gerekmektedir. İzleme çalışmasını, edinim gerçekleştikten sonra öğrencinizin düzeyine uygun belli aralıklarla (Örneğin, aylık ya da haftalık) planlayınız.

2. BÖLÜM

EŞ ZAMANLI İPUCUYLA ÖĞRETİM

2 EŞ ZAMANLI İPUCUYLA ÖĞRETİM

1. Etkinlik

Dersin Adı: Hayat Bilgisi (I. Kademe)

Hedef: 1.1.2. Giyinme becerilerini, beceri analizindeki basamakları izleyerek gerçekleştirir.

Hedef Davranış(lar)

2.5. Giysilerdeki tamamlayıcı aparatları açar (Çıtçıt açma).

Uygulama

Öğrencinizin önüne çıtçıtli bir hırka/yelek koyunuz. Ardından “Çıtçıtları aç.” hedef uyarısını sununuz. Hedef uyarını sunar sunmaz kontrol edici ipucu olan model ipucunu sununuz. Öğrencinizin tepkide bulunması için 4-5 sn bekleyiniz. Öğrencinizin doğru tepkilerini pekiştirirken yanlış tepkilerini görmezden geliniz veya denemeyi tekrarlayarak hata düzeltmesi yapınız. Süreci öğrenciniz tüm çıtçıtları açıncaya kadar devam ettiriniz. Öğrencinizi çalışmaya katıldığı için “Aferin, çok güzel çalıştın.” diyerek pekiştiriniz.

Genelleme-İzleme

Genelleme çalışmasını, hedef davranışta ölçüt sağlandıktan sonra yapınız. Farklı bir öğretmen ile farklı boyutlarda ve farklı türde çıtçıtli giysiler kullanılarak aynı çalışma tekrar edilmelidir. Öğrencilerinizin edindiği becerileri unutmaması ve günlük yaşama aktarabilmesi amacıyla izlenmeleri gerekmektedir. İzleme çalışmasını edinim gerçekleştikten sonra öğrencilerinizin düzeylerine uygun, belli periyotlarla (Örneğin aylık ya da haftalık) yapınız.

2. Etkinlik

Dersin Adı: Matematik (II. Kademe)

Hedef: 2.7.1. Geometrik şekillerin özelliklerini ayırt eder.

Hedef Davranış(lar)

- 1.1. Dairenin kenarının olmadığını söyler.
- 1.2. Dairenin köşesi olmadığını söyler.
- 1.3. Dairenin içinin dolu olduğunu söyler.
- 1.4. Karenin dört kenarını gösterir.
- 1.5. Karenin dört kenarı olduğunu söyler.
- 1.6. Karenin kenar uzunluklarının eşit olduğunu söyler.
- 1.7. Dikdörtgenin dört kenarını gösterir.
- 1.8. Dikdörtgenin dört kenarı olduğunu söyler.
- 1.9. Dikdörtgenin kısa kenarlarını gösterir.
- 1.10. Dikdörtgenin uzun kenarlarını gösterir.
- 1.11. Üçgenin üç kenarını gösterir.
- 1.12. Üçgenin üç kenarı olduğunu söyler.

Uygulama

Öğretim oturumlarında öğretmen öğrenciye hedef uyarın olarak "... göster!" der ve hemen arkasından kontrol edici ipucunu sunar. Öğrenciyle bu şekilde birkaç oturum düzenlendikten sonra yoklama oturumu yapılır. Yoklama oturumunda öğrenciye kontrol edici ipucunun ardından tepkide bulunması için 5 sn yanıt aralığı süresi verilir. Öğrenci bu süre içinde doğru tepki verirse pekiştirilir. Yanlış tepki vermesi ve tepkide bulunmaması durumunda görmezden gelinerek deneme tekrar edilir. Ölçüt sağlanıncaya kadar çalışmaya devam edilir. Öğrencinin bireysel özellikleri ve performans düzeyleri dikkate alınarak deneme sayısına öğretmen karar verir.

Genelleme-İzleme

En az üç oturum planlanmalıdır. Bu aşamada farklı kişiler, akranlar, ortamlar ve zamanlarda daire, kare, dikdörtgen ve üçgenin özelliklerini tanıma etkinlikleri planlanarak genelleme performanslarına ulaşılmalıdır.

3. Etkinlik

Dersin Adı: Günlük Yaşam Becerileri (II. Kademe)

Hedef: 2.1.1. Kişisel temizlik becerilerini gerçekleştirir.

Hedef Davranış(lar)

- 1.1. Bağlama uygun olarak ne zaman elini yıkaması gerektiğini söyler.
- 1.5. Bağlama uygun olarak ne zaman dişini fırçalaması gerektiğini söyler.

Uygulama

Bu amacı çalışmaya başlamadan önce öğrencinizin ellerini yıkamasını gerektiren durumların resimlerini hazırlayınız. Öğrencinize daha önceden hazırlamış olduğunuz resimli kartları gösteriniz ve çalışacağınız beceriyi söyleyiniz. Öğrencinizin önüne yemekten önce ve tuvaletten çıktıktan sonra ellerini yıkaması gerektiğini sergileyen resimli kartları yerleştiriniz. Aynı zamanda öğrencinizin dil düzeyine uygun şekilde el yıkama becerisi hakkında konuşunuz. Örneğin ilgili resimli kartı gösterdikten sonra "Tuvaletten çıktıktan sonra ne yapman gerekir? Söyle." Hedef uyarın sunulur sunulmaz kartı gösterip uygun kontrol edici ipucunu (sözel ipucu, işaret ipucu vb.) sununuz. Öğrencinizin tepkide bulunması için 4-5 sn bekleyiniz.

Öğrencinizin doğru tepkilerini anında pekiştiriniz. Yanlış tepkilerini görmezden geliniz. Denemeyi bir kez daha tekrarlayarak hataları düzeltiniz. El yıkamayı gerektiren farklı durumları söyleme amacı için de benzer şekilde öğretim sürecini düzenleyiniz. Hedef uyarın olarak öğrenciye "Resimde gördüğün durumdan sonra ne yapman gerekir?" sorusunu sorunuz. "Ellerini yıkaman gerekir." diyerek kontrol edici ipucunu sununuz. Öğrencinizin tepkide bulunması için 4-5 sn bekleyiniz. Öğrencinizin doğru tepkilerini pekiştirirken yanlış tepkilerini görmezden geliniz. Denemeyi tekrarlayarak hatasını düzeltiniz. "Söyleme." hedefine ilişkin

2 EŞ ZAMANLI İPUCUYLA ÖĞRETİM

birden fazla hedef davranışınız varsa etkinlikleri yukarıdaki süreçle benzer şekilde gerçekleştiriniz.

Genelleme-İzleme

Genelleme çalışmasını hedef davranışta ölçüt sağlandıktan sonra yapınız. Bu davranışın genellenmesinde kişi ve ortam değişikliği planlayınız. Öğretim öncesi ve sonrasında aileden ya da okuldaki bir başka öğretmenden öğrencinizin çevresindeki kişileri tanıma hedef davranışına ilişkin performansını değerlendirmesini isteyerek genelleme verisi toplayınız. Öğrencilerinizin edindiği becerileri unutmaması ve günlük yaşama aktarabilmesi amacıyla izlenmesi gerekmektedir. İzleme çalışmasını, edinim gerçekleştikten sonra öğrencinizin düzeyine uygun belli aralıklarla (Örneğin aylık ya da haftalık) yapınız.

3. BÖLÜM

SABİT BEKLEME SÜRELİ ÖĞRETİM

3 SABİT BEKLEME SÜRELİ ÖĞRETİM

1. Etkinlik

Dersin Adı: Hayat Bilgisi (I. Kademe)

Hedef: 1.3.3. Kişisel bilgilerini edinir.

Hedef Davranış(lar)

- 3.1. Ev adresinin yazılı olduğu kartı gösterir.
- 3.2. Ebeveynlerinin telefon numaralarının yazılı olduğu kartı gösterir.
- 3.3. Ev adresini söyler.
- 3.4. Ebeveynlerinin telefon numaralarını söyler.

Uygulama

Bu çalışma öncesinde öğrencinizin ailesiyle iletişime geçerek ev adreslerini öğreniniz. Öğrenciniz için üzerinde ev resmi, adres ve kapı numarasının olduğu görseller hazırlayınız. Ders kitabının etkinlik sayfasında bulunan görselleri kullanabileceğiniz gibi kendiniz de farklı görseller hazırlayabilirsiniz. Bu görsellere her bir öğrencinizin adresini ayrı ayrı yazınız. Hazırladığınız görselleri hem kendiniz hem de öğrenciniz için iki kopya olacak şekilde çoğaltınız. Öğrencinize ev adresini öğreneceğini açıklayınız. Hazırladığınız görseli öğrencinizin önüne koyunuz ve koyduğunuz görselde ev adresinin yazılı olduğunu söyleyiniz. "Hangisi senin ev adresin? Göster." diyerek hedef uyarını sununuz. Aynı anda "Bu senin ev adresin." deyip ev adresinin yazılı olduğu görseli göstererek kontrol edici ipucunu sununuz. Öğrencinizin tepkide bulunması için 4-5 sn bekleyiniz (yanıt aralığı). Öğrencinizin doğru tepkilerini pekiştiriniz. Yanlış tepkilerini ve tepkide bulunmama durumunu görmezden geliniz. Yanlış tepkileri için hata düzeltmesi yapınız. Hata düzeltmesinde ipucu sunabilir, denemeyi tekrar edebilir ya da yeni denemeye geçebilirsiniz.

Sınıftaki tüm öğrencilerinizle denemeyi bir kez tekrarlayınız. Sınıftaki tüm öğrencilerle aynı denemeyi bir kez daha yapınız. Denemeyi tüm öğrencilerle iki kez tekrarladıktan sonra öğrencilerinize "Şimdi sıra sizde. Bu kez ben önceden söylemeyeceğim, size soracağım." deyip "Hangisi senin ev adresin? Göster." hedef uyarısını sununuz. Öğrencinizin tepkide bulunması için 4-5 sn bekleyiniz (yanıt aralığı). Öğrenciniz 4-5 sn'lik sürede doğru yanıt verdiyse doğru tepkilerini pekiştiriniz. Öğrencinizin tepkisini veri kayıt formuna ipucundan önceki doğru tepki olarak işaretleyiniz. Öğrenciniz 4-5 sn'lik sürede yanlış yanıt verdiyse öğrencinizi durdurup kontrol edici ipucunu sununuz. Öğrencinizin tepkisini veri kayıt formuna ipucundan önceki yanlış tepki olarak işaretleyiniz. Öğrenciniz 4-5 sn'lik sürede yanlış tepkide bulundysa ya da tepkide bulunmadiysa "Bu senin ev adresin." deyip adresin yazılı olduğu kartı göstererek kontrol edici ipucunu sununuz ve öğrencinizin tepkide bulunmasını bekleyiniz. Öğrenciniz, siz kontrol edici ipucunu sunduktan sonra 4-5 sn'lik sürede doğru yanıt verdiyse doğru tepkilerini pekiştiriniz. Öğrencinizin tepkisini veri kayıt formuna ipucundan sonraki doğru tepki olarak işaretleyiniz. Öğrenciniz siz kontrol edici ipucunu sunduktan sonra tekrar yanlış tepkide bulundysa ya da tepkide bulunmadiysa "Bu senin ev adresin." deyip adresin yazılı olduğu kartı göstererek doğru yanıtı söyleyip bir başka öğrenciye geçiniz. Öğrencinizin tepkisini veri kayıt formuna ipucundan sonraki yanlış tepki olarak işaretleyiniz. Öğrenciniz ifade edici dil becerilerine

3 SABİT BEKLEME SÜRELİ ÖĞRETİM

sahipse ev adresini söyleme hedef davranışını da benzer şekilde planlayarak gerçekleştiriniz.

Bu çalışma öncesinde öğrencinizin ailesiyle iletişime geçerek telefon numaralarını öğreniniz. Öğrenciniz için üzerinde telefon numarasının olduğu görseller hazırlayınız. Ders kitabının etkinlik sayfasında bulunan görselleri kullanabileceğiniz gibi kendiniz de farklı görseller hazırlayabilirsiniz. Bu görsellere her öğrenciniz için ebeveynlerinin telefon numaralarını ayrı ayrı yazınız. Hazırladığınız görselleri hem kendiniz hem de öğrenciniz için iki kopya olacak şekilde çoğaltınız. Öğrencinize anne-babasının telefon numaralarını öğreneceğini açıklayınız. Ev adresi hedef davranışını öğretirken izlediğiniz sürecin aynısını kullanarak öğrencinizle anne-babasının telefon numarasını yazılı karttan gösterme ve telefon numarasını söyleme hedef davranışlarını çalışınız.

Genelleme-İzleme

Genelleme çalışmasını hedef davranışta ölçüt karşılandıktan sonra yapınız. Bu davranışın genellenmesinde kişi ve araç-gereç değişikliği planlanabilir. Öğretim öncesi ve sonrasında ev adresinin ve anne-babanın telefon numarasının yazılı olduğu farklı araç-gereçler (yaka kartı, bileklik vb.) kullanarak öğrencinizin ev adresini ve anne-babasının telefon numaralarını yazılı karttan gösterme ile adres ve telefon bilgilerini söyleme hedef davranışlarına ilişkin performansını değerlendirmesini isteyerek genelleme verisi toplayınız. Öğrencilerinizin edindiği becerileri unutmaması ve günlük yaşama aktarabilmesi amacıyla izlenmesi gerekmektedir.

İzleme çalışmasını edinim gerçekleştikten sonra (üç oturum üst üste bağımsız olarak doğru tepki vermesinden sonra) öğrencinizin öğrenme düzeyine uygun olarak belli periyotlarla (Örneğin, aylık ya da haftalık) yaparak en az üç kez izleme verisi toplayınız. Genelleme ve izleme verilerini toplamak için başlama düzeyi verilerini toplarken izlediğiniz basamakları takip ediniz.

2. Etkinlik

Dersin Adı: Görsel Sanatlar ve El Becerileri (II. Kademe)

Hedef: 2.3.1. Yapıştırma çalışmalarında kullanılan araç-gereçleri ifade eder.

Hedef Davranış(lar)

1.2. El işi kâğıdının ismini söyler.

1.4. Yapıştırıcının ismini söyler.

Uygulama

Öğrencilerinizle birlikte oyun köşesine geçmeden önce onlara farklı renklerdeki el işi kâğıtlarını ve farklı türlerdeki yapıştırıcıları gösteriniz ve ardından "Şimdi bunları oyun köşesindeki oyuncakların altlarına saklayacağım." deyiniz. Ardından öğrencilerinizin oyun köşesine geçmelerini sağlayınız. Sırayla bir öğrencinizin adını söyleyiniz. "Bakalım ne bulacaksınız? Herkes arkadaşını dikkatlice izlesin." diyerek öğrencilerinizi birbirlerini izlemeleri ve birbirlerine sunulan öğretimden yararlanmaları için yönlendiriniz.

Ardından sabit bekleme süreli öğretimin ilk aşaması olan sıfır saniye bekleme süreli denemelere

3 SABİT BEKLEME SÜRELİ ÖĞRETİM

geçiniz. Sıfır saniye bekleme süreli denemelerde öğrenciniz el işi kâğıdı/yapıştırıcı bulduğunda “Bu ne? Söyle.” şeklinde hedef uyarını sununuz. Ardından “El işi kâğıdı/yapıştırıcı” diyerek kontrol edici ipucunu sununuz. Öğrencinizin tepkide bulunması için 4-5 sn bekleyiniz. Öğrencinizin doğru tepkilerini pekiştiriniz. Öğrencileriniz tepkide bulunmaz ya da yanlış tepkide bulunursa hata düzeltmesi yapınız. Diğer öğrencinizle de aynı süreci tekrarlayınız. Planlandığınız sıfır saniye bekleme süreli denemeler sona erdiğinde sabit bekleme süreli denemelere geçiniz. Sıfır saniye bekleme süreli deneme sayısının ne olması gerektiğine ilişkin genelgeçer bir kural bulunmamaktadır. Bu amaçla belirli sayıda deneme ya da oturum sayısını temel alabileceğiniz gibi öğrencilerinizin bu denemelerde %100 düzeyinde doğru tepkide bulunmasını da temel alabilirsiniz. Sabit bekleme süreli denemelerde öğrencilerinizin sırayla isimlerini söyleyerek onları el işi kâğıdını/yapıştırıcıyı bulmaları için yönlendiriniz. Öğrenciniz el işi kâğıdını/yapıştırıcıyı bulduğunda hedef uyarını sununuz: “Bu ne? Söyle.” Öğrencinizin tepkide bulunması için 4 sn bekleyiniz. Öğrenciniz 4 sn içinde doğru tepkide bulunursa öğrencinizi pekiştiriniz, öğrencinizin tepkisini veri kayıt formuna ipucundan önceki doğru tepki olarak işaretleyiniz. Öğrenciniz 4 sn içinde doğru tepkide bulunmazsa kontrol edici ipucunu sununuz, öğrencinizin tepkisini veri kayıt formuna ipucundan önceki yanlış tepki olarak işaretleyiniz. Kontrol edici ipucunun ardından öğrencinizin tepkide bulunması için 4-5 sn bekleyiniz.

Öğrenciniz bu süreçte doğru tepkide bulunursa doğru tepkilerini pekiştiriniz, öğrencinizin tepkisini veri kayıt formuna ipucundan sonraki doğru tepki olarak işaretleyiniz. Öğrenciniz kontrol edici ipucunu sunduktan sonra tekrar yanlış tepkide bulunduysa ya da tepkide bulunmadıysa kontrol edici ipucunu sunarak bir başka öğrenciyle çalışmaya geçiniz, öğrencinizin tepkisini veri kayıt formuna ipucundan sonraki yanlış tepki olarak işaretleyiniz. Ölçütü karşılamada öğrencinizin öğretim oturumlarındaki ipucundan önceki doğru tepkilerini dikkate alınız. Planladığınız sayıda öğretim denemesini gerçekleştirdikten sonra öğretim oturumunu sonlandırınız. Her oturumun sonunda öğrencilerinizin sizinle iş birliği içinde çalışmalarını ve katılımlarını pekiştiriniz. Grup düzenlemesiyle hedef davranışı edinmede güçlük yaşayan öğrencileriniz için bire bir öğretim oturumları düzenleyiniz. Gözleyerek öğrenme sürecinde arkadaşlarına sunulan öğretim sırasında hedef davranışı edinmede güçlük yaşayan öğrenciler için bire bir öğretim oturumları düzenleyiniz.

Öğretimin ardından öğrencilerinizi “Yapıştırma etkinliklerinde kullanılan araç-gereçleri adlandırıyorum.” adlı etkinliği açmaları için yönlendiriniz. Gerçek araç-gereçleri kullanarak yürüttüğünüz öğretim sürecini etkinlikte yer alan resimleri kullanarak tekrar edebileceğiniz gibi öğrencilerinizden etkinlikte yer alan araç-gereçlerin isimlerini söylemelerini de isteyebilirsiniz.

Genelleme-İzleme

Öğrenciniz hedef davranışı ölçütü karşılar düzeyde edindikten sonra öğrencinizin ailesinden ya da okuldaki bir başka öğretmenden öğrencinizle çalışmasını isteyerek genelleme verisi toplayınız. Öğrencilerinizin edindiği hedef davranışları unutmaması ve günlük yaşamda sürdürüp sürdüremediğinin belirlenmesi amacıyla izlenmesi gerekmektedir. İzleme çalışmasını, edinim gerçekleşikten sonra öğrencinizin özellikleri ve koşullarınız doğrultusunda uygun belli aralıklarla (Örneğin, aylık ya da haftalık) yapınız.

3 SABİT BEKLEME SÜRELİ ÖĞRETİM

3. Etkinlik

Dersin Adı: Matematik (III. Kademe)

Hedef: 3.4.1. Para hesabı yapar.

Hedef Davranış(lar)

- 1.1. Kendisine sunulan banknotlar arasından 200 TL'yi gösterir.
- 1.2. Kendisine gösterilen banknotun 200 TL olduğunu söyler.
- 1.3. Kendisine karışık şekilde verilen madeni para ve banknotlar içinden istenilen parayı gösterir.
- 1.4. Kendisine karışık şekilde verilen madeni para ve banknotlar içinden istenilen parayı söyler.
- 1.5. Kendisine gösterilen madeni para ve banknotlarla marketten neler alınabileceğini gösterir.
- 1.6. Kendisine gösterilen madeni para ve banknotlarla marketten neler alınabileceğini söyler.
- 1.7. Madeni para ve banknotlar arasında dönüşümleri yapar.

Uygulama

Öğretmen, öğrencilere “Bugün sizinle parmakla ölçme etkinliği yapacağız, bakın size(uygun materyal) getirdim.” der. Öğrencilerin materyalleri incelemeleri için fırsat verir. Öğrencilere sırayla “Parmakla ölç.” yönergesi verilir. Öğrenciden tepki gelmesine fırsat vermeden (sıfır saniye bekleme süreli) öğretmen kendisi parmakla ölçer. Öğretmen “Aferin, beni çok güzel izliyorsun!” diye öğrenciyi pekiştirir. Öğretmen tekrar “Parmakla ölç.” der ve yine tepki vermesine fırsat vermeden ölçer ve öğrenciyi pekiştirir. Bu sırada diğer öğrencilerin tepki vermeden izlemesi sağlanır. Her öğrenciye sıfır saniyeli bekleme oturumu 2 kez tekrarlandıktan sonra ilk öğrenciye dönülür. Sıfır saniye bekleme süreli oturumun ardından ipucu geciktirilir. Öğretmen parmakla ölç yönergesini verir ve içinden 4 sn sayar (1001-1002-1003-1004). Böylece öğrencinin tepkisini 4 sn beklemiş olur. Öğrenci 5 tür tepki verebilir. Birincisi, kontrol edici ipucu sunulmadan öğrencinin doğru tepki vermesidir. Bu durumda öğrenci pekiştirilir. İkincisi, kontrol edici ipucundan önce yanlış tepki vermesidir. Bu durumda öğretmen kontrol edici ipucunu (öğrencinin doğru tepki vermesini kesinleştirecek ipucu hangisi ise) sunar. Öğrenciye fiziksel yardım sunarak parmaklarını ölçülecek nesnenin üzerine koyarak parmakla ölçmesi sağlanır. Üçüncüsü, kontrol edici ipucunu verdikten sonra doğru tepki vermesidir. Bu durumda öğrenci pekiştirilir. Dördüncüsü, kontrol edici ipucunu verdikten sonra yanlış tepkidir. Bu durumda öğretmen yine kontrol edici ipucunu sunar. Beşincisi, öğrencinin tepkide bulunmamasıdır. Bu durumda öğretmen yine kontrol edici ipucunu sunacaktır. Öğretim, hedef ölçütü sağlayana kadar devam edecektir. Sabit bekleme süreli öğretimde kontrol edici ipucu sunulduğu için bireyin hata yapma olasılığı düşüktür. Böyle olmasına rağmen öğrenci hata yapıyorsa uygulayıcı, kontrol edici ipucunu yeniden değerlendirmeli, gerekli durumlarda değiştirilmelidir. Her öğrenciyle 2’şer deneme sıfır saniyeli, 4’er deneme sabit süre beklemeli öğretim yapılabilir. Öğretmen kaç deneme yapacağına kendisi de karar verebilir.

Dersi Bitirme: Öğretmen “Bugün dersimiz bitti. Çalışmalara çok güzel katıldınız, beni çok güzel dinlediniz, soru sorduğumda cevap verdiniz, parmakla ölçtünüz.” der ve öğrencileri sözel olarak pekiştirir. Çalışma sırasında birincil pekiştireçlerle sürekli pekiştirme yapılmıştır. Genelleme, izleme oturumunda sembol pekiştirme sistemine geçilebilir.

4. BÖLÜM

İPUCUNUN GİDEREK AZALTILMASIYLA ÖĞRETİM

4 İPUCUNUN GİDEREK AZALTILMASIYLA ÖĞRETİM

1. Etkinlik

Dersin Adı: Sosyal Beceriler (I. Kademe)

Hedef: 1.3.1. Planlanan etkinliklere uyar.

Hedef Davranış(lar)

1.1. Yetişkinin planladığı fotoğraflı etkinlik çizelgesi yoluyla günlük etkinliklerini yerine getirir.

Davranış Tanımı

Öğrenci, fotoğraflı etkinlik çizelgesi yoluyla günlük etkinliklerini bağımsız olarak yerine getirir. Fotoğraflı etkinlik çizelgesi takip etme beceri basamakları aşağıdaki gibidir.

- Çizelgede var olan fotoğraf ipucunu alır.
- Fotoğrafı eşler.
- Materyalini alarak masaya gelir.
- Etkinliğini tamamlar.
- Materyalini kaldırır.

Uygulama

"Öğrenci fotoğraflı etkinlik çizelgesi yoluyla günlük etkinliklerini bağımsız olarak yerine getirir." becerisini öğrencinin öğrenmesi için iki etkinlik gerçekleştiriniz. Hedef davranışlar için hazırlanmış olan etkinlikleri ipucu sunma ve ipucunu geri çekme öğretim yöntemini kullanarak tamamlayabilirsiniz.

1. Etkinlik: Etkinlik resimlerimi sıra numaralarıyla eşleştiriyorum.

2. Etkinlik: Etkinlik resimlerimi sıra numaralarıyla eşleştiriyorum.

Öğrenci, masasına oturduğunda yanına gidiniz ve "Fotoğraflı etkinlik çizelgene başla!" yönergesini veriniz. Öğrencinin fotoğraflı etkinlik çizelgesini takip ederken beceri analizinde yer alan basamakları yerine getirerek günlük etkinliklerini tamamlaması için elle yönlendirme sununuz. Elle yönlendirme ile sunduğunuz ipuçlarını mümkün olduğunca kısa sürede aşamalı yardım, uzamsal geri çekme, gölge olma ve yakınlık azaltma ile geri çekiniz. İlk denemede bağımsız gerçekleşen doğru tepkilere ödül sununuz. (Çizelgede var olan fotoğraf ipucunu alır; fotoğrafı eşler; materyalini alarak masaya gelir; etkinliğini tamamlar; materyalini kaldırır.).

İzleme

Öğretimde belirlenen hedefe ulaşarak öğretilen becerinin sürdürülmesi önemlidir. Öğretmen, beceriyi izleme listesine almalıdır. Öğretimde belirlenen hedefe ulaşıldıktan sonra ilk bir ay içerisinde belirlenen üç farklı günde yoklama oturumları gerçekleştirilmelidir (Örneğin; 5, 10 ve 20 gün sonra).

4 İPUCUNUN GİDEREK AZALTILMASIYLA ÖĞRETİM

2. Etkinlik

Dersin Adı: Beslenme, Sağlık ve Güvenlik (II. Kademe)

Hedef: 2.1.2. Beslenme ile ilgili önlem alır.

Hedef Davranış(lar)

2.3. Yenilmemesi gerekenleri yemez.

2.4. İçilmemesi gerekenleri içmez.

Davranış Tanımı

Öğrenciye "Yiyecek ve içecekleri uygun yere yerleştir." yönergesi verildiğinde, elindeki resmi uygun yere (çöp veya buzdolabı resmine) bağımsız bir şekilde yerleştirir (bk. 1. Etkinlik).

Öğrenciye çalışma sayfasında "Yenilebilen ve içilebilenleri işaretle." yönergesi verildiğinde bağımsız olarak çalışma sayfasındaki yenilenleri ve içilenleri işaretler (bk. 2. Etkinlik).

Yenilenleri ve içilenleri ayırt etme öğretimini ipucunu sunma ve ipucunu geri çekmeyle öğretim yöntemi ile gerçekleştiriniz (bk. 1. Etkinlik). Hedefte belirlenen ölçütü karşıladıktan sonra çalışma sayfasındaki yenilebilen ve içilebilenleri ayırt etme etkinliğini gerçekleştiriniz (bk. 2. Etkinlik). Aşağıda detaylı olarak her iki etkinliğinde nasıl çalışılacağı anlatılmıştır.

1. Etkinlik: Yenilmemesi ve içilmemesi gerekenleri ayırıyorum.

Öğrencinizden 1. Etkinlik'in olduğu çalışma sayfasını açmalarını, sayfada yer alan resimleri kesmelerini isteyiniz. "Resimlere bak, yiyecek ve içecekleri uygun yerlere yerleştir." yönergesini veriniz. Öğrencinizin hemen arkasına geçerek resimleri uygun yere yerleştirmesi için elle yönlendirme sununuz. Elle yönlendirme ile sunulan ipuçlarını mümkün olduğunca kısa sürede aşamalı yardım, uzamsal geri çekme, gölge olma ve yakınlık azaltma ile geri çekiniz. Başta öğrencinizin sizinle iş birliği yaptığı tüm davranışları pekiştiriniz. Zamanla öğrencinizin sadece bağımsız tepkilerini sembol ile pekiştiriniz.

2. Etkinlik: Yenilebilenleri ve içilebilenleri buluyorum.

Öğrencinizden 2. Etkinlik'in olduğu çalışma sayfasını açmasını isteyiniz. "Yenilenleri ve içilenleri işaretle." yönergesini veriniz. Öğrencinizin hemen arkasına geçerek çalışma sayfasındaki sağlıklı yiyecekleri ve içecekleri işaretlemesi için elle yönlendirme sununuz. Elle yönlendirme ile sunulan ipuçlarını mümkün olduğunca kısa sürede aşamalı yardım, uzamsal geri çekme, gölge olma ve yakınlık azaltma ile geri çekiniz. Başta öğrencinizin sizinle iş birliği yaptığı tüm davranışları pekiştiriniz. Zamanla öğrencinizin sadece bağımsız tepkilerini sembol ile pekiştiriniz.

Genelleme

Yenilenleri ve içilenleri ayırt etmenin öğretime başlamadan önce ve öğretimde hedeflenen ölçüt karşılandıktan sonra öğretimde kullanılan materyaller, ortam veya kişi değiştirilerek genelleme verisini toplayabilirsiniz.

4 İPUCUNUN GİDEREK AZALTILMASIYLA ÖĞRETİM

İzleme

Öğretimde belirlenen hedefe ulaşılmasıyla birlikte öğretilen becerinin sürdürülmesi için önemlidir. Beceriye izlemeye alınız. Öğretimde belirlenen hedefe ulaşıldıktan sonra ilk bir ay içerisinde belirlenen üç farklı günde yoklama oturumları gerçekleştiriniz (Örneğin; 5, 10 ve 20 gün sonra).

3. Etkinlik

Dersin Adı: Beslenme, Sağlık ve Güvenlik (II. Kademe)

Hedef: 1.3.2. Geçişlerde ortama uygun davranışlar sergiler.

Hedef Davranış(lar)

2.1. Günlük etkinlik geçişleri sırasında ortama uygun davranışlar sergiler.

Davranış Tanımı

Öğrenci bir etkinlikten diğer bir etkinliğe geçişi sırasında bağımsız olarak uygun davranışlar (bağlam dışı konuşmaz, motor stereotipler sergilemez vb.) sergiler.

Uygulama

"Öğrenci bir etkinlikten diğer bir etkinliğe geçiş sırasında bağımsız olarak uygun davranışlar (bağlam dışı konuşmaz, motor stereotipler sergilemez vb.) sergiler." becerisini öğrencilerin edinmesi için bir etkinlik gerçekleştiriniz. Hedef davranışlar için hazırlanmış olan etkinlikleri ipucu sunma ve ipucunu geri çekme öğretim yöntemini kullanarak tamamlayabilirsiniz.

1. Etkinlik: Serbest zaman etkinliklerimi yapıyorum.

Öğrenci masasına oturduğunda yanına gidiniz ve "Fotoğraflı etkinlik çizelgene başla!" yönergesini veriniz. Öğrencinizi günlük etkinlik çizelgesini takip ederken gözlemleyiniz. Öğrenciniz bir etkinliği bitirip diğer bir etkinliğe geçerken uygun davranışlar sergiliyorsa öğrencinize ödül sununuz. Öğrenciniz etkinlikler arası geçiş yaparken uygun olmayan davranışlar sergiliyorsa (ellerini sıkıyorsa) elle yönlendirme kullanarak öğrencinizin elini cebine sokun. Elle yönlendirme ile sunulan ipuçlarını mümkün olduğunca kısa sürede aşamalı yardım, uzamsal geri çekme, gölge olma ve yakınlık azaltma ile geri çekiniz. Öğrenciniz elini cebinde tuttukça ona ödül sununuz.

İzleme

Öğretimde belirlenen hedefe ulaşarak öğretilen becerinin sürdürülmesi önemlidir. Öğretmen, beceriyi izleme listesine almalıdır. Öğretimde belirlenen hedefe ulaşıldıktan sonra ilk bir ay içerisinde belirlenen üç farklı günde yoklama oturumları gerçekleştirilmelidir (Örneğin; 5, 10 ve 20 gün sonra).

5. BÖLÜM

AŞAMALI YARDIM

1. Etkinlik

Dersin Adı: Hayat Bilgisi (1. Kademe)

Hedef: 1.5.1. Trafik kurallarını edinir.

Hedef Davranış(lar)

- 1.1. Trafikte kırmızı ışığın dur anlamına geldiğini söyler.
- 1.2. Trafikte yeşil ışığın geç anlamına geldiğini söyler.
- 1.3. Trafikte sarı ışığın hazırlan anlamına geldiğini söyler.

Uygulama

1. Etkinlik: Trafik ışıklarını gösteriyorum.

Öğrencilerinizin trafik ışıklarının anlamlarını söylemeleri için bir durum yaratınız. Örneğin, beden eğitimi dersinde trafik ışıkları oyununu oynayabilirsiniz.

Öğrencilerinizin dikkatini trafik ışıklarına çekiniz. Dikkat çekerken öğrencilerle göz teması kurmaya özen gösteriniz. Bunu sağladıktan sonra “Çocuklar, gelin şimdi sizinle trafik ışıklarına uyararak karşıdan karşıya geçelim. Karşıdan karşıya geçmemiz için hangi renkte ne yapmalıyız, onu öğrenelim. Şimdi oyun zamanı, haydi başlayalım.” diyerek öğrencilerinizi çalışmaya hazır hâle getiriniz. Öğrencilerinizin alıcı dil düzeyine uygun olarak beceri yönergenizi seçiniz. Örneğin, “Kırmızı ışığı göster.”, “Kırmızı ışıkta ne yaparız?”, “Yeşil ışık yandığında ne yapacaksın?” gibi yönergeler kullanarak trafik ışıkları maketinin başına gelerek aşamalı yardımla öğretim sunmaya başlayınız.

2. Etkinlik: Dur, hazırlan ve geç oyunu.

Öğrenciniz ile karşılıklı/yan yana/çapraz durunuz. Yönergeyi sununuz: “Trafik ışıklarını göster.” Ardından kontrol edici ipucunu (tam fiziksel ipucu) sununuz. Doğru tepkiyi kesinleştirerek öğrenciyi pekiştiriniz. Ardından diğer basamaklar için ilgili basamağın yönergesini sununuz (Örneğin, “Yeşil ışık yandığında ne yaparız?”) ve ardından kontrol edici ipucunu sununuz. Çocuğun koluna girerek veya kolundan tutarak (tam fiziksel ipucu) kontrol edici ipucunu sununuz. Öğrenci doğru tepki verirse pekiştiriniz, yanlış tepki verirse hata düzeltmesi yapınız. Kullanacağınız ipucuna karar verirken öğrencinin performansını izleyiniz. Önemli olan öğretime mutlaka kontrol edici ipucuyla başlayıp ilk basamağın doğru tepkiyle sonuçlanmasını kesinleştirmektir. Ardından diğer basamaklar için anlık kararlar ipucu hiyerarşisinden kendi seçeceğiniz ipucunu kullanınız. Hangi ipucunu seçeceğiniz tamamen sizin gözlemlerimize ve öğrencinizin performansına göre değişebilir. Örneğin, bir öğretim oturumunda öğrencinizin davranışı gerçekleştirmesi için ipucu olarak gölge olmayı kullanabilirken diğer bir öğretim oturumunda öğrencinizin o oturumdaki performansına bağlı olarak sunacağınız ipucunun yoğunluğunu arttırmaya karar verebilirsiniz. Bir başka deyişle, öğrencinizin o anki performansına bağlı olarak gölge olmadan daha yoğun ipucunun sunulduğu tam fiziksel ipucu ya da kısmi fiziksel ipucu aşamasına geri dönebilirsiniz. Aşamalı yardımla öğretimle ilgili ayrıntılı bilgi için kitabınızın ilgili bölümüne bakınız.

5 AŞAMALI YARDIM

Genelleme-İzleme

Genelleme çalışması, ölçüt sağlandıktan sonra yapılabilir. Bu davranışların genellemesinde ortam, kişi ve araç değişikliği planlanmalıdır. Farklı bir öğretmen ile farklı bir ortamda (gerçek) aynı çalışma tekrar edilmelidir. İzleme çalışması ise edinim gerçekleştiikten iki, dört ve altı hafta sonra olmak üzere en az üç defa yapılmalıdır.

İzleme çalışmasında edinim sürecindeki araç, ortam ve kişilerle beş deneme aynı şekilde tekrar edilmelidir.

2. Etkinlik

Dersin Adı: Görsel Sanatlar ve El Becerileri (II. Kademe)

Hedef: 2.1.2. Beceri analizindeki basamakları izleyerek resim çizme çalışmalarını yapar.

Hedef Davranış(lar)

- 2.1. Söylenen basit nesne resmini çizer.
- 2.2. Söylenen basit nesne grubunun resmini çizer.
- 2.3. Gösterilen ayrıntılı nesne resmini çizer.

Uygulama

İçer boş kareyi parmak boyası kullanarak öğrencinize boyatınız. Hazırladığınız parmak boya çalışması sayfasını öğrencinizin önüne koyunuz ve “Çalışmaya hazır mısınız?” diyerek çalışmaya dikkat çekiniz. Ardından öğrencinize “Aşağıdaki içer boş karenin içeri boyayın.” yönergesini sunarak boyama çalışmasına başlayınız. Boyama çalışmasında yanlış tepki verme ya da tepkide bulunmama durumunda öğrencinize hata düzeltmesi yapınız. Örneğin, öğrencinizin doğru tepki vermesini kesinleştirecek ipucunu sunarak doğru tepki vermesini sağlayın. Doğru tepkileri pekiştiriniz. Bu etkinliği, ele alınan 3 hedef davranışa yönelik ısınma etkinliği olarak düşünebilirsiniz. Karenin üst kenarı, alt kenarı, sol kenarı ve sağ kenarı noktalardan birleştirilerek çizilecektir. Öğrenciniz ihtiyaç duyduğunda ona anlık olarak ipucu sunabilirsiniz. Örneğin; öğrenciniz yönergenin ardından çizdiği elinin bileklerinden tutulması seviyesinde bir yardıma ihtiyaç duyarken giderek bu yardımı el bileklerinden daha az baskılı tutma, bilek ve kol dirseği arasından tutarak fiziksel yardım sunma, kol dirseklerinden daha az baskılı tutma, kol dirseği ile omuz arasından tutarak fiziksel yardım sunma, omuzdan tutma gibi bir ipucu türünün farklı yoğunluklarında ipucu sunabileceğiniz gibi ipucu türleri arasında da anlık kararlar verebilirsiniz. Hedef davranışlarda yer alan araç-gereçlerin sınıfınızda olduğundan emin olunuz.

Öğrencinizle göz teması kurmaya özen gösteriniz. Öğrenciniz göz teması kurmuyorsa hafifçe çenesini tutarak omzuna hafifçe dokunarak ya da öğrencinizin işaret parmağını tutup kendi göz hizasına getirerek onunla göz teması kurabilirsiniz. İlgili çalışmayla alakalı etkinliği ders kitabında bulabilirsiniz. Öğrencinin önüne çalışma kâğıdını koyunuz ve “Kare çiz.” yönergesini sununuz. Hedef davranışlarda yer alan araç-gereçlerin sınıfınızda olduğundan emin olunuz. Öğrencinizle göz teması kurmaya özen gösteriniz. Öğrenciniz göz teması kurmuyorsa hafifçe çenesini tutarak omzuna hafifçe dokunarak ya da

5 AŞAMALI YARDIM

öğrencinizin işaret parmağını tutup kendi göz hizasına getirerek onunla göz teması kurabilirsiniz. İlgili çalışmayla alakalı etkinliği ders kitabında bulabilirsiniz. Öğrencinin önüne çalışma kâğıdını koyunuz ve “Üçgen çiz.” yönergesini sununuz. Sırasıyla ilk önce üçgenin üst noktasından sol alt noktası, üçgenin üst noktasından sağ alt noktası ve en son alt noktalar birleştirilerek çizilecektir. Öğrenciniz ihtiyaç duyduğunda anlık olarak ipucu sunabilirsiniz. Örneğin; öğrenciniz yönergenin ardından çizdiği elinin bileklerinden tutulması seviyesinde bir yardıma ihtiyaç duyarken giderek bu yardımı el bileklerinden daha az baskılı tutma, bilek ve kol dirseği arasından tutarak fiziksel yardım sunma, kol dirseklerinden daha az baskılı tutma, kol dirseği ile omuz arasından tutarak fiziksel yardım sunma, omuzdan tutma gibi bir ipucu türünün farklı yoğunluklarında ipucu sunabileceğiniz gibi ipucu türleri arasında da anlık kararlar verebilirsiniz.

Kâğıdını koyunuz ve “Ev çiz.” yönergesini sununuz. Noktaların birleştirilme sırası; kompozisyondaki kare alanlar için 5. Etkinlikteki gibi, kompozisyondaki üçgen alanlar için 6. Etkinlikteki gibi olacaktır. Öğrenciniz ihtiyaç duyduğunda anlık olarak ipucu sunabilirsiniz. Örneğin; öğrenciniz yönergenin ardından çizdiği elinin bileklerinden tutulması seviyesinde bir yardıma ihtiyaç duyarken giderek bu yardımı el bileklerinden daha az baskılı tutma, bilek ve kol dirseği arasından tutarak fiziksel yardım sunma, kol dirseklerinden daha az baskılı tutma, kol dirseği ile omuz arasından tutarak, fiziksel yardım sunma, omuzdan tutma gibi bir ipucu türünün farklı yoğunluklarında ipucu sunabileceğiniz gibi ipucu türleri arasında da anlık kararlar verebilirsiniz. Hedef davranışlarda yer alan araç-gereçlerin sınıfınızda olduğundan emin olunuz. Öğrencinizle göz teması kurmaya özen gösteriniz. Öğrenciniz göz teması kurmuyorsa hafifçe çenesini tutarak omzuna hafifçe dokunarak ya da öğrencinizin işaret parmağını tutup kendi göz hizasına getirerek onunla göz teması kurabilirsiniz. İlgili çalışmayla alakalı etkinliği ders kitabında bulabilirsiniz. Hedef davranışlarda yer alan araç-gereçlerin sınıfınızda olduğundan emin olunuz. Öğrencinizle göz teması kurmaya özen gösteriniz. Öğrenciniz göz teması kurmuyorsa hafifçe çenesini tutarak, omzuna hafifçe dokunarak ya da öğrencinizin işaret parmağını tutup kendi göz hizasına getirerek onunla göz teması kurabilirsiniz. İlgili çalışmayla alakalı etkinliği ders kitabında bulabilirsiniz.

Öğrencinin önüne boş çalışma kâğıdını koyunuz ve kendi önünüzdeki üzerinde hazır çizilmiş resim (ders kitabından fotokopi ile çoğaltabilirsiniz) olan kâğıdı göstererek “Aynısını çiz.” yönergesini sununuz. Öğrenciniz ihtiyaç duyduğunda anlık olarak ipucu sunabilirsiniz. Örneğin; öğrenciniz yönergenin ardından çizdiği elinin bileklerinden tutulması seviyesinde bir yardıma ihtiyaç duyarken giderek bu yardımı el bileklerinden daha az baskılı tutma, bilek ve kol dirseği arasından tutarak fiziksel yardım sunma, kol dirseklerinden daha az baskılı tutma, kol dirseği ile omuz arasından tutarak fiziksel yardım sunma, omuzdan tutma gibi bir ipucu türünün farklı yoğunluklarında ipucu sunabileceğiniz gibi ipucu türleri arasında da anlık kararlar verebilirsiniz.

Genelleme-İzleme

Genelleme çalışmasını hedef davranışta ölçüt sağlandıktan sonra yapınız. Bu davranışın genellenmesinde kişi, ortam ve materyal değişikliği planlayınız. Öğretim öncesi ve sonrasında aileden ya da okuldaki bir başka öğrenciden hedef davranışa ilişkin performansı değerlendirmesini isteyerek genelleme verisi toplayınız.

5 AŞAMALI YARDIM

Öğrencilerinizin edindiği becerileri/davranışları unutmaması ve günlük yaşama aktarabilmesi amacıyla izlenmesi gerekmektedir. İzleme çalışmasını edinim gerçekleştikten sonra öğrencinizin düzeyine uygun belli aralıklarla (Örneğin, aylık ya da haftalık) yapınız.

3. Etkinlik

Dersin Adı: Günlük Yaşam Becerileri (II. Kademe)

Hedef: 2.1.1. Kişisel temizlik becerilerini gerçekleştirir.

Hedef Davranış(lar)

1.6. Bağlama uygun olarak dişini fırçalar.

Uygulama

Ders kitabında yer alan fotoğraflarda öğrencinin bağlam oluşturması ve sonucunda diş fırçalaması betimlenmektedir. Öğrencilerinizin dişlerinin kirlenmesi için bir durum oluşturunuz. Örneğin, öğrencinizin öğle yemeğini yiyip yemekhaneden çıktığı zaman diliminde bu beceriyi çalışabilirsiniz. Öğrencilerinizin dikkatini diş fırçalama becerisine çekerken göz teması kurmaya özen gösteriniz. Bunu sağladıktan sonra “Çocuklar yemek yedik, dişlerimiz kirlendi. Şimdi diş fırçalama zamanı, haydi başlayalım.” diyerek öğrencilerinizi çalışmaya hazır hâle getiriniz. Öğrencilerinizin alıcı dil düzeyine uygun olarak beceri yönergenizi seçiniz. Öğrencilerinizle birlikte lavaboya gidiniz. Aşamalı yardımla öğretim sunmaya lavabo başında başlayınız. Musluk başında öğrenci ile karşılıklı/yan yana/çapraz durunuz. Yönergeyi sununuz: “Dişlerini fırçala.” Ardından kontrol edici ipucunu (tam fiziksel ipucu) sununuz. Doğru tepkiyi kesinleştirerek öğrenciyi pekiştiriniz. Ardından diğer basamaklar için ilgili basamağa ilişkin (Macunu fırçaya sür.) kontrol edici ipucunu sununuz. Öğrenci doğru tepki verirse pekiştiriniz, yanlış tepki verirse hatayı düzeltiniz. Kullanacağınız ipucuna karar verirken öğrencinin performansını izleyiniz. Önemli olan, öğretime mutlaka kontrol edici ipucuyla başlayıp ilk basamağın doğru tepkiyle sonuçlanmasını kesinleştirmektir. Ardından diğer basamaklar için anlık kararlar ipucu hiyerarşisinden kendi seçeceğiniz ipucunu kullanınız. Hangi ipucunu seçeceğiniz tamamen sizin gözlemlerinize ve öğrencinizin performansına göre değişebilir.

Genelleme-İzleme

Genelleme çalışmasını, öğrenciniz diş fırçalama becerisinde ölçütü sağladıktan sonra yapınız. Diş fırçalama becerisinin genellenmesinde farklı diş fırçası, farklı macun ve lavabo türlerinde, farklı öğretmenlerle aynı çalışmaları tekrar ediniz. Öğrencilerinizin edindiği becerileri unutmaması ve günlük yaşama aktarabilmesi amacıyla izlenmesi gerekmektedir. İzleme çalışmasını edinim gerçekleştikten sonra öğrencinizin düzeyine uygun belli aralıklarla (Örneğin aylık ya da haftalık) yapınız.

6. BÖLÜM

ETKİNLİK ÇİZELGELERİ

1. Etkinlik

Dersin Adı: Günlük Yaşam Becerileri (II. Kademe)

Hedef: 2.6.2. Serbest zamanlarını değerlendirir.

Hedef Davranış(lar)

2.3. Kitap okuyarak/kitabın resimlerine bakarak serbest zamanlarını değerlendirir.

Uygulama

Öğrencilerinizden ders kitabında yer alan "Serbest zamanlarımı kitaplarla geçiyorum." adlı etkinlik sayfasını açmalarını ve etkinlik sayfasındaki görselleri kesmelerini isteyiniz. Bu görselleri kartona yapıştırarak öğrencilerinizle birlikte "Serbest zamanlarımı kitaplarla geçiyorum." başlıklı bir poster oluşturunuz. Bu süreçte öğrencilerinize görsellerle ilgili olarak açıklamalarda bulununuz. Posterini sınıf kitaplığına yakın uygun bir yere yapıştırınız/asınız. Ardından "Evet, şimdi biraz dinlenelim, serbest zaman! Serbest zamanımızı sessizce kitap okuyarak değerlendirmeye ne dersiniz?" deyiniz. Öğrencilerinizden birini yanınıza çağırınız. Diğer öğrencilerinizi sizi gözlemlemeleri için yönlendiriniz. "Posterdeki basamaklara bak. Kitap okuyarak serbest zamanını değerlendir." şeklinde hedef uyarısını sununuz. Öğrencinizi posterin ilk görselinde yer alan basamağı yerine getirmesi için yönlendiriniz. Öğrencinizi doğru tepkileri için pekiştiriniz. Gereksinim duyduklarında öğrencinize ipuçları sununuz. Öğrenciniz tüm basamakları sergileyinceye değin süreci devam ettiriniz ve aynı süreci tüm öğrencileriniz için tekrarlayınız. Öğretim sürecinde bağımsız olarak okuyabilen öğrencilerinizden seçtikleri kitabı okumalarını, okuma becerisine sahip olmayan öğrencilerinizden kitaptaki resimlere bakmalarını isteyiniz. Her denemenin ve oturumun sonunda öğrencilerinizin sizinle iş birliği içinde çalışmalarını ve katılımlarını pekiştiriniz. Grup düzenlemesiyle hedef davranışı edinmede güçlük yaşayan öğrencileriniz için bire bir öğretim oturumları düzenleyiniz. Öğretim sürecinin ardından "Serbest zaman sona erdi. Kitap okuyarak serbest zamanımızı değerlendirdik. Şimdi kitaplarınızda yer alan 'Serbest zamanlarımı kitaplarla geçiyorum.' adlı etkinlik sayfasını tekrar açınız." deyiniz. Öğrencilerinizden karışık olarak verilmiş olan basamaklara ait görselleri, altındaki küçük kutucuklara basamağın kaçınıcı sırada olduğunu gösteren rakamı yazarak sıralamalarını isteyiniz. Öğrencilerinizi doğru tepkileri için pekiştiriniz.

Gereksinim duyduklarında etkili ipuçlarını kullanarak öğrencilerinizin doğru tepki vermelerini sağlayınız. Performansı uygun olan öğrencilerinizden sıralama işlemi bittikten sonra her bir görselin altına o basamağın ne olduğunu yazılı olarak ifade etmelerini isteyiniz. Performansı uygun olmayan öğrencilerinizin sözel olarak ya da göstererek görselleri sıralamalarını sağlayınız.

Genelleme-İzleme

Öğrencileriniz hedef davranışı, ölçütü karşılar düzeyde edindikten sonra farklı okuma materyallerine (dergi, gazete) ilişkin genelleme verisi toplayınız. Ek olarak öğretim sonrasında aileden ya da okuldaki bir başka öğretmenden öğrencinizle çalışmasını isteyerek genelleme verisi toplayınız. Öğrencilerinizin edindiği becerileri unutmaması ve günlük yaşamda sürdürüp sürdürmediğinin belirlenmesi amacıyla izlenmesi

gerekmektedir. İzleme çalışmasını edinim gerçekleştikten sonra öğrencinizin özellikleri ve koşullarınız doğrultusunda uygun belli aralıklarla (Örneğin haftalık ya da aylık) yapınız.

2. Etkinlik

Dersin Adı: Günlük Yaşam Becerileri (II. Kademe)

Hedef: 2.1.3. Okul yemekhanesinde kurallara uyararak yemek yeme becerilerini gerçekleştirir.

Hedef Davranış(lar)

- 3.1. Yemek sırasına girer.
- 3.2. Tabildotunu/tepsisini iki eliyle tutarak alır.
- 3.3. Yemekhane tabildotundaki/tepsisindeki yemek çeşitlerinden yer.
- 3.4. Ağzında yemek varken konuşmadan lokmasını bitirir.
- 3.5. Tabildotunu/tepsisini iki eliyle tutarak boş/kirli bölmesine koyar.

Uygulama

Öğrencinizle göz teması kurmaya özen gösteriniz. Öğrenciniz göz teması kurmuyorsa omzuna hafifçe dokunarak ya da öğrencinizin işaret parmağını tutup kendi göz hizasına getirerek onunla göz teması kurabilirsiniz. İlk zamanlar yemekhanenin boş olduğu zamanları kollarınız. Daha sonra normal yemek saatlerinde öğrenciyle yemekhane çalışmaya özen gösteriniz. Öğrenciye: “Çizelgeyi izleyerek yemekhane yemek yiyeceğiz.” deyiniz. Öğrencinin 7-8 saniye materyalleri incelemesini sağlayınız. “Çizelgene başla.” deyip öğrenciyi 5 saniye içinde çizelgesini açarak harekete geçmesi için yönlendiriniz. Öğrenciye ihtiyaç duyduğu kadar fiziksel ipucu kullanıp, öğrenci bağımsızlaştıkça ipucunu silikleştirerek uygulamaya devam ediniz. Bu şekilde öğrencinin etkinlik çizelgesinin sayfasını çevirmesini, sayfadaki resme bakmasını, sıradaki aşamayı gerçekleştirmesini sağlayınız ve öğrencinin bu davranışı için pekiştireç sununuz. Daha sonra çizelgeye geri dönerek diğer basamaklar için de aynı uygulamaları tekrar ediniz. Eğer uygulama sırasında öğrenci hata yaparsa bir önceki ipucuna dönünüz. Öğrencinin tüm doğru tepkilerini pekiştirirken yanlış tepkileri için ipucunu tekrar sunarak ve prova ettirerek hatasını düzeltiniz.

Karar verilen deneme sayısı tamamlandığında öğretim oturumunu sonlandırınız ve öğrencinin iş birliği ve çalışmaya katılımı pekiştiriniz.

Genelleme-İzleme:

Genelleme çalışmasını hedef davranışta ölçüt sağlandıktan sonra yapınız. Bu davranışın genellenmesinde kişi, ortam ve araç-gereç-materyal değişikliği planlayınız. Öğretim öncesi ve sonrasında aileden ya da okuldaki bir başka öğretmenden hedef davranışa ilişkin performansını değerlendirmesini isteyerek genelleme verisi toplayınız.

Öğrencilerinizin edindiği becerileri/davranışları unutmaması ve günlük yaşama aktarabilmesi amacıyla izlenmesi gerekmektedir. İzleme çalışmasını edinim gerçekleştikten sonra öğrencinizin düzeyine uygun belli periyotlarla (Örneğin aylık ya da haftalık) yapınız.

3. Etkinlik

Dersin Adı: Bağımsız Yaşam Becerileri (III. Kademe)

Hedef: 3.1.1. Beceri analizindeki basamakları izleyerek kişisel temizlik becerilerini gerçekleştirir.

Hedef Davranış(lar)

1.5. Vücut bakımını yapar.

Uygulama

Öğretime geçmeden önce öğrencilerinizi “Duş sonrası vücut bakımımı yapıyorum.” adlı etkinlik sayfasını açmaları için yönlendiriniz. Öğrencilerinizden etkinlikte yer alan görselleri kesmelerini isteyiniz. Ardından öğrencilerinizden kestikleri görselleri, görsellerle aynı büyüklükteki kartonlara yapıştırmalarını isteyiniz. Öğrencilerinizin oluşturdukları materyalleri art arda sıralayarak delgeçle deliniz. Bir kurdele ya da ip yardımıyla görselleri birleştiriniz. Öğrencilerinizle birlikte öğretimde kullanacağınız etkinlik çizelgesini hazırladıktan sonra öğrencilerinizden birini banyo olarak düzenlediğiniz sınıf köşesine çağırınız. Diğer öğrencileri, arkadaşlarını ve sizi dikkatli bir şekilde izlemeleri için yönlendiriniz. Yanınıza çağırdığınız öğrencinize “Etkinlik çizelgesini takip ederek duş sonrası vücut bakımını yap.” şeklinde hedef uyarını sununuz. Öğrencinizden etkinlik çizelgesinin ilk sayfasını açmasını isteyiniz ve ilk sayfada yer alan duş alma becerisini gerçekleştirmesi için onu yönlendiriniz. Bu amaçla “Çizelgedeki gibi yap. Çizelgedekinin aynısını yap.” gibi yönergeler sunabilirsiniz. Öğrencinizi doğru tepkilerinden dolayı, izleyen öğrencilerinizi de sessizce ve dikkatlice arkadaşlarını izledikleri için pekiştiriniz. Gereksinim duyduğunda öğrenciniz için o anki performansına bağlı olarak ipuçlarını kullanınız. Örneğin, öğrencinizin elinden tutarak onun hedef beceriyi gerçekleştirmesini sağlayabileceğiniz gibi dirseğinden tutarak ya da sözel yönergeler vererek bu basamakları gerçekleştirmesini sağlayabilirsiniz. Öğrenciniz çizelgedeki ilk beceriyi sergilediğinde öğrencinizden etkinlik çizelgesinin ikinci sayfasını açmasını isteyiniz. Öğrencinizi bu sayfada yer alan koltuk altına roll-on sürme becerisini gerçekleştirmesi için yönlendiriniz. Bu amaçla “Çizelgedeki gibi yap. Çizelgedekinin aynısını yap.” gibi yönergeler sunabilirsiniz. Öğrencinizi doğru tepkilerinden dolayı, izleyen öğrencilerinizi de sessizce ve dikkatlice arkadaşlarını izledikleri için pekiştiriniz. Gereksinim duyduğunda öğrenciniz için o anki performansına bağlı olarak ipuçlarını kullanınız. Ardından losyon sürme ve parfüm kullanma becerileri için de süreci devam ettiriniz. Aynı süreci diğer öğrencileriniz için tekrar ediniz. Ek olarak her oturumun sonunda öğrencilerinizin sizinle iş birliği içinde çalışmalarını sağlayınız ve katılımlarını pekiştiriniz.

Genelleme-İzleme

Öğrencileriniz hedef davranışı, ölçütü karşılar düzeyde edindikten sonra doğal ortamlarda ve farklı araç-gereçler kullanarak genelleme verisi toplayınız, bu amaçla öğrencilerinizin ailelerinden destek isteyebilirsiniz.

6 ETKİNLİK ÇİZELGELERİ

Öğrencilerinizin edindiği becerileri unutmaması ve günlük yaşamda sürdürüp sürdüremediğinin belirlenmesi amacıyla izlenmesi gerekmektedir. İzleme çalışmasını edinim gerçekleşikten sonra öğrencinizin özellikleri ve koşullarınız doğrultusunda uygun belli aralıklarla (Örneğin haftalık ya da aylık) yapınız.

7. BÖLÜM

ŞEKİL VERME

7 ŞEKİL VERME

1. Etkinlik

Dersin Adı: Beslenme, Sağlık ve Güvenlik (I. Kademe)

Hedef: 1.2.3. Kişisel bakımı/temizliği konusunda iş birliği yapar ya da kişisel bakımını/temizliğini kendisi gerçekleştirir.

Hedef Davranış(lar)

3.1. Saç kesimi sırasında iş birliği yapar.

Davranış Tanımı

Öğrenci

- 1) Ekipmanlar (suluk, fırça, fön makinesi, tarak vb.) ve ayna olan masanın önündeki koltuğa oturup üzerinde beyaz önlüğü ile yanına gelen kuaför boynuna önlüğü taktığında 15 saniye boyunca sandalyesinde uygun şekilde oturur,
- 2) Kuaför saçlarına eli ile dokunduğunda 10 saniye boyunca kafasını öne doğru eğerek tutar,
- 3) Saç kesme makinesinin (1 metre uzaklıkta) sesini duyduğunda elleri dizlerinin üzerinde olacak şekilde hareket etmeden 10 saniye boyunca uygun şekilde oturur,
- 4) Saç kesme makinesi saçının arkasında kulağına yakın mesafede çalışır bir şekilde tutulduğunda 15 saniye boyunca kafasını oynatmadan oturur,
- 5) Saçı kuaför tarafından taranırken 10 saniye boyunca hareket etmeden oturur,
- 6) Kuaför kulağının yanında ve saçının arkasında makası açıp kapattığında makas sesini duyduktan sonra 15 saniye hareket etmeden sessizce oturur.

Basamaklar; ancak öğrenci basamaklıp ve uygun olmayan davranış (bağırma, ağlama, yerinden kalkmaya çalışma vb.) sergilemediğinde doğru olarak kabul edilir. Her bir basamağa, bir önceki basamakta 3 oturum art arda ölçüte ulaşıncaya geçilir.

Uygulama

Saç kesimi sırasında iş birliği yapma hedefi 6 basamaktan oluşmaktadır. Her basamak üç oturum üst üste doğru olarak gerçekleştirilmedikçe diğer basamakların öğretimine geçmeyiniz. Uygulama ortamı kontrol edildikten sonra "Hadi, saç bakımı zamanı." diyerek öğrencinizi uygulama alanına yönlendiriniz. Uygulamaya 1. basamaktan başlayınız. Öğrenci uygun davranışlar sergileyerek 1. basamağı tamamladığında çok hızlı bir şekilde çocuğa sembol kazandırınız ve ödülle (en çok tercih ettiği yiyecek, etkinlik ve nesne vb.) ulaşmasını sağlayınız. Pekiştirme sürecini yardımcı öğretmenden gerçekleştirmesini isteyiniz. Hatalar ortaya çıktığında sembol vermeyiniz. 1. basamak , üç oturum üst üste doğru şekilde gerçekleştirilirse 2. basamağa geçebilirsiniz. 2. basamak gerçekleştirilirken artık 1. basamağı ödüllendirmeyiniz. Tüm basamakları bir önceki basamağı sönmeye bırakarak, hedef basamağı pekiştirerek tamamlayınız. Uygulama basamakları Tablo 1'de yer almaktadır.

7 ŞEKİL VERME

Tablo 1. Saç kesimi sırasında iş birliği yapma basamakları

1. Basamak
Kuaför/Öğretmen: Kuaför rolü için beyaz önlüğü giyer. Saç kestiren kişi/Öğrenci: Ayna olan masanın önündeki koltuğa oturup üzerinde beyaz önlüğü ile yanına gelen kuaför, boynuna önlüğü taktığında 15 saniye boyunca sandalyesinde uygun şekilde oturur.
2. Basamak
Kuaför/Öğretmen: Kuaför saçlarına elleri ile dokunur. Saç kestiren kişi/Öğrenci: Kuaför saçlarına eli ile dokunduğunda 10 saniye boyunca kafasını öne doğru tutar.
3. Basamak
Kuaför/Öğretmen: Kuaför saç kesme makinesini 1 metre uzaklıkta çalıştırır ve elinde tutar. Saç kestiren kişi/Öğrenci: Saç kesme makinesinin(1 metre uzaklıkta) sesini duyduğunda elleri dizlerinin üzerinde olacak şekilde hareket etmeden 10 saniye boyunca uygun şekilde oturur.
4. Basamak
Kuaför/Öğretmen: Kuaför, saç kesme makinesini yakın mesafede tutar. Saç kestiren kişi/Öğrenci: Kuaför, kesme makinesini saçının arkasında kulağına yakın mesafede çalışır bir şekilde tuttuğunda 15 saniye boyunca kafasını oynatmadan oturur.
5. Basamak
Kuaför/Öğretmen: Kuaför öğrencinin saçını tarar. Saç kestiren kişi/Öğrenci: Saçı kuaför tarafından saçı taranırken 10 saniye boyunca hareket etmeden oturur.
6. Basamak
Kuaför/Öğretmen: Kuaför, öğrencinin ensesinde ve kulağının üzerinde makası açıp kapatır. Saç kestiren kişi/Öğrenci: Kuaför, kulağının yanında ve saçının arkasında makası açıp kapattığında makas sesini duyduktan sonra 15 saniye hareket etmeden sessizce oturur.

Genelleme ve İzleme

Öğrenci, tüm basamakları tamamladıktan sonra genellemenin nasıl yapılacağını planlayınız, kişi ve ortamlar arası olarak uygulayabilirsiniz. Eğer öğrenci genelleme yapılırken tüm basamakları yerine getirmese birbirini izleyen 3 oturumun tümünü doğru gerçekleştirene kadar uygulamaya devam ediniz. Öğrenci farklı ortamlarda beceriyi doğru şekilde yerine getirene kadar öğretime devam ediniz. Son genelleme uygulamasını gerçek bir kuaför salonunda gerçekleştiriniz. Kuaför salonunda gerçekleştirilecek uygulamaya öğrencinin ebeveynini de dahil ediniz.

Öğrenci, okul ortamında genelleme değerlendirmelerine ilişkin ölçütleri sağladıktan sonra okul ortamı dışındaki genelleme değerlendirmeleri yapılıncaya kadar (Örneğin, saç bakım atölyesi) izleme verisi alınız. Bu süreçte üç oturum izleme verisi gerçekleştirebilirsiniz (5, 7 ve 10 gün sonra).

2. Etkinlik

Dersin Adı: Beslen, Sağlık ve Güvenlik (I. Kademe)

Hedef: 1.3.3. Sağlığı ile ilgili önemli durumlarda iş birliği yapar.

Hedef Davranış(lar)

3.7. İğne olurken iş birliği yapar.

Davranış Tanımı

Öğrenci,

- 1) Tıbbi sarf malzemeleri olan bir tepsi yakınındaki bir masanın üzerine konulduğunda ve hemşire elinde iğne ile odaya girip iğneyi tepsiye bıraktığında 15 saniye boyunca sandalyesinde uygun şekilde oturur,
- 2) Bir elini avuç içi aşağıya bakacak şekilde dizinin üstüne ya da sandalyenin kenarına koyar,
- 3) Başını uzattığı diğer kolunun ters tarafına çevirir,
- 4) Tepsideki sarf malzemeleri sesli bir şekilde (kâğıt, naylon veya tıkrıtlar) 15 saniye süreyle düzenlenirken yerinde sessizce oturur,
- 5) Üst kolu pamuk veya bir mendil ile temizlenirken yerinde sessizce oturur,
- 6) Üst kolunun derisi 10 saniye süresince hafifçe sıkıştırılırken yerinde sessizce oturur,
- 7) Kolunun sıkıştırılan bölgesine buz ya da ataç dokundurulurken sessizce yerinde oturur,
- 8) Koluna yara bandı yapıştırıldığında yerinde sessizce oturur,
- 9) Yerinden kalkmasına izin verilene dek yerinde sessizce oturur.

Basamaklar ancak öğrenci basamaklıp ve uygun olmayan davranış (bağırma, ağlama gibi) sergilemediğinde doğru olarak kabul edilir. Her bir basamağa, bir önceki basamakta 3 oturum art arda ölçüte ulaşıncaya geçilir.

Uygulama

İğne olma sırasında iş birliği yapma hedefi 9 basamaktan oluşmaktadır. Her basamak üç oturum üst üste doğru olarak gerçekleştirilmedikçe diğer basamakların öğretimine geçmeyiniz. Uygulama ortamı kontrol edildikten sonra "Hadi, kontrol zamanı." diyerek öğrencinizi uygulama alanına yönlendiriniz. Öğretmen uygulama sırasında öğrenciye çeşitli yönergeler (Yerine otur, bekle, bana bak, elini aşağıya indir, kalk gibi) verir ve uygun davranışları için sembol kazandırır. Diğer yönergeleri veren kişi ise beceri analizinde yer alan basamakların tamamında ölçütü karşılayıncaya kadar hemşire ya da doktor (H/D) rolü üstlenmeye devam eder. H/D bir kişinin gerçek bir doktora gittiğinde karşılaşılabileceği türden yönergeler verir ve sorular sorar ("Bugün kendini nasıl hissediyorsun?" , "Daha iyisin öyle değil mi?", "Biraz acı hissedebilirsin." gibi). Gerekli hâllerde öğretmen "Bana bak!", "Elini aşağı indir!" gibi yönergeler de verebilir ve aşamalı yardımda bulunur (Öğrencinin elini aşağı indirmesine yardım eder.). Öğretmen çok hızlı bir şekilde çocuğa sembol kazandırır. Böylece her basamakta başarılı olan öğrenci bütün sembollerini kazanarak ödül seçer. Bu uygulamalarda öğrencinin özellikle tercih ettiği ve sevdiği ödüller kullanılmalıdır (Uzun dinlenme araları, çok sevdiği yemek ve etkinlikler gibi). Hatalar ortaya çıktığında sembol verilmez ve

7 ŞEKİL VERME

seçemez, sıradaki dersine devam eder. Hedef basamaklar tamamlanmadan öğrencinin uygulamayı terk etmesine izin verilmez, öğretmen yerinde oturması ve uygun davranışları göstermesi için (sessizce bekleme) aşamalı yardım kullanır. Böylece oturum sonlanmadan önce tüm hedef basamaklar yerine getirilmiş olur.

Genelleme

Öğrenci tüm basamakları tamamladıktan sonra genellemenin nasıl yapılacağını planlayınız, kişi ve ortamlar arası olarak uygulayabilirsiniz. Eğer öğrenci genelleme yapılırken tüm basamakları yerine getirmezse birbirini izleyen 3 oturumun tümünü doğru gerçekleştirene kadar uygulamaya devam ediniz. Veriler, öğrencinin bu beceriyi farklı kişiler ve okulun farklı ortamlarında doğru olarak yerine getirdiğini gösterdiğinde öğretmen, hemşire ya da doktor rolünü oynayan kişi okulun dışında en az 2 farklı yerde genellemeye ilişkin uygulama yapılmalıdır. Öğrenci bu farklı ortamlarda beceriyi doğru şekilde yerine getirene kadar öğretime devam ediniz. Daha sonra herhangi bir muayenehanede öğretmen ve okuldan doktor veya hemşire rolü üstlenen kişiler olmaksızın genellemeye ilişkin uygulama gerçekleştirilir ve öğrenci bütün basamakları doğru şekilde yerine getirene dek uygulama devam edilir. Son genelleme uygulaması ise öğrencinin D/H ile herhangi bir tıbbi merkezde gerçek iğne olmasıyla gerçekleştirilir. Bundan sonra, öğrencinin ebeveyni de bu uygulamaya katılır.

İzleme

Öğrenci, okul ortamında genelleme değerlendirmelerine ilişkin ölçütleri sağladıktan sonra, okul ortamı dışındaki genelleme değerlendirmeleri yapılınca kadar (Örneğin, yerel ofis binalarında veya çocuk doktorunun ofisinde) izleme verisi alınır. Bu süre zarfında öğrencilere, farklı tanıdık eğitimlerle farklı okul ortamlarında görev analizindeki tüm görevleri tamamlamak için haftada en az iki fırsat verilir. Öğrenci herhangi bir hata yaparsa eğitime devam edilir.

Bir sağlık merkezinde öğrencinin bu becerileri başarıyla yerine getirmesi amacıyla programa, izleme olarak devam edilir. İzleme verisi almak için izlenecek yöntem şu şekildedir: Haftada iki kere yapılan uygulamada, birbirini izleyen üç veri noktası; haftada bir kere yapılan uygulamada, birbirini izleyen üç veri noktası; iki haftada bir yapılan uygulamada, birbirini izleyen üç veri noktası ve son olarak aylık olarak alınan veri. İzleme oturumları sırasında öğrenci, beceri analizindeki (hedef davranışın tanımı) tüm basamakları başarıyla tamamlamazsa eğitim üç ardışık değerlendirmede herhangi bir hata ortaya çıkmayınca kadar sürdürülür ve izleme verisi tekrar alınır.

3. Etkinlik

Dersin Adı: Beslen, Sağlık ve Güvenlik (II. Kademe)

Hedef: 2.3.2. Sağlığı ile ilgili önemli durumlarda iş birliği yapar.

Hedef Davranış(lar)

2.3. Diş hekimine muayene olurken iş birliği yapar.

Davranış Tanımı

Öğrenci diş hekimi bekleme alanında 3 dakika boyunca uygun şekilde oturur.

Hedef: 2.3.2. Sağlığı ile ilgili önemli durumlarda iş birliği yapar.

Hedef Davranış(lar)

2.3. Diş hekimine muayene olurken iş birliği yapar.

Davranış Tanımı

Öğrenci diş hekimi bekleme alanında 3 dakika boyunca uygun şekilde oturur. Çağırıldığında ekipmanların (el aletleri, tedavi ve dolgu malzemeleri) olduğu hasta koltuğa sırt üstü uzanıp beyaz önlüğü ile yanına gelen diş hekimini gördüğünde 30 saniye boyunca sandalyesinde uygun şekilde bekler. Diş hekimi, önlüğünü takarken yönergeler uyar. Diş hekimi, maskesini takıp diş muayenesinde kullanılan araç gereçler arasından ayna (plastik şeffaf kaşık) ve sontu (ateş ölçer) eline aldığı anda 30 saniye boyunca sandalyesinde uygun şekilde bekler. Diş hekimi, masanın ışığını ağızına doğru yönlendirdiğinde ve elini çenesine koyup ağızını aç yönergesi verdiğinde 30 saniye boyunca ağızı açar. Diş hekimi, diş aynasını ağızının içinde dolaştırdığında 30 saniye boyunca ağızını açık bir şekilde ve yönergeler uyararak bekler. Diş hekimi, sont ile dişlerine üç kez dokunduğunda 30 saniye boyunca ağızını açık bir şekilde bekler. Diş hekimi geçmiş olsun dediğinde önlüğünün çıkartılması için yönergeler uyar. Basamaklar ancak öğrenci basamaklıp ve uygun olmayan davranış (bağırma, ağlama, yerine kalkmaya çalışma vb. gibi) sergilemediğinde doğru olarak kabul edilir. Her bir basamağa, bir önceki basamakta 3 oturum art arda ölçüte ulaşıncaya geçilir.

Uygulama

Diş muayenesi olurken iş birliği yapma hedefi, 6 basamaktan oluşmaktadır. Her basamak üç oturum üst üste doğru olarak gerçekleştirilmedikçe diğer basamakların öğretime geçmeyiniz. Uygulama ortamı kontrol edildikten sonra "Hadi diş hekimine muayene olma zamanı." diyerek öğrencinizi uygulama alanına yönlendiriniz.

Öğretmen, uygulama sırasında öğrenciye çeşitli yönergeler (Otur, bekle, ağızını aç, elini aşağıya indir, kafanı kaldır, kafanı öne doğru eğ) verir ve uygun davranışları için sembol kazandırır. Diğer yönergeleri veren kişi ise beceri analizinde yer alan basamakların tamamında ölçütü karşılayıncaya kadar doktor rolü üstlenmeye devam eder. Her basamakta öğretmen, diş hekimi ve öğrencinin gerçekleştireceği davranışlar aşağıda verilmiştir (bk. Tablo 2). Doktor rolündeki kişi, gerçek bir doktor gibi yönergeler verir ve sorular sorar ("Bakalım dişlerinin durumu nasılmış?", "Biraz acı hissedebilirsin." gibi). Gerekli hallerde öğretmen "Bana bak!", "Elini aşağı indir!" gibi yönergeler de verebilir ve aşamalı yardımda bulunur (Öğrencinin elini aşağı indirmesine yardım eder.) Öğretmen çok hızlı bir şekilde çocuğa sembol kazandırır. Böylece her basamakta başarılı olan öğrenci bütün sembollerini kazanarak ödül seçer. Bu uygulamalarda öğrencinin özellikle tercih ettiği ve sevdiği ödüller kullanılmalıdır (Uzun dinlenme araları, çok sevdiği yemek ve etkinlikler gibi.). Hatalar ortaya çıktığında sembol verilmez ve oturumun sonunda öğrenci sembollerin tamamını kazanamaz, oturumun sonunda özel bir ödül seçemez, sıradaki dersine devam eder. Hedef basamaklar tamamlanmadan öğrencinin uygulamayı terk etmesine izin verilmez, öğretmen yerinde oturması ve uygun davranışları göstermesi için (sessizce bekleme) aşamalı yardım kullanır. Böylece oturum sonlanmadan önce tüm hedef basamaklar yerine getirilmiş olur.

7 ŞEKİL VERME

Tablo 2. Diş hekimine muayene olurken iş birliği yapma basamakları

1. Basamak
<p>Diş hekimi: Odada bekler. Öğretmen: Öğrencinin bekleme salonunda uygun davranışlarını pekiştirir. Diş muayenesi olan öğrenci: Öğrenci, diş hekimi bekleme alanında 3 dakika boyunca uygun şekilde oturur.</p>
2. Basamak
<p>Diş hekimi: Diş muayene koltuğuna yaklaşır. Öğretmen: Öğrenciyi yönlendirir ve uygun davranışlarını pekiştirir. Diş muayenesi olan öğrenci: Öğrenci, çağrıldığında ekipmanların (el aletleri, tedavi ve dolgu malzemeleri) olduğu hasta koltuğuna sırt üstü uzanıp beyaz önlüğü ile yanına gelen diş hekimini gördüğünde 30 saniye boyunca sandalyesinde uygun şekilde bekler.</p>
3. Basamak
<p>Diş hekimi: Işığın ayarlar ve muayene sırasında kullanacağı araç-gereci hazırlar. Öğretmen: Öğrencinin uygun davranışlarını pekiştirir. Diş muayenesi olan öğrenci: Diş hekimi önlüğünü takarken yönergelere uyar, diş hekimi maskesini takıp diş muayenesinde kullanılan araç-gereçler arasından ayna (plastik şeffaf kaşık) ve sont (ateş ölçer)' u eline aldığı anda 30 saniye boyunca sandalyesinde uygun şekilde bekler.</p>
4. Basamak
<p>Diş hekimi: Diş hekimi masanın ışığını öğrencinin ağızına doğru çevirir ve elini öğrencinin çenesine koyarak ağızını aç yönergesi verir. Öğretmen: Öğrencinin uygun davranışlarını pekiştirir. Diş muayenesi olan öğrenci: Diş hekimi, masanın ışığını ağızına doğru yönlendirdiğinde ve elini çenesine koyup ağızını aç yönergesi verdiği anda 30 saniye boyunca ağızını açar, diş hekimi diş aynasını ağızının içinde dolaştırdığında 30 saniye boyunca ağızı açık bir şekilde ve yönergelere uyararak bekler.</p>
5. Basamak
<p>Diş hekimi: Derece ile üç dişe hafifçe dokunur. Öğretmen: Öğrencinin beklemesini ve uygun davranışlarını (davranışla ilişkili övgü sunarak sembol sistemi ile) pekiştirir. Diş muayenesi olan öğrenci: Diş hekimi sont ile dişlerine üç kez dokunduğunda 30 saniye boyunca ağızı açık bir şekilde bekler.</p>
6. Basamak
<p>Diş hekimi: Önlüğü çıkartmak için yönergeler verir "Geçmiş olsun." der. Öğretmen: Uygun davranışları pekiştirir. Diş muayenesi olan öğrenci: Diş hekimi, geçmiş olsun dediğinde önlüğünün çıkartılması için yönergelere uyar.</p>

7 ŞEKİL VERME

Genelleme

Öğrenci tüm basamakları tamamladıktan sonra genellemenin nasıl yapılacağı planlanır, kişi ve ortamlar arası olarak uygulanır. Eğer öğrenci genelleme yapılırken tüm basamakları yerine getirmese birbirini izleyen 3 oturumun tümü doğru gerçekleştirilene kadar uygulamaya devam edilir. Öğrenci bu farklı ortamlarda beceriyi doğru şekilde yerine getirene kadar öğretime devam edilir. Son genelleme uygulaması için gerçek bir diş hekiminden muayene için randevu alınız. Öğrencinizin ebeveyni ile iş birliği yaparak gerçek diş hekimi muayenesine katılmasını sağlayınız.

İzleme

Öğrenci, okul ortamında genelleme değerlendirmelerine ilişkin ölçütleri sağladıktan sonra, okul ortamı dışındaki genelleme değerlendirmeleri yapılınca kadar (Örneğin, diş hekimi muayenesi) izleme verisi alınız. Bu süreçte üç oturum izleme verisi gerçekleştirebilirsiniz (5, 7 ve 10 gün sonra).

8. BÖLÜM

DOĞRUDAN ÖĞRETİM

1. Etkinlik

Dersin Adı: Matematik (I. Kademe)

Hedef: 1.2.1. 1'den 10'a kadar birer ritmik sayar.

Hedef Davranış(lar)

- 1.1. 1'den başlayarak 10'a kadar birer ritmik sayar.
- 1.2. Verilen herhangi bir sayıdan başlayarak 10'a kadar birer ritmik sayar.

Uygulama

Model Olma: Öğretmen "Ben şimdi ... 'den ... 'e kadar sayacağım" der sayar ve bunu birkaç kez tekrar eder. Daha sonra, "Kim sayacak?" diyerek öğrencilerin saymasını ister. Öğrencilerin doğru tepkileri pekiştirilir, tepkisiz kalması ya da yanlış tepki vermesi durumunda ise doğru tepki veren başka bir öğrenciden tekrar tepki alınarak yanlış tepki alınan öğrenciye model olması sağlanır. Bu sırada öğrencilerin kurallara uyması ve çalışma davranışları sözel pekiştireçlerle pekiştirilir.

Rehberli Uygulama: Öğretmen bu aşamada "Ben size ...'den ...e kadar saymayı öğrettim. Bakalım şimdi sırada ne var, ne yapacağımız? Evet bakın şimdi sizlerle birlikte ...'den ...'e kadar sayacağız, kimler sayı saymak istiyor?" der ve ..'den ..'e kadar doğru sayan çocukları "Harikasınız, doğru saydınız." diyerek pekiştirir. Öğrencilerin yanlış tepki vermesi ya da tepki vermemeleri durumunda öğretmen model olma aşamasını tekrar eder. Öğretmen, bağımsız uygulama aşamasına geçmeden önce model olma aşamasından itibaren yaptıklarını tekrar eder.

Bağımsız Uygulama: Bu aşamada öğretmen, öğrencilerin bağımsız bir şekilde saymasını bekler. Doğru tepkiler pekiştirilir, tepki gelmeme ya da yanlış tepki gelme durumunda rehberli uygulamalar aşamasına geri dönlür.

Dersi Bitirme: Öğretmen "Bugün beni çok güzel dinlediniz, cevap verdiniz, kurallara uydunuz, aferin size." der ve öğrencilere daha önce kurallara uymaları halinde kazanacaklarını söylediği pekiştireçleri verir.

2. Etkinlik

Dersin Adı: Türkçe (II. Kademe)

Hedef: 2.3.4.1. Okuduğu çeşitli bilgi birimleri içeren cümlelerle ilgili sorulan sorulara cevap verir.

Hedef Davranış(lar)

- 1.1. Okuduğu cümleler ile bu cümlelere ait olan resimleri gösterir.
- 1.2. Okuduğu cümle hakkında sorulan sorulara cevap verir.
- 1.3. Sıralı olarak verilen ve sıralı bir olayı anlatan her biri bir ya da iki cümlelik cümle kartını okuyarak uygun olay kartı ile eşler.
- 1.4. Bir varlığın bir ya da iki özelliğini tanımlayan bir cümleyi okuyarak ait olduğu resmi çeşitli varlık

resimleri arasından gösterir.

1.5. Belli bir uygulama sırasını takip eden etkinlikleri anlatan her biri bir ya da iki cümlelik cümle kartlarını okuyarak uygun resimle eşler.

1.6. Listeleme cümlesinde yer alan sözcükleri uygun resimle eşler.

1.7. Sıralı olarak verilen neden ve sonuç anlatan cümleleri okuyarak cümleleri doğru sırada resimleyen resim ile eşler.

1.8. Sıralı olarak verilen problemi, problemin çözümü ve sonucunu anlatan her biri bir ya da iki cümlelik cümle kartlarını okuyarak uygun resim ile eşler.

Uygulama

Model Olma: Öğrencilerden ders kitaplarındaki ilgili hedef davranış için hazırlanan etkinlik sayfalarını açmalarını isteyiniz. Daha sonra siz de aynı sayfayı tahtaya yansıtınız (Karışık sıra ile dizilmiş karlı bir kış günü karda üşümüş kuşun resmi, kuşu gören Alper'in resmi, kuşu eve götürüp tüylerini kuruyan Alper'in resmi, kuş ısınınca onu bir kafese koyan Alper'in resmi.). Sonra "Evet çocuklar, şimdi ekrana bakın. Gördüğünüz gibi dört tane resim var. Ben şimdi bu resimleri inceleyeceğim. Resimleri oluş sırasına göre numaralandırarak sıraya dizeceğim. Sizler de beni takip ederek kitabınızdaki sayfada yer alan aynı etkinlikte doğru numaralandırmaları yapacaksınız." deyiniz. Daha sonra yüksek sesle düşünme tekniğini kullanarak "Evet, ilk olarak bu resme bakıyorum. Burada bir çocuk var. Çocuk ne yapıyor? Evet, çocuk kuşu kafese koyuyor. Acaba bu kuş ona hediye mi geldi?" İkinci resme işaret ederek "Şimdi de bu resme bakayım. Burada kuş var. Yanında da az önce baktığımız resimdeki kuş var. Bu çocuk ne yapıyor? Evet, kuşa bakıyor." diye resimler üzerine konuşunuz ve çocukları konuşturunuz. "Bakalım bu resimde de aynı çocuk kuşun tüylerini kuruyor. Acaba soğukta üşüdüğü için mi kurutuyor?" diyerek olay sırasını hissettiriniz. Sonra son resme işaret ederek "Bakalım son resimde ne var? Burada da kış günü üşümüş olan kuşun resmi var." diyerek dördüncü resimdeki olayları da anlatınız. Sonra "Tamam, resimleri çok güzel inceledim. Çocuklar siz de ben incelerken resimleri benimle birlikte inceleyebildiniz mi? Kim bu resimleri anlatabilir?" diyerek öğrencilerin de resmi anladığından emin olmak için resimlerle üzerine bir süre daha konuşunuz. Gerekli ise "Resimdeki çocuk ne yapıyor? Bu ne? Bu kim?" gibi soruları tekrar yöneltiniz. Daha sonra "Haydi şimdi bu resimleri oluş sırasına göre sıraya dizelim. Ben ilk olarak soğukta üşümüş olan bir kuş olduğunu düşünüyorum. Sonrasında bu kuşu Alper görüyor. Bu yüzden bu resme 1, diğer resme ise 2 yazıyorum. Alper, kuşu görünce onu eve götürüp tüylerini kuruyor. Bu yüzden bu resme de 3 yazacağım. Alper, kuşun tüylerini kuruttuktan sonra ise onu kafese koyuyor. Bu resme de 4 yazacağım. Evet, haydi bana kim bu resimleri sırasıyla anlatmak ister?" diyerek öğrencilerden de kitaplarına bakarak olayın sıralamasından bahsetmelerini sağlayınız. Onlar sıralama yaparken siz de tahtaya resimlerin sıralı hallerini asınız. Daha sonra tahtaya karışık sıra ile dizilmiş cümle kartlarını asınız. "Evet, şimdi de cümleleri okuyacağım ve okuduğum cümlenin hangi resimle ilgili olduğunu bulacağım." diyerek cümleyi okuyunuz. Daha sonra tüm öğrencilere cümleyi sesli olarak okutunuz. Öğrencilere "Şimdi, evet bu cümlede 'Kuşu eve götürüp, tüylerini kuruladı.' yazıyor, cümlemizde bir kuş var. Bu kuşu biri eve götürüp tüylerini kurulamış. Şimdi

resimlere bakacağım, acaba bu cümleyi anlatan resmi bulabilecek miyim?” diyerek tahtada bulunan dört resmi işaret ediniz. “Burada çocuk, kuşu kafese koyuyor. Bu cümle kartında ise ‘Kuşu eve götürüp tüylerini kuruladı.’ yazıyor. O zaman bu resim olamaz.” diyerek her bir resim için bu şekilde yüksek sesle düşünme tekniğini kullanınız. Okunan cümleyi anlatan resmi bulunuz. Daha sonra çocuklardan da aynı cümleyi okuyarak cümleyi anlatan resmi göstermesini isteyiniz. Diğer üç cümle için de aynı şekilde model olduktan sonra öğrencilerin hepsinden sırayla defterinde aynıını yaparak anlatmalarını isteyiniz. Kitaplarındaki iki örnek ile daha model olunuz. Model olma aşamasından sonra “Şimdi birlikte yapalım.” diyerek farklı sıralı olay cümleleri ve resimlerle rehberli uygulama aşamasına geçiş yapınız. Model olma sayısını öğrencilerin performanslarına göre arttırınız.

Rehberli Uygulama: Bu aşamada öğrencilere, ders kitabında kaldığınız yerdeki etkinlik sayfasını açtırınız. “Şimdi sizler bu sayfadaki sıralı olay resimlerini inceleyin, daha sonra bu resimleri oluş sırasına göre sıraya dizerek numaralandırın.” deyiniz. Öğrenciler resimleri oluş sırasına göre numaralandırırken doğru yapanları betimleyerek pekiştiriniz. Yanlış yapanlara düzeltici dönütler veriniz. “Herkes kitabındaki bu resimleri oluş sırasına göre sıraya dizerek numaralandırdı. Şimdi de buradaki karışık sıra ile dizilmiş cümleleri okuyarak çizgili yerlerden kesin ve cümle kartını cümleyi anlatan resmin üzerine koyun.” deyiniz ve öğrencilerin çalışmalarını izleyiniz. Bu sırada her bir öğrencinin yanına giderek ne yaptıklarını kontrol ediniz ve bir kez de sizin yanınızda yapmasını isteyiniz. Öğrencinin doğru tepkisini betimleyerek pekiştiriniz. Eğer öğrenci cümleyi yanlış resmin üzerine koyarsa model olma aşamasına geri dönünüz. Öğrenci, doğru tepki verinceye kadar öğretimi sürdürünüz. Tüm öğrencilerin cümleyi okuduktan sonra cümleyi anlatan resmi bulmalarının ardından önlerindeki cümle ve resimleri kaldırarak onlara yeni cümle ve resimleri veriniz. Rehberli uygulamalar aşamasında öğrencilerin performanslarına göre en az dört sıralı olay ile devam ediniz. Öğrencilerin etkinliği bağımsız olarak yapmaya başlamasıyla birlikte bağımsız uygulamalar aşamasına geçiniz.

Bağımsız Uygulama: Öğrencilerin önüne karışık sıra ile cümleler ve bu cümleleri anlatan sıralı resimleri koyunuz. “Şimdi size verdiğim resimleri dikkatle inceleyiniz.” deyiniz. Öğrenciler inceledikten sonra “Cümleyi önce içinizden sessizce okuyun, sonra da okuduğunuz cümleyi anlatan resmi bulun ve cümle kartını cümleyi anlatan resmin üzerine koyun.” deyiniz. Sonra tek tek öğrencilerin neler yaptığını kontrol ediniz. Bu aşamada öğrencilerin bağımsız çalışmalarını sağlayınız, gerekli durumlarda düzeltici ve onaylayıcı dönütler veriniz. En az dört sıralı olay ile uygulama yaptırınız ve öğretimi tamamlayınız. Bu öğretim süreci “1.3. Sıralı olarak verilen ve sıralı bir olayı anlatan her biri bir ya da iki cümlelik cümle kartını okuyarak uygun olay kartı ile eşler.” hedef davranışına yöneliktir. Diğer hedef davranışların öğretimi de aynı şekilde yapılmalıdır. Çalışma örnekleri ders kitabında da bulunmaktadır. Çalışmalarınızı ders kitabından da aynı şekilde sürdürünüz.

Genelleme-İzleme

Öğretimlerde kullandığınız sıralı olay cümleleri dört-beş sözcüklü cümleler olmalıdır ancak zamanla cümledeki sözcük sayısını arttırınız. Ayrıca ders kitabında, okunan cümleyi anlama ile ilgili farklı çeşitlilikte

çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmaları da yaptırarak öğrencinizin okuduğu cümleyi anlama becerisini geliştirerek genellemesini sağlayınız.

3. Etkinlik

Dersin Adı: Matematik (III. Kademe)

Hedef: 3.3.3. Üç basamaklı sayıdan iki veya üç basamaklı diğer bir sayıyı onluk bozmadan çıkarır.

Hedef Davranış(lar)

3.1. Kendisine işlem verildiğinde üç basamaklı bir sayıdan iki veya üç basamaklı diğer bir sayıyı onluk bozmadan çıkarır.

3.2. Üç basamaklı bir sayıdan iki veya üç basamaklı başka bir sayıyı, işlemini oluşturarak onluk bozmadan çıkarır.

Uygulama:

Model Olma: Öğretmen "... den ... çıkarsa ... kalır" şeklinde sunumu yapar ve bunu birkaç kez tekrar eder. Bu sırada öğrencilerin kurallara uyma ve çalışma davranışları sözel pekiştiricilerle pekiştirilir.

Rehberli Uygulama: Öğretmen bu aşamada "Ben size ...'dan... 'yı çıkarmayı gösterdim. Şimdi sıra sizde." der ve öğrencilerden çıkarma işlemini yapmalarını ister. Doğru tepki veren öğrencileri "Aferin doğru yaptınız." diyerek pekiştirir. Öğrencilerin yanlış tepki vermeleri ya da tepki vermemeleri durumunda öğretmen gerekli yardımı aşamalı olarak sunar ve gerekirse model olma aşamasını tekrar eder. Bu süreç, öğrencinin bağımsızlık aşamasına geçme ölçütlerini karşılayana kadar devam ettirilir.

Bağımsız Uygulama: Bu aşamada öğretmen, öğrencilerin bağımsız bir şekilde çıkarma işlemi yapmalarını bekler. Doğru tepkiler pekiştirilir, tepki gelmeme ya da yanlış tepki gelme durumunda rehberli uygulamalar aşamasına geri dönülür.

Dersi Bitirme: Öğretmen "Bugün beni çok güzel dinlediniz, sohbet ettiniz, cevap verdiniz, kurallara uydunuz, yerinizde oturup çıkarma yaptınız, aferin size!" der ve öğrencilere daha önce kurallara uymaları hâlinde kazanacaklarını söylediği pekiştiricileri verir.

Genelleme-İzleme: En az üç oturum planlanmalıdır. Bu aşamada farklı kişiler, akranlar, ortamlar ve zamanlarda çıkarma etkinlikleri planlanarak genelleme performanslarına ulaşılmalıdır.

9. BÖLÜM

VIDEO MODEL İLE ÖĞRETİM

1. Etkinlik

Dersin Adı: Hayat Bilgisi (1. Kademe)

Hedef: 1.1.1. Kişisel temizlik becerilerini, beceri analizindeki basamakları izleyerek gerçekleştirir.

Hedef Davranış(lar)

1.1. Ellerini yıkar.

Uygulama

1. Etkinlik: Evimi boyuyorum.

Birinci etkinlikte (ev boyama etkinliği) öğrencinizin ellerinin kirlenmesini sağlayarak el yıkama için ihtiyaç durumu oluşturunuz. Ev resmini parmak boyası kullanarak öğrencinize boyatınız. Hazırladığınız parmak boya ve resmi öğrencinin önüne koyunuz ve “Çalışmaya hazır mısınız?” diyerek çalışmaya dikkat çekiniz. Ardından öğrencinize “Resmi boya.” yönergesini sunarak boyama çalışmasına başlayınız. Boyama çalışmasında yanlış tepki ya da tepkide bulunmama durumunda öğrencinize hata düzeltmesi yapınız. Örneğin, öğrencinizin doğru tepki vermesini kesinleştirecek ipucunu sunarak onun doğru tepki vermesini sağlayınız. Doğru tepkileri pekiştiriniz. Öğrencinizin elleri kirlendikten sonra öğretime geçiniz.

2. Etkinlik: Ellerimi yıkıyorum.

Video ile İlgili Açıklama: Etkinliğe başlarken genel ağıdan el yıkama ile ilgili uygun bir video bularak izletebileceğiniz gibi kendiniz de beceri basamaklarını izleyerek el yıkama videosu hazırlayabilirsiniz. Birinci etkinlik sonunda öğrencinin ellerinin kirlenmesini sağlayarak ellerini yıkamak için bir fırsat oluşturdunuz. Şimdi el yıkama uygulaması içeren bu etkinlikte video model ile öğrencinizin elini yıkatınız. El yıkama becerisinin öğretiminde yaygın olarak zincirleme beceri öğretimi kullanılır. Bu amaçla tüm beceri öğretimi önerilir. Öğretim sürecinde kâğıt mendil, peçete vb. materyalleri olabildiğince farklılaştırarak genellemeyi sağlamaya yönelik önlemler alabilirsiniz. Öğrencilerinizin dikkatini videoya ve beceriye çekiniz. Bu sırada öğrencilerinizle göz teması kurmaya özen gösteriniz. Öğrenciniz göz teması kurmuyorsa çenesini hafifçe tutarak ya da omzuna hafifçe dokunarak veya onun işaret parmağını tutup kendi göz hizasına getirerek göz teması kurabilirsiniz. “Şimdi size bir video izleteceğim. Bu videoda elimizi nasıl yıkamamız gerektiği anlatılıyor. Hazır mısınız? gibi ifadelerle yer veriniz. Bu becerinin öğretimine ilişkin hazırlanan videoyu akıllı tahtadan, tableten ya da bilgisayardan açınız. Öğrencileriniz videoyu izledikten sonra onlara çeşitli senaryolar vererek ellerini yıkama fırsatları oluşturunuz. Sırası gelen her öğrenci için alıcı dil düzeyine uygun olarak beceri yönergesini seçiniz ve sununuz. Örneğin, “Ellerin kirlenmiş, ne yapmalısın?” bir öğrenci için uygun olabilirken başka bir öğrenci için “Ellerini yıka.” görselini gösterebilirsiniz ya da “Sıra sende, ellerini yıka.”, “Videodaki gibi ellerini yıka.” gibi yönergeler verebilirsiniz. Becerinin tüm basamakları tamamlandığında bir öğretim oturumu tamamlanmış olacaktır. Dilerseniz yaratacağınız fırsatlara göre gün içerisinde yeni oturumlar düzenleyebilirsiniz.

9 VIDEO MODEL İLE ÖĞRETİM

Genelleme-İzleme

Genelleme çalışmasını, öğrencileriniz el yıkama becerisinde ölçütü sağladıktan sonra yapınız. El yıkama becerisinin genellenmesinde farklı sabun, lavabo ve musluk türlerinde, farklı öğretmenlerle aynı çalışmaları tekrar ediniz. Öğrencilerinizin edindiği becerileri unutmaması ve günlük yaşama aktarabilmesi amacıyla izlenmesi gerekmektedir. İzleme çalışmasını edinim gerçekleştiikten sonra öğrencinizin düzeyine uygun belli periyotlarla (Örneğin aylık ya da haftalık) yapınız.

2. Etkinlik

Dersin Adı: Hayat Bilgisi (I. Kademe)

Hedef: 1.1.1. Kişisel temizlik becerilerini, beceri analizindeki basamakları izleyerek gerçekleştirir.

Hedef Davranış(lar)

1.5. Saçlarını tarar.

Uygulama

Öğrencilerinizin dikkatini videoya ve beceriye çekiniz. Bu sırada öğrencilerinizle göz teması kurmaya özen gösteriniz. Öğrenciniz göz teması kurmuyorsa çenesini hafifçe tutarak ya da omzuna hafifçe dokunarak veya onun işaret parmağını tutup kendi göz hizasına getirerek göz teması kurabilirsiniz. "Şimdi size bir video izleteceğim. Bu videoda saçımızı nasıl taramamız gerektiği anlatılıyor. Hazır mısınız?" gibi ifadelerle yer veriniz. Bu becerinin öğretimine ilişkin hazırlanan videoyu akıllı tahtadan, tableten ya da bilgisayardan açınız.

Öğrencileriniz videoyu izledikten sonra öğrencilerinize çeşitli senaryolar vererek saçlarını tarayabilecekleri fırsatlar oluşturunuz. Sırası gelen her öğrenci için alıcı dil düzeyine uygun olarak beceri yönergesini seçiniz ve sununuz. Örneğin, "Saçın dağınık görünüyor, ne yapmalısın?" bir öğrenci için uygun olabilirken başka bir öğrenci için "saç tarama" görselini gösterebilirsiniz ya da "Sıra sende, saçını tara.", "Videodaki gibi saçını tara." gibi yönergeler verebilirsiniz.

3. Etkinlik

Dersin Adı: İletişim Becerileri (II. Kademe)

Hedef: 2.3.2. Videodan taklit eder.

Hedef Davranış(lar)

2.1. Videodan spor egzersizlerini taklit eder.

2.2. Videodan dans figürlerini taklit eder.

Davranış Tanımı

Öğrenci, "İzle ve tekrar et." yönergesinden sonra kendisine izletilen videoda gördüğü dans hareketlerini bağımsız bir şekilde taklit eder.

9 VIDEO MODEL İLE ÖĞRETİM

Uygulama

Öğrenciniz için hedeflemiş olduğunuz taklit çalışmalarının video kayıtlarını tamamlayınız. Öğrencinin önüne videoyu açarak "Hadi, dansına başla!" yönergesini veriniz ve videoyu başlatınız. Videoda gerçekleşen hareketleri eş zamanlı olarak tam fiziksel ipucu ile öğrenciye yaptırınız. Öğrencinin zamanla yapabildiği becerilerde tam fiziksel ipucu; yerini kademeli olarak aşamalı yardıma, uzamsal geri çekmeye, ondan da gölge olma ve mesafeyi azaltmaya bırakılırken öğrencinin bağımsız olarak yerine getiremediği becerilerde tam fiziksel ipucu kullanılmaya devam edilerek hata yapmasına izin verilmez. Öğretimin ilk aşamalarında öğrencinin tüm doğru tepkilerini pekiştiriniz ve daha sonraki aşamalarda sadece bağımsız tepkiler için pekiştirme yapınız.

- 1. Etkinlik:** Dans ediyorum.
- 2. Etkinlik:** Spor yapıyorum.

Öğrencileriniz için hazırladığınız videonun öğretime başlamadan öğrencilerle ders kitabındaki resimler hakkında konuşarak onların dikkatlerini çekebilirsiniz.

Genelleme

Öğretime başlamadan önce ve öğretimde hedeflenen ölçüt karşılandıktan sonra aynı taklit davranışlarını farklı kişilerle videolarını çekerek genelleme oturumları düzenleyiniz. Genelleme sürecinde öğrenciye ipucu ve geri bildirim vermeyiniz, ödüllendirme yapmayınız. Öğrencinin diğer uygun davranışları için (Örneğin, yerinde oturma, göz kontağı kurma/sürdürme vb.) bireysel pekiştirme sistemine göre ödüllendirme yapınız. Öğrenciden taklit etmesi beklenen video sona erdiğinde ya da öğrenci uygun olmayan davranışlar sergilediğinde genelleme oturumunu sonlandırınız. Bu aşamada ölçüt %80'dir. Ölçüt karşılanmadığında genellemeyi öğretime alınız ve yeni bir genelleme planlayınız.

İzleme

Öğretim sonlandırıldıktan sonra öğrencilerin hedef davranışı sürdürüp sürdürmediklerini belirlemek amacıyla belirli aralıklarla (tercihen haftada bir veya iki haftada bir) izlemeye ilişkin yoklama oturumları düzenleyiniz. İzleme sürecinde öğrenciye ipucu ve geri bildirim vermeyiniz ve ödüllendirme yapmayınız.

Öğrencinizin diğer uygun davranışları için (Örneğin, yerinde oturma, göz kontağı kurma/sürdürme vb.) bireysel pekiştirme sistemine göre ödüllendirme yapınız. Bu aşamada ölçüt %80'dir. Ölçüt karşılanmadığında yeniden öğretim planlayınız.

10. BÖLÜM

FIRSAT ÖĞRETİMİ

1. Etkinlik

Dersin Adı: İletişim Becerileri (I. Kademe)

Hedef: 1.1.2. Nesne, kişi ve bir durum hakkında soru sorar.

Hedef Davranış(lar)

2.1. Bir nesne hakkında soru sorar.

Davranış Tanımı

Öğrenci yeni bir nesne gösterildiğinde, nesne ile ilgili bilgi almak için kendiliğinden “Bu nedir?”, “Bu ne işe yarar?”, “Bunu nereden aldın?” ve “Bu nasıl çalışır?” gibi bir ya da birden fazla soru sorar. Talepler içeriğe bağlıdır yani öğrencilerin yetişkin yardımı olmadan başaramayacakları durumların varlığında ortaya çıkar.

Uygulama

1. Aşama: Öğrencinizin ilgisini çekecek araçların bulunduğu bir ortam hazırlama: Öğrencinizin görebileceği şekilde nesneyi yerleştiriniz.

2. Aşama: Öğrencinizin ilgisini çeken herhangi bir nesneye yönelmesini (etkileşim başlatma) bekleme: Öğrenciniz nesneye ulaşmak için girişimde bulunduğu (örneğin, elini uzattığında) bir fırsat oluşur. Eğer bir etkileşim başlatmaz ise siz göz kontağı kurarak öğrenciye doğru eğilerek) «beklentiyle bakarak» (gözlerini hafifçe büyütür) ya da önce nesneye sonra öğrencinize bakarak ipucu sununuz.

3. Aşama: Öğrencinizden daha üst düzeyde ya da konuşmaya yakın bir dil talep etme (detay isteme): Öğrencinizin nesneye hemen ulaşmasını sağlamak yerine belirlediği sorulardan birini söyleyerek öğrencinize model olunuz. (Söyle “Bu nedir?/Bunu nereden aldın?/Bu ne işe yarar?/Bu nasıl çalışır?”)

4. Aşama: Öğrenci hedef tepkiyi yerine getirir: Öğrenciniz, öğretmenin model olduğu soruyu sorar.

5. Aşama: Yöneldiği nesneyi elde etmesi için öğrenciye izin verme (doğrulama): Öğrenciniz, soruyu yardımsız sorar ise coşku ile cevaplayınız ve öğrencinizin nesneye ulaşmasına izin veriniz.

Genelleme

Genelleme becerisini, hedef tepkilerin öğretiminde yer almamış bir öğretmen ile öğretim aşamasında yer almamış ortamlarda değerlendiriniz. Her yeni hedef davranışın öğretiminden önce ve hedef davranış ölçütü karşıladıktan sonra genelleme verisi alınız. Doğru tepkilerin ardından onay belirten ifadelerle karşılık veriniz fakat övgü ya da ödül kullanmayınız. Yanlış tepkilerin ardından ise herhangi bir ipucu ya da geri bildirim vermeyiniz.

İzleme

Öğretim sonlandırıldıktan sonra öğrencilerin hedef davranışı sürdürüp sürdürmediklerini belirlemek amacıyla belirli aralıklarla (tercihen haftada bir veya iki haftada bir) izlemeye ilişkin değerlendirme yapınız.

2. Etkinlik

Dersin Adı: İletişim Becerileri (I. Kademe)

Hedef: 1.1.1. Jest, mimik, ses ya da kurallı cümle kullanarak bir şey talep eder.

Hedef Davranış(lar)

1.1. Bir nesne talep eder.

Davranış Tanımı

Öğrenci, öğretmenin “Ne istiyorsun?” ya da “Bir şey ister misin?” sorularından birini yöneltmesinin ardından bağımsız şekilde istediği nesne ile ilgili jest, mimik ya da kurallı bir cümle kullanarak nesneyi talep eder.

Uygulama

1. Etkinlik: Elde etmek istediğim nesnelere belirliyorum.

2. Etkinlik: Elde etmek istediğim nesnelere öğretmenimden talep ediyorum.

Öğrenci ile masanın başında yan yana oturunuz. Öğrencinizin hoşlandığı nesne ve oyuncakları öğrencinin rahatça görebileceği fakat uzanınca elde edemeyeceği bir yere yerleştiriniz.

Ardından uygulanacak Fırsat Öğretimi basamakları;

Etkileşim Başlatma: Öğrenciniz herhangi bir nesneye ya da oyuncuğa yönelir, uzanır. O nesne ya da oyuncuğu işaret eder

Bir Üst Düzey Dil Talep Etme: Öğrencinizin nesne ya da oyuncuğa ulaşmasını engelleyiniz. Öğrencinize “Ne istiyorsun?” sorusunu yöneltiniz. Öğrencinizin istediği nesne ya da oyuncuğu belirtmesi için fiziksel ipucu kullanınız. Öğrencinizin doğru sözel tepkiyi vermesi için sözel ipucu vererek model olunuz (Ör: Söyle “Hamur istiyorum.”).

Tepki: Öğrenciniz hedef motor ve sözel tepkiyi verir.

Onay: Bir üst düzey dil talep ettiğinizde ipucu sunulmasının ardından ya da ipucu sunulmaksızın ortaya çıkan tepkinin doğru olduğunu onaylayınız ve öğrencinizin istediği nesne ya da oyuncuğa ulaşmasını sağlayınız.

Genelleme

Genelleme becerisini, hedef tepkilerin öğretiminde yer almamış bir öğretmen ile ve öğretim aşamasında kullanılmamış ortamlarda değerlendiriniz. Her yeni hedef davranışın öğretiminden önce ve hedef davranış ölçütü karşıladıktan sonra genelleme verisini alınız. Doğru tepkilerin ardından onay belirten ifadelerle karşılık veriniz fakat övgü ya da ödül kullanmayınız. Yanlış tepkilerin ardından ise herhangi bir ipucu ya da geri bildirim vermeyiniz.

İzleme

Öğretim sonlandırıldıktan sonra öğrencinin hedef davranışı sürdürüp sürdürmediğini belirlemek amacıyla belirli aralıklarla (tercihen haftada bir veya iki haftada bir) izlemeye ilişkin değerlendirme yapınız.

11. BÖLÜM

GÖMÜLÜ ÖĞRETİM

1. Etkinlik

Dersin Adı: Hayat Bilgisi (1. Kademe)

Hedef: 1.7.2. Çevre temizliğiyle ilgili kuralları edinir.

Hedef Davranış(lar)

2.3. Çevre temizliğiyle ilgili kurallara uyar.

Uygulama

Gömülü öğretimde ilk olarak çevre düzenlemesi yaparak çöp atmaya ve yer temizlemeye gereksinim oluşturunuz. Bunun için öğrencinizle masada karşılıklı oturarak etkinlikteki resmi kesiniz. Örneğin, ev resmini önce boyayıp sonra makasla keserek deftere yapıştırma etkinliğini tamamlayınız. Etkinliği güzel tamamladığı için öğrencinize bir yiyecek pekiştireci (Örneğin meyve) veriniz. Öğrencinizin meyvesi yemesine fırsat veriniz. Kesilen kâğıt parçalarının bir kısmı yere dökülebilir, bir kısmı sırada kalabilir. Pekiştirecin paketi de bir çöp olacaktır. Çevrede yeterince çöp oluştuktan sonra gömülü hedeflerin (çevre temizlik kuralları) öğretimine başlayınız. “Evet, resmimizi çok güzel kestik. Ama çevremizi de biraz kirlettik değil mi? Şimdi ne yapmalıyız sence?” diyerek öğrencinin dikkatini çekiniz. Ardından ilk yönergeyi sununuz: “Haydi çöpleri topla.” Ardından öğrencinin tepki vermesi için 4 saniye kadar bekleyiniz. Öğrenci doğrudan çöpleri toplayıp atmaya başlarsa hemen pekiştirerek “Aferin harikasın.”deyiniz. Eğer öğrenci tek başına çöpleri atamazsa ya da yanlış tepkide bulunursa ipucu sununuz. Siz sıradaki çöpleri alıp çöpe atarak model olunuz, gerekiyorsa öğrencinin kolundan hafifçe tutarak çöpleri almasını sağlayınız. Bu sırada “Evet çöpleri topluyorum, çevremi temiz tutuyorum.” diyerek davranışı anlamlandırınız. Ardından yeniden öğrenci tepkisi için 4 saniye kadar bekleyiniz. Öğrenci doğru tepki verirse pekiştiriniz, yanlış tepki verirse ipucu sununuz. Gün içinde beş farklı etkinlik içine bu süreci gömerek farklı denemeler planlayınız. Örneğin; makasla kâğıt kesme sonrası, teneffüste beslenme sonrası, kâğıt yırtma çalışması sonrası, sulu boya çalışması sonrası, kes-yapıştır etkinliği sonrası. Bu etkinlikleri ders programına ve öğrencinizin özelliklerine göre kendiniz belirleyiniz. Tüm öğretim sürecini “Yerleri temizleme.” kuralı için aynı şekilde tekrar ediniz. Çöp toplama işi bittikten sonra kalan küçük kâğıt parçaları ya da alınamayan küçük çöpleri, sınıftaki süpürge yardımıyla süpürebilir ya da kâğıtları yerden toplayabilirsiniz.

Not: Diğer kurallar için de benzer şekilde öğretim yapabilirsiniz. Ders kitabında verilen kurallar için uygun etkinlikler belirleyerek gömülü öğretim yapınız.

Genelleme-İzleme

Genelleme çalışması ölçüt sağlandıktan sonra yapılabilir. Bu hedef davranışın genellemesinde kişi, ortam ve kural değişikliği planlanmalıdır. Farklı bir ortamda, farklı etkinliklerin içine diğer çevre temizliği kuralları gömülerek genelleme öğretimi yapınız. Örneğin; ağaçları korumak, denizleri kirletmemek, piknikte yakılan ateşi söndürmek kurallarını bir okul gezisi etkinliği içerisinde gömerek yeşil alanda öğretim yapınız. Öğrencilerinizin edindiği becerileri unutmaması ve günlük yaşama aktarabilmesi amacıyla izlenmesi gerekmektedir. İzleme çalışmasını, edinim gerçekleştikten sonra öğrencinizin düzeyine uygun belli periyotlarla (Örneğin, aylık ya da haftalık) yapınız.

2. Etkinlik

Dersin Adı: Hayat Bilgisi (I. Kademe)

Hedef: 1.4.2 Sınıftaki kişi ve nesnelere ayırt eder.

Hedef Davranış(lar)

2.5. Ders araç-gereçlerini görsel materyaller üzerinde gösterir.

2.6. Ders araç-gereçlerinin isimlerini söyler.

Uygulama

Öğrencilerinizi ders kitabında yer alan “Ders araç-gereçlerim” adlı etkinliği açmaları ve etkinlikteki ders araç-gereçlerinin resimlerini kesmeleri için yönlendiriniz. Bu resimleri, oyun köşesinde çeşitli oyuncakların altına saklayınız. Öğrencilerinizde merak uyandırmak için bazı resimleri uçları görünecek şekilde saklayınız. Gömülü öğretim içerisinde eş zamanlı ipucuyla öğretim yöntemine yer veriniz. Öğrencilerinizden biri bir resim bulduğunda, hemen “Bakın arkadaşınız bir resim buldu. Herkes buraya baksın.” diyerek öğrencilerinizin dikkatini resme çekiniz ve hedef uyarını sununuz: Resmi bulan öğrencinizin adını söyleyerek “Bu ne? Söyle.”, “Bu” diyerek kontrol edici ipucunu sununuz. Öğrencinizin tepkide bulunması için 4-5 saniye bekleyiniz. Öğrenciniz doğru tepkide bulunursa onu pekiştiriniz. Öğrenciniz tepkide bulunmaz ya da yanlış tepkide bulunursa hata düzeltmesi yapınız. Diğer öğrencilerinizle de aynı süreci tekrarlayınız.

Planladığınız sayıda öğretim denemesini gerçekleştirdikten sonra öğretim oturumunu sonlandırınız. Her oturumun sonunda öğrencinizin sizinle iş birliği içinde çalışmasını ve katılımını pekiştiriniz. Aynı etkinliği diğer öğrencilerinizle tekrarlayınız.

Öğrencilerinizi ders kitabında yer alan “Ders araç-gereçlerinin ismini söylüyorum.” adlı etkinliği açmaları için yönlendiriniz. Öğrencilerinizden kitapta yer alan ders araç-gereçlerinin resimlerini kesmelerini isteyiniz. Bu resimleri bir poşete atarak ders araç-gereçleri tombalası oluşturunuz. Öğrencilerinizden sırayla poşetten bir kâğıt çekmelerini ve çıkan kâğıttaki ders araç-gerecinin ismini söylemelerini isteyiniz. Öğrencilerinizin doğru tepkilerini mutlaka pekiştiriniz. Öğrencileriniz tepkide bulunmaz ya da yanlış tepkide bulunursa hata düzeltmesi yapınız.

Genelleme-İzleme

Öğrenciniz hedef davranışı, ölçütü karşılar düzeyde edindikten sonra sınıftaki ders araç-gereçleri ile çalışarak genelleme verisi toplayınız. Ek olarak öğretim sonrasında aileden ya da okuldaki bir başka öğretmenden öğrencinizin hedef davranışına ilişkin performansını değerlendirmesini isteyerek genelleme verisi toplayınız.

Öğrencilerinizin edindiği becerileri unutmaması ve günlük yaşama aktarabilmesi amacıyla izlenmesi gerekmektedir. İzleme çalışmasını edinim gerçekleştikten sonra öğrencinizin özellikleri ve koşullarınız doğrultusunda uygun belli periyotlarla, (Örneğin haftalık ya da aylık) yapınız.

3. Etkinlik

Dersin Adı: Hayat Bilgisi (1. Kademe)

Hedef: 1.4.4. Okuldaki ortam ve nesnelere ayırt eder.

Hedef Davranış(lar)

4.7. Okulun kaynaklarını ekonomik kullanır.

Uygulama

Öğrencilerinizin etkinlikteki resmi parmak boyası kullanarak boyamasını sağlayınız. Böylelikle elektrik ve suyu kullanması için bir fırsat yaratmış olacaksınız. Sonra "Aaaa, bakın ellerimiz çok kirlendi. Sizi sıra ile ellerinizi yıkatacağım. Suyu ve elektriği ihtiyacınız olduğu kadar kullanmayı unutmayın!" diyerek öğrencilerinizi tuvalete gönderip ellerini yıkamalarını ve bu sırada suyu ve tuvalet lambasını uygun süre açık tutup tutmadıklarını kontrol ediniz. Öğrenciniz işini bitirdikten sonra ders kitabında yer alan "Okulumun kaynaklarını dikkatli kullanıyorum." formundaki "+" sütununa "+" çiziniz. Okul kaynaklarını uygun şekilde kullanan öğrencilerinizi pekiştiriniz, okul kaynaklarını uygun şekilde kullanmayan çocuklar için fırsatları yeteri kadar su ve elektrik kullanıncaya kadar tekrar ediniz. Katılımcı olmalarını, iş birliği yapma davranışlarını sürekli olarak pekiştiriniz. Öğrencilerinizin, ders kitabında yer alan sıralı kartları keserek çıkartmasını sağlayınız. Kartları sıralı şekilde kitabındaki şablona sıralayıp anlattırınız. Daha sonra bu sıralı kartları sınıf kapınızın iç kısmına asıp öğrenciye kaynakları kullanması için sunulan fırsatın öncesinde hatırlatıcı olarak kullanmasını sağlayınız. Katılımcı olmalarını, iş birliği yapma davranışlarını sürekli olarak pekiştiriniz.

Genelleme-İzleme

Genelleme çalışmasını hedef davranışta ölçüt sağlandıktan sonra yapınız. Bu davranışın genellenmesinde kişi ve ortam değişikliği planlayınız. Öğretim öncesi ve sonrasında aileden ya da okuldaki bir başka öğretmenden öğrencinizin okul kaynaklarını doğru kullanma hedef davranışına ilişkin performansını değerlendirmesini isteyerek genelleme verisi toplayınız. Öğrencilerinizin edindiği becerileri unutmaması ve günlük yaşama aktarabilmesi amacıyla izlenmesi gerekmektedir. İzleme çalışmasını edinim gerçekleşikten sonra öğrencinizin düzeyine uygun belli periyotlarla (Örneğin aylık ya da haftalık) yapınız.

12. BÖLÜM

DAVRANIŞ YÖNETİMİ

Davranışlar; ortaya çıktıkları çevre ve çevrenin özellikleri, çocukların gelişimsel özellikleri, gereksinimleri ve öğretmen/yetişkin davranışları ile birlikte değerlendirildiğinde sergilenen her davranışın çocuklar için farklı bir ya da birden çok amacı/işlevi olduğu görülebilir. Davranışların hiçbirisi bir amaç olmadan sergilenmez. Bu durum, gelişimsel yetersizliği olan bireyler için de geçerlidir. Çocuğun sergilediği problem davranışın çocuk için amacını/işlevini belirlemeden davranışı azaltmaya çalışmak çok mümkün değildir. Problem davranışların işlevini belirlemek; bize çocuğun içinde bulunduğu çevre, program, uygulanan yöntem, ısı, ışık, gürültü, etkileşim ve çevrede bulunan kişiler gibi özellikleri ve bu özelliklere ilişkin ne gibi değişiklikler yapılması gerektiği hakkında bilgi verir. Çevresel düzenlemeler yapmak, problem davranışların azaltılmasında büyük bir öneme sahip olsa da bazı durumlarda problem davranışlar görülmeye devam edebilir. Bu durumlarda planlanan müdahaleler problem davranışların ortaya çıkmasını ya da devam etmesini engelleyebilir.

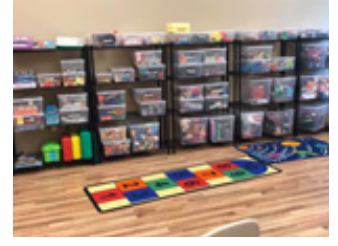
Gelişimsel yetersizliği olan çocukların olduğu okullarda öncelikle çevresel uyaranlar zenginleştirilmeli ve düzenlenmelidir. Gelişimsel yetersizliği olan çocukların olduğu sınıflarda sıklıkla karşılaşılan problem davranışlara karşı eğitimciler soğukkanlı olmalı, zarar verici olmayan davranışlar planlı biçimde görmezden gelinmeli, problem davranışların yerine karşıt/alternatif davranışlar belirlenerek öğretim sunulmalı, uygun davranışlar sistematik olarak pekiştirilmeli ve/veya çocuktan istekte bulunmak azaltılmalıdır. Bu stratejiler, problem davranışın sürmesine neden olan pekiştireç bilgisine bağlı olarak doğal pekiştirme ile eşlenen durumlara erişim gibi stratejiler ile çeşitlendirilebilir. Her bir davranışa farklı bir uygulamada bulunulmamalıdır. Odak nokta, davranışın işlevi olmalıdır. Dolayısıyla temelde iki farklı stratejiye ihtiyacınız olacaktır: Elde etme için kullanacağınız stratejiler, kaçma davranışları için kullanacağınız stratejiler. Buradaki kritik nokta davranışın işlevini doğru belirleyebilmektir. Bunu yaptıktan sonra aynı işleve hizmet eden bütün davranışlar için aynı stratejiler kullanılabilir. Örneğin; gelişimsel yetersizliği olan bir çocuğumuz bir nesneyi elde etmek için ağlar, ısırır ve tekme atarsa da biz bu üç durum için de aynı uygulamaları yapabiliriz.

Problem davranışlarla baş etmede davranışın öncüllerini değiştirmek, davranışa müdahale etmek ve davranışın sonuçlarını değiştirmek birer seçenektir. Davranışın her bir işlevi için önleyici ve müdahaleci davranış değiştirme stratejileri kullanılmalıdır. İlerleyen bölümde problem davranışların önlenmesinde etkili olabilecek önleyici ve müdahaleci davranış değiştirme stratejileri yer almaktadır.

İşlevi Kaçmak (Etkinlik, Beceri, Ortam, Duyusal Uyarın) Olan Davranışları Önleme ve Müdahale Etme

1. Öğretmenin ve eğitim ortamının çocuk için pekiştireç olması gerekmektedir. Yapılan pek çok araştırma, olumsuz yetişkin davranışlarının problem davranışlara yol açan başlıca etmen olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte uyaran açısından yalıtılmış ortamlardaki çocukların yoğun ve ciddi problem davranışlar sergileyebileceklerini ortaya koymaktadır. En başta okulların ve sınıfların çocukların yaşına uygun fiziksel ortam ve uyaranlarla dolu olması gerekmektedir. Bu düzenleme yalıtılmışlığın ve uyaran eksikliğinin yaratacağı olumsuz etkileri azaltacak, çocukların buldukları ortamı pekiştireç haline getirecektir. Sonraki sayfada uygun fiziksel ortam ve uyaranlara ilişkin örnek fotoğraflar yer almaktadır.

12 DAVRANIŞ YÖNETİMİ

2. Çocuğunuzun duyuşal hassasiyetlerini biliyorsanız günlük hayatta karşılaşılabileceğiniz durumlara ilişkin önlem almayı da planlamanız gerekmektedir. Öğrenciniz zil sesi gibi duyuşal girdilerin çok olduğu durumlarda huzursuz oluyor, ağlıyor ve bazı problem davranışlar sergiliyorsa zil sesinin daha kısık olması için okul idaresi ile görüşebilir ya da zilin çalmasına yakın kulaklık takarak sesi bir nebze yalıtabilirsiniz. Ancak bu tek başına çözüm olmayacaktır, bununla birlikte öğrencinize daha yüksek seslere tahammül etme becerisini kazandırmanız da gerekmektedir. Bunun için telefonunuza kaydettiğiniz zil sesini ses seviyesi en alt düzeyde olacak şekilde ve çok kısa sürelerle başlayarak dinletebilirsiniz. Burada püf nokta, öğrencinizin sorun çıkarmasına fırsat vermeyecek sürede uygulamayı gerçekleştirip hemen ardından onu bu sese tahammül ettiğii için çok özel bir pekiştirici ile pekiştirmenizdir. Öğrenciniz sorun çıkarmadan sese tahammül ettikçe ses eşiiğini ve süreyi aşamalı bir şekilde artırabilirsiniz. Aşağıda sesi tolere etmekte zorlanan bir çocuk ile yapılan çalışmaya ait bir görsel yer almaktadır.

3. Problem davranışları olumlu yönde etkileyebilecek önemli bir önleme yöntemi, çevresel faktörler ve öğretim ortamı üzerinde değişiklikler yapmaktır. Öğrencinizin etrafında onun dikkatini çekecek gürültü, nesnelere ve kişiler varsa size dikkatini vermesi ve yönergelerinize karşılık vermesi zor olabilir. Bazı durumlarda çevresel etkenler tek başlarına problem davranışların öncülleri olabilirler (Örneğin, kalabalık gürültüsü, ani sesler vb.). Bir başka deyişle çocuğun bulunduğu ortamda problem davranışları tetikleyici etkenler kaldırılabilir ise bazı problem davranışları da buna bağlı olarak ortadan kalkacak ya da azalacaktır. Örneğin, öğrenciniz pencereden sürekli dışarıyı izliyor ve dışarıya çıkmak istiyorsa çalışma masanızı pencereyi görmeyecek şekilde düzenleyebilirsiniz. Ya da etraftaki iğne vb. araçları gördüğü için aşu olmaktan korkan bir öğrencinize aşu olmayı öğretirken iğnelerin olduğu tarafı kapatacak şekilde bir şapka takmasını öğretebilirsiniz.

4. Bireyselleştirilmiş etkili motivasyon sistemleri kullanarak gelişimsel yetersizliği olan bireylerin olumlu davranışlar edinmesini ve sürdürmesini sağlamak olasıdır. Öğrencinizin sergilediği istedik davranışları ödüllendirmeye çalışın. Olumlu davranışlarını fark edin, ona bu davranışını beğendiğinizi söyleyin ve sevdiği bir şeyle (bir davranış, bir sözcük, küçük bir parça yiyecek ya da bir etkinlik) ödüllendirin. Ödülünüzü olumlu davranışın hemen arkasından sunun ki etkili olabilsin. Bazı kitaplarda, "Çocuğunuza söylediğiniz olumlu sözler ve verdiğiniz ödüller, azarlarınızın ve kızgınlık sözcüklerinin en az 4 katı olmalıdır." der. Bu, gün içinde çocuğunuza 10 kez "Olmaz, hayır, yapma, istemiyorum." gibi sözcükler söylüyorsanız 40 kez "Aferin, çok güzel, çok beğendim, ne güzel yaptın." demeniz anlamına gelmektedir. Olumlu davranışların tutarlı olarak ödüllendirilmesi, olumsuz / problem davranışları önlemek için kullanılan etkili bir müdahale yöntemidir.

5. İşlevi kaçmak olan problem davranışlarda en çok işe yarayan stratejilerden bir diğeri, şekil vermedir. Aşamalı zorlaştırma olarak da tanımlayabileceğimiz bu yöntemi, çocuğun başarısız yaşantılardan kaçmak için problem davranış sergilediğini düşündüğümüz zamanlarda uygulayabiliriz. Bu yöntemde çocuğun yapabildiği kadarını kabul edip, onu ödüllendirip süreci gitgide zorlaştırmak gerekmektedir.

12 DAVRANIŞ YÖNETİMİ

Aşağıda basket atma becerisini öğretmek için şekil verme sürecinin kullanıldığı örnek yer almaktadır. Görselden de anlaşılacağı üzere topu potaya yetiştiremeyen öğrenci, üst üste başarısız yaşantıya maruz kalmış ve bir süre sonra beceriye ilişkin öğrenme motivasyonu azalmıştır. Devamında ilgi duymadığı ve başarısız olduğu bu etkinlikten kaçmak için problem davranışlar sergilemeye başlamıştır. Bunu fark eden öğretmen, çocuğun topu potaya yetiştirebildiği ilk yeri tespit etmiş ve çocuk başarılı oldukça mesafeyi artırmıştır. Bu esnada öğretmen ihtiyaç olduğunda fiziksel ipucu ile çocuğu yönlendirmiştir. Çocuk, hedeflenen noktadan potaya atış yapma becerisini sonunda kazanmıştır.

6. Problem davranışları olumlu yönde etkileyebilecek bir başka önleme yöntemi, öğrencinin takip edebileceği ve sizin de düzenli olarak uygulayabileceğiniz rutinlerin oluşturulmasıdır. Özellikle OSB'li çocukların olduğu eğitim ortamlarında çocukların ne yapmaları gerektiğini gösteren görseller sıkça kullanılmalıdır. Böylece çocuklara daha tahmin edilebilir bir yaşam sunulurken aynı zamanda bağımsız hareket etmeleri desteklenmiş olacaktır. Oluşturduğunuz rutin, görseller ile desteklenerek çocuğun okul ortamında yapılacak etkinliklerin sırasını görmesi ve hangi etkinliğin önce, hangisinin sonra ve ne kadar yapılacağını anlaması açısından çok önemlidir. Rutin planı oluştururken gerekli aşamaların dikkatlice belirlenmesi, basit bir dil ve net bir görsel ile her aşamanın desteklenmesi gerekmektedir. Rutin oluşturulurken çocuk için zor olan aktivitelerin ardından çocuğun tercih ettiği ve sevdiği aktivitelerin eklenmesi gerekmektedir.

Örneğin, çocuk kendisine çok zor gelen yazı yazma görevinden sonra 10 dakika çok sevdiği bir şeyi yapabileceğini (Örneğin, top oynayacağını) bilirse çalışmaya daha az itiraz edecektir. Uygulamak istediğiniz rutini oluşturduktan sonra çocuğa uygun öğrenme ortamı sağlanarak öğretilmeye başlanması önemlidir. Rutinin düzenli bir şekilde sizin tarafınızdan takip edilmesi ve çocuğun rutini takip ettiği durumların hemen pekiştirilmesi gerekmektedir.

12 DAVRANIŞ YÖNETİMİ

Aşağıda gelişimsel yetersizliği olan çocuklarda kullanılacak görsel destek örnekleri yer almaktadır.

7. Rutinde belirtilmiş aşamalar arasındaki geçişler öncesinde çocuğa geçişin gelmek üzere olduğunun haber verilmesi, gerekirse görsel ve çalar saat kullanılarak geçişlerin desteklenmesi çocuğun kaçma davranışını azaltacak, iş birliği becerilerini artıracaktır. Geçiş stratejileri; çocukların etkinliklere, ortamlara ve rutinlerdeki değişikliklere uyum sağlamasına yardım eden ve geçişten önce, geçiş sırasında veya geçişten sonra sunulabilen desteklerdir. Geçiş stratejilerinin kullanımı tahmin edilebilirliği, geçiş süresinde uygun davranışların sergilenmesini ve okula ya da diğer sosyal ortamlara başarılı bir katılımı artırırken geçiş için harcanan zamanı ve yetişkinler tarafından sağlanan ipuçlarına bağımlılığı azaltmaktadır. Bu nedenle, sınıf içi geçişlerin kolaylaştırılması amacıyla bazı stratejilerin kullanılması önerilmektedir. Yemek yemek için sıra beklemek gibi durumlarda çocuk bazı problem davranışlar sergiliyorsa ona beklemesi için belirli bir yer göstermeniz, üzerinde yemek için bekleyen çocuğun resmi olan görsel plan kartını ona göstermeniz, beklerken hoşlandığı bir etkinliği yapması için onu yönlendirmeniz problemi azaltacaktır.

Çocuk, bu sürede sevdiği dergilere bakabilir ya da kulaklıkla müzik dinlemek gibi bir etkinliği yapabilir. Sınıf içi geçişleri kolaylaştırmak amacıyla kullanılan stratejileri görsel destekler, işitsel destekler ve olumlu sınıf yönetimi uygulamaları olarak sınıflandırmak mümkündür. Sonraki sayfada verilen tabloda "Sınıf İçi Geçişleri Kolaylaştırma Stratejileri" listelenmiştir.

Sınıf İçi Geçişleri Kolaylaştırma Stratejileri

A. Görsel Destekler
<ol style="list-style-type: none">1. Işıkları açıp kapama2. Saat-kronometre-zamanlayıcı3. Geçiş kartları4. Geçiş hatırlatan resim-sembol-fotoğraf ya da önce-sonra kartları5. Etiketler6. Tamamlanmış-tamamlanacak etkinlik kutuları7. Etkinlik çizelgeleri8. Teknolojik uygulamalar9. Sosyal öyküler10. Kuklalar11. Video model
B. İşitsel Destekler
<ol style="list-style-type: none">1. Sözel hatırlatıcılar2. Şarkı, parmak oyunu, tekerleme3. Zil-düdük
C. Olumlu Sınıf Yönetimi Uygulamaları
<ol style="list-style-type: none">1. Geçiş sırasında oyun etkinliği yaratma2. Akran arkadaş sistemi3. Olumlu pekiştirme4. Seçenek sunma5. Yapılma olasılığı yüksek isteklerde bulunma6. Sınıfın fiziksel ortamında değişiklikler yapma

Kaynak: <https://dergipark.org.tr/ozelegitimdergisi/issue/17173/179479>

8. Görsel desteklerden; iletişim etkinlik akışı, etkinlik geçişleri, sıra alma, bekleme, seçim yapma, beklenmedik değişiklikleri kabul etme vb. durumları kolaylaştırmada yararlanılır. Kısaca görsel desteklere gelişimsel yetersizliği olan bireylerin bağımsızlıklarını artırmak ve davranış sorunlarını azaltmak için başvurulur. Kendisine söylenenleri anlamadığı için çok basit şeyleri bile yerine getiremeyen ya da bazı şeyleri yapmaya aşırı direnç gösteren pek çok çocuk, görsel destekler sayesinde bu sorunlardan kurtulabilir. Sürekli ayrıık denemelerle öğretim formatında planlanan eğitim sürecinde öğrencilerin bir süre sonra problem davranışlara başvurmaları çok sık karşılaşılan bir durumdur. Bu sebeple öğretmenlerin etkinlik çizelgeleri, video model gibi görsel uyarıların yoğun kullanıldığı yöntemleri de tercih etmeleri ve etkili bir şekilde uygulamaları gerekmektedir. Görsel destek sistemlerinde genellikle resim, fotoğraf ve videolar kullanılır. Görsel desteklere ek olarak çalar saatler ya da kalan zamanı görselleştiren saatler de kullanılabilir.

Aşağıda görsel destek örnekleri yer almaktadır.

9. Daha önce de belirtildiği gibi bazı problem davranışlar, çocuğun sevmediği ya da ona zor gelen bir etkinlik yapması istendiği zaman ortaya çıkabilir. Bu durumda problem davranışı önleyebilmek için çocuğun sevmediği etkinlikten sonra sevdiği bir etkinliği yapabileceğini göstermek/öğretmek de önemli bir önleyici müdahaledir. Çocuk, kendisine çok zor gelen yazı yazma görevinden sonra 15 dakika çok sevdiği bir şeyi yapabileceğini (Örneğin, televizyon seyredeceğini) bilirse çalışmaya daha az itiraz edecektir. İkinci önerimiz ise çocuk,

zor gelen bir beceri üzerinde çalışırken (Örneğin 20 dakikalık çalışma sırasında) bir ya da iki kez ara vermesini sağlamaktır. Şunu unutmayınız ki zor gelen beceriyi kolaydan zora doğru basamaklara bölmek, kolay basamaktan başlayarak öğretmeye çalışmak da çalışma sırasında bazı problemlerin sergilenmesini önleyebilecektir. Ayrıca, çocuğunuz yapbozlarla oynamayı sevmiyorsa, yapbozları gördüğü zaman öfkeleniyor ve masadan kaçıyor ise kendiniz üzerinde çocuğunuzun sevdiği bir nesnenin resmi olan, parçaları birleştirdikçe sevdiği oyuncuğun resmi ortaya çıkan bir yap-boz hazırlayabilirsiniz.

12 DAVRANIŞ YÖNETİMİ

YAPILMA OLASILIĞI YÜKSEK İSTEKLERDE BULUNMA

- Ayağa kalk.
 - Otur
 - Çak yap.
 - Söyle, «Baba»
- Yapılma olasılığı yüksek istekler
- Yapılma olasılığı düşük istek

Bazı beceriler öğrenciler için oldukça zordur. Öğretmenlerin ve ebeveynlerin ısrarcı tutumları sebebiyle öğrencilerin bu beceriler ile ilgili başarısız deneyimlere sahip olma ihtimali yüksektir. Başarısız deneyimlerin sonucunda öğrencilerin etkinlikten kaçmak için problem davranışlar sergileme olasılığı artmaktadır. Çocuktan önceden bildiği, aşına olduğu, yönerge verildiğinde doğru tepki verme olasılığı yüksek iki veya üç davranışı arka arkaya hızlı bir biçimde yapmasını istemek, hemen ardından daha zor ve yapılma olasılığı düşük olan geçişe ilişkin davranışı yapmasını istemek gerekmektedir. Örneğin, sözcük taklidi

çalışmalarında öğrenciden üst üste talepte bulunmak yerine önce "Burnuna dokun! Kalk! Otur! Çak bir beşlik!" gibi yönergeler verip öğrenciye övgü sunduktan sonra "Söyle, Baba" demek öğrencinin doğru tepki olasılığını artıracak ve etkinlikten kaçma davranışını azaltacaktır. Yukarıdaki görselde yapılma olasılığı yüksek isteklerde bulunma stratejisine ilişkin örnek yer almaktadır.

11. Problem davranışları önlemekte kullanılan bir diğer önleyici müdahale stratejisi, seçim yapma fırsatı sunmaktır. Seçim yapma uygulamalarının etkilerine ilişkin yapılan araştırmalardan elde edilen bulgular, gelişimsel yetersizlik gösteren bireylere seçim fırsatlarının sunulmasının davranış sorunlarının azaltılmasında ve etkinliğe katılımın artırılmasında etkili olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, davranış sorunlarını en aza indirebilmek ve etkinliklerle ilgili olmalarını sağlamak için otizmden etkilenmiş öğrencilerinizin daha fazla seçim yapmalarını sağlayacak çeşitli fırsatların sunulması gerekmektedir. Çocuğun günlük yaşamında uygun olan seçim fırsatlarını oluşturmak ve bu fırsatları sunabilmek için uygulayabileceğiniz bazı örnekleri şu şekilde sıralayabiliriz:

Pekiştireç seçimi: Çocuğa bir ödül panosu hazırlayarak pekiştireçlerini kendisinin seçmesi için fırsat sunulabilir. Aşağıda görsel ve yazılı ödül panosu örnekleri yer almaktadır.

12 DAVRANIŞ YÖNETİMİ

- ▶ **Etkinlikler arası seçim:** Çocuğa iki farklı etkinlik gösterilip “Bisiklet sürmek mi istersin yoksa trambolin de zıplamak mı?” gibi seçim fırsatları sunulabilir.
- ▶ **Etkinlik içi seçim:** Yapboz yapma etkinliği için iki farklı yapboz göstererek birini seçmesi için fırsat sunulabilir.
- ▶ **Etkinliklerin sırasının seçimi:** İki farklı etkinliğin sırasının seçimi için fırsat sunulabilir. “Önce yapbozla mı yoksa şekil kutusuyla mı oynamak istersin?” diye sorulabilir.
- ▶ **Etkinliğin yapılacağı ortamın seçimi:** Kitap okumak için farklı ortamlar arasından seçim fırsatı sunulabilir: “Minderde mi okuyalım, masada mı okuyalım?” diye sorulabilir.
- ▶ **Kabul ya da reddetme seçimi:** “Balon oynamak ister misin?” diye sorulabilir.
- ▶ **Etkinlikte yer alacak ya da almayacak kişinin seçimi:** Öğrencinin yapmaktan hoşlandığı boş zaman etkinlikleri ile sınıfındaki akranlarının fotoğraflarının yer aldığı bir dosyadan seçim yapması istenir. Öğrenci en çok tercih ettiği etkinlik ile etkinliği birlikte yapmak istediği arkadaşını dosyadan seçebilir.
- ▶ **Etkinliğin ne zaman yapılacağına seçimi:** Etkinlik çizelgesi takip etmeyi öğrenen öğrencilere bir süre sonra etkinlikleri kendi tercihlerine göre sıralaması istenir.
- ▶ **Belirli bir etkinliği sonlandırmanın seçimi:** “Top oynamayı bitirelim mi?” diye sorulabilir.

12. Gelişimsel yetersizliği olan çocuklarda mola yöntemi genellikle geri teper. Çocuklar neyi yanlış yaptıklarını ve ne tür bir davranışın onlara pekiştirme getireceğini öğrenemezler. Çoğu kişi molanın bir ceza, çıkartmaların ise bir pekiştireç olduğunu düşünürler. Ancak bu doğru değildir. Herhangi bir şeyin pekiştireç mi yoksa ceza mı olduğunu bilmek için davranışın sonucuna bakmalıyız. Davranış artıyorsa pekiştireç, davranış azalıyorsa cezadır. Eğer ille de mola yöntemini kullanacaksanız sadece davranışın işlevinin ilgi elde etme olduğundan emin olun. Zira kaçma ile ilgili davranışlar da kullanılırsa sonuç başarısız olacaktır. Ayrıca molanın çok kısa tutulduğundan ve kesinlikle işe yaradığından emin olmanız gerekmektedir. Eğer hedeflediğiniz davranış mola yöntemi ile azalmıyorsa bu belki de kullanılacak bir strateji değildir.

13. İleri düzeyde gelişimsel yetersizliği bulunan çocukların problem davranışları birbirleri için tetikleyici olabilmektedir. Bazen ileri düzeyde problem davranış sergileyen bir öğrencinin bulunduğu ortam diğer çocukların kaçmak istediği bir ortam haline gelebilmektedir. Ağlayan, bağırarak, kendini ısırarak ya da çevresine zarar veren çocukların gerekli durumlarda gidebilmeleri için düzenlenmiş oda ve ortamlar oluşturulmalıdır. Uzman bir eğitimcinin eşliğinde oluşturulan ve takip edilen davranış değiştirme programının uygulanmasında bu tarz ortamlara ihtiyaç duyulacaktır.

14. Gelişimsel yetersizlikten etkilenmiş çocuklar diğer akranları gibi hoşlandıkları bir nesne, oyuncak ya da etkinliği sonlandırmakta sorun yaşayabilirler ve sahip olduğu nesne/oyuncak ya da durumu geri vermemek için problem davranışlar sergileyebilirler. Bu gibi durumlarda birden “Bitti.”, “Hadi ver bakalım”, “Hadi derse geçiyoruz.” demek yerine “Say ve iste” yöntemi daha etkili olabilir. Ya da etkinliğin ne zaman biteceğini baştan belirleyip zamanlayıcı kurarak alarm sesi ile birlikte çocuğun bitirmesini sağlayabilir ve hemen arkasından onu hoşça giden bir uyarıcı ile pekiştirebilirsiniz. Çünkü bu yolla çocuğa sadece problem davranışın ona bir şey kazandırmayacağını öğretmekle kalmıyor aynı zamanda uygun bir şekilde istemeyi de öğretiyorsunuz. Aşağıdaki görselde günlük yaşam becerileri etkinliğinin ne zaman biteceğini gösteren bir zamanlayıcı örneği yer almaktadır.

12 DAVRANIŞ YÖNETİMİ

15. Tüm önleme çabalarımıza rağmen problem davranışlar ortaya çıktığında nasıl müdahale etmemiz gerektiğini şu şekilde sıralayabiliriz:

- √ Zarar verici düzeyde değilse problem davranışı görmezden gel.
- √ Öğrenciyi ve çevresindekileri potansiyel tehlikelerden koru.
- √ Gerektiğinde geçici olarak öğrenciyi sınırlandır (Bu tür uygulamalar için mutlaka aile onayı alınmalı).
- √ Akranlarını ve yetişkinleri krizin meydana geldiği ortamdaki uzaklaştır.
- √ Sakin bir ses tonu kullan.
- √ Problem davranışın karşıt/alternatifi için öğrenciyi yönlendir (Bu durum problem davranışa ve öğrencinin o anki durumuna bağlı olarak değişebilir. Bazen "Otur", "Ayağa kalk.", "Burnunu göster." gibi öğretmen yönergeleri, bazen kovaya küp atmak, mandal taktırmak, yapboz yaptırmak gibi sosyal etkileşimi düşük bir beceri talep edilebilir).
- √ Fiziksel ipucuyla uygun davranışın ortaya çıkmasını sağla.
- √ Öğrenci sakinleştikten sonra normal etkinliklere dön.
- √ Problem davranışı sergilemeden önceki etkinliğe döndüğünde öğrencinin ilk olumlu davranışını pekiştir.

İşlevi Elde Etmek (Nesne, İlgi, Duyusal Haz) Olan Davranışları Önleme ve Müdahale Etme

1. Öğrenci gün içinde sizin istemediğiniz davranışları yapabilir ya da almasını istemediğiniz şeyleri sizden talep edebilir. Su ile oynamayı, trambolinde zıplamayı, annesinin yanına gitmeyi gün içinde birkaç kez isteyebilir. Bu tür durumlarda öğrenciye elde etmek istediği şeye ne kadar süre kaldığını gösteren bir görsel hazırlayarak onun kaygısını azaltabilir ve aynı zamanda elde etmek istediği şeyi motivasyon aracı olarak kullanabilirsiniz. Aşağıdaki görsel, derste sürekli annesine gitmek istediğini söyleyen bir öğrenci için hazırlanmıştır. Zamanı yönetme becerisi de henüz olmayan bu öğrenci, dersin ilerleyen bölümlerinde “Anneme gidecek miyim?” sorusunu daha sık sormaktadır. Öğrencinin etkinlik dosyasındaki her bir etkinliğin sonuna annesinin fotoğrafı eklenmiş ve etkinlik bittiğinde fotoğraf dosyadan alınarak hazırlanmış olan görsel davranış kontratına yapıştırılmıştır. Öğrenci, tüm etkinliklerini bitirdiğinde annesine gideceğini ve etkinliklerini tamamladıkça sırt çantasını almaya daha az zamanın kaldığını görmektedir. Hazırlanan bu görsel davranış kontratı sonrasında öğrencinin ders süresince “Anneme gidecek miyim?” sorularını azaltacaktır. Ancak öğrenci derste bu soruyu ara sıra da olsa sorduğunda “Hayır”, “Şşşşt”, “Bi daha sorarsan gidemezsin.” gibi olumsuz ifadeler kullanmak yerine hazırlanmış olduğunuz görsel davranış kontratını göstererek “Etkinliklerini bitirdiğinde gidebilirsin.” ya da “Bak sadece 3 etkinliğin kaldı.” gibi ifadelerle onu görsel davranış kontratına yönlendirmeniz daha etkili olacaktır.

2. Çocuklar istedikleri oyun, oyuncak, yiyecek ya da nesnelere ulaşmak için bazen uzun süre beklemek durumunda kalabilirler. İsteklerine kavuşana kadar bekleme becerisi öğretilmediyse bu süreç bir problem davranış haline dönüşebilir. Çocuğun günlük yaşamını ve rutinlerini planlarken etkinlikler arasındaki bekleme süresini kısaltmak, bekleme sırasında çıkabilecek davranışları azaltabilir. Ancak bununla birlikte bekleme becerisini öncelikli amaçlardan birisi olarak çalışmak da bu tür sorunları halletmeye yardımcı olacaktır. Bekleme becerisini çalışırken öğrencinizin mevcut performansından başlayarak (Örneğin, öğrenci 10 saniye bekleyebiliyorsa ilk ölçütünüz 10 saniye olmalıdır) basamak basamak ölçütünüzü artırmalısınız. Ancak unutmayın ki aradaki basamakları atlayıp en son hedefinize bir an önce varma isterseniz süreç başarısız yaşantılar ile bitecektir (Örneğin, 10 saniye bekleyebilen öğrenciden bir sonraki seferde 2 dakika beklemesini istemek gibi). Buna karşın basamakları gereğinden fazla uzatırsanız bu sefer de öğrenme süreci çok uzun sürecektir.

12 DAVRANIŞ YÖNETİMİ

Bekleme becerisinin öğretiminde çocuğa nerede bekleyeceğini gösteren ipuçlarından (Örneğin, kırmızı bir paspas ya da şerit ile bekleyeceği alanı somutlaştırma) faydalanmak süreci daha anlaşılır kılacaktır.

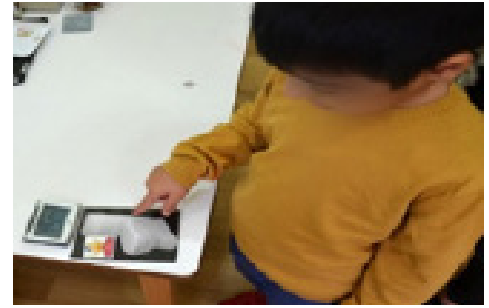
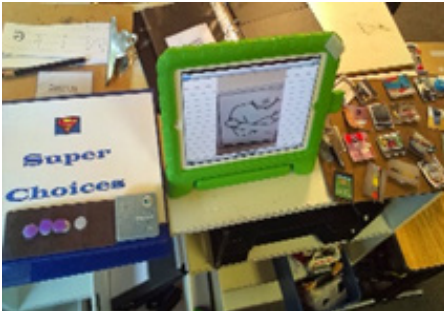

3. Uyuşmayan/alternatif davranışın pekiştirilmesi, üzerinde çalışmak istediğiniz problem davranışla aynı amaca hizmet eden davranışın (alternatif davranış) ya da problem davranışla aynı zamanda sergilenmesi mümkün olmayan davranışın ödüllendirilmesi şeklinde uygulanır. Bu nedenle hedef davranış için bir alternatif/uyuşmayan davranış belirlemek uygulamanın ilk basamağını oluşturur. Örneğin çocuk masaya vurarak ve ağlayarak yiyecek istiyorsa (problem davranış) görmezlikten gelinir, yemek istediğini söyleyerek, işaret ederek ya da yiyecek resmi göstererek yiyecek istediğini ifade ettiğinde (alternatif davranış) ödüllendirilir. Bu yöntemin

çocuk için avantajı, çocuğun sahip olduğu olumlu/istendik davranışları artırması ve davranış repertuarında olan ancak kullanmadığı davranışları kullanmasıdır. Konuşma becerisi olmayan öğrenciler için de resimli kartlar ya da teknolojik aletler aracılığıyla uygun şekilde talep etme becerisi öğretilir. Sonraki sayfada yer alan görselde konuşma becerisi olmayan otizmden etkilenmiş bir çocuğun kullandığı yardımcı teknoloji örneği yer almaktadır.

12 DAVRANIŞ YÖNETİMİ

4. Araştırmalara göre problem davranışları etkileyen etmenler arasında dil ve iletişim becerilerindeki yetersizlikler önemli bir yer tutmaktadır. Bu sebeple konuşma becerisi olmayan çocuklara isteklerini anlatabilecekleri alternatif iletişim becerileri (İşaret dili, görsel sistemler, teknolojik cihazlar vb.) öğretilmelidir. Çocuk bu davranışı öğrendiği zaman aynı sonucu elde edebilecek daha etkili ve diğerleri tarafından kabul edilen bir davranışla kendini ifade edebilecektir. Aşağıda kendisini ifade etme becerilerinin öğretimine örnek olabilecek görseller yer almaktadır.

5. İlgi elde etmek için yapılan problem davranışları durdurmanın en basit yolu görmezden gelmedir. Bu yöntemle göre, olumsuz davranış olmamış gibi davranmak gerekir. Öğrenci ilgi elde etmek için problem davranışlar gösterdiğinde kesinlikle onunla ilgilenmeyin, çocuğa bakmayın ve öğretimi ertelemeyin. Bu tür davranışların sizi etkilemediğini gösterin. Buna karşın öğrencinin sergilemiş olduğu olumlu davranışları överek ilgilendiğinizi gösterin. Şayet öğrenci bu davranışları grup etkinliğinde sergiliyor ise öğrencinin sergilemiş olduğu problem davranışı görmezden gelirken o esnada diğer çocukların sergilemiş olduğu uygun davranışları pekiştirerek dolaylı pekiştirme de yapabilirsiniz. Öğrenci ilgi elde edemediğini öğrendiğinde bu tür davranışları kesecektir. Çocuklar bazen sizi nasıl ve ne zaman engelleyecekleri konusunda çok uyanıktır. Sizin ürküp geri çekilmeniz, duraksamanız, çalışmayı ertelemeniz çocuğun öfke davranışını sürdürmesi için yeterlidir. Ancak görmezden gelme, sadece ılımlı düzeyde problem davranışlara uygulanabilir. Çocuğun sizi ısırması ya da eşyaları kırması durumunda onun bu davranışlarını görmezden gelmeniz imkansızdır. Çocuğun zaman işlevi içsel haz elde etmek olan stereotipik davranışları da görmezden gelmek uygun olmayacaktır.

6. Çocuk duyuşal haz elde etmek için problem davranış sergiliyorsa aynı duyuşal hazı elde edebileceği ve aynı zamanda sosyal normlara daha uygun bir alternatif yaratmak gerekmektedir. Örneğin parmaklarını sallayarak içsel haz elde eden bir çocuğun ödül panosuna bu hazı elde edebileceği parmak masajı, stres çarkı ve yoyo eklenebilir. Başka bir örnek vermek gerekirse zıplama benzeri bir stereotipik davranış sergileyen öğrenciniz için plates topunun ya da trampolinin üzerinde zıplama ödülü koyabilirsiniz.

7. Bazen gerekli önlemleri alsanız da öğrenciniz içsel haz elde ettiği davranışları sergilemeye devam edebilir. Tüm bireylerde olduğu gibi gelişimsel yetersizliği olan bireylerde de içsel haz elde ettiği davranışlardan vazgeçmek kolay değildir. Şayet öğrenciniz içsel haz elde ettiği stereotipik davranışları sergilediği anda akla gelen ilk yöntem tepkiyi yarıda kesme ve yeniden yönlendirmedir. Anlamsızca yinelenen tekrarlı davranışlarla baş etmede kullanılan bir yöntem, çocuğun problem davranışı sergilemesinin

ardından, bu davranışın sergilenmediği (gözlenmediği) bir ortamdaki bir görevi/iş yapması için yeniden yönlendirilmesidir. Özellikle çocuğun problem davranış ile uyumsuz uygun bir davranışa yönlendirildiği durumlarda daha etkili olduğu kabul edilmektedir. Örneğin; öğretmen, çocuğun yinelenen bir davranış olan kollarını çırpma davranışını durduruyorsa onu bu davranışla uyumsuz boyama yapmaya, yazı yazmaya ya da ellerini cebine sokmaya yönlendirdiği zaman "yeniden yönlendirme" yöntemini kullanıyor demektir. Benzer şekilde çocuğun problem davranışı anlamsız konuşma ise yetişkin bu davranışı durdurarak çocuğa "Sen kaç yaşındasın, burada kaç tane araba var?" gibi sorular sorabilir ya da "Söyle sınıf, söyle kapı" gibi sözcük taklitleri talep edebilir. Öğrenci, öğretmenin istediklerini yapar ya da söylerse öğrenci hızla hedef davranışa yönlendirilmelidir. Öğretmen bu yöntemi kullanırken özellikle, hedef davranışı sergileyene kadar çok coşkulu olmamalı, uygun davranış başladığı ve sürdürüldüğü zaman ona dikkatini vererek pekiştirmelidir.

8. Bazı materyal, oyuncak ve nesnelere çocuk için duyuşsal uyarım elde edebileceği durumlar yaratabilir. Öğrencinin dikkatini dağıtacak ve çalışma sırasında kullanmayacağınız materyalleri, oyuncakları ve nesnelere ortadan kaldırmak önleyici bir müdahale yöntemidir. Öğrencinizi herkesten daha iyi tanıyorsunuz. Bu nedenle onun öğrenmesini kolaylaştıracak ve problem davranışların ortaya çıkmasını önleyecek en iyi ortamı düzenleyecek kişi de sizsiniz. Olumlu davranışların tutarlı olarak ödüllendirilmesi, olumsuz/problem davranışları önlemek için kullanılan etkili bir müdahale yöntemidir.

9. Tüm önleme çabalarımıza rağmen problem davranışlar ortaya çıktığında nasıl müdahale etmeniz gerektiğini şu şekilde sıralayabiliriz:

- √ Zarar verici boyutta değilse problem davranış görmezden gel.
- √ Öğrenciyi ve çevresindekileri potansiyel tehlikelerden korusun.
- √ Gerektiğinde geçici olarak öğrenciyi sınırlandır (Bu tür uygulamalar için mutlaka aile onayı alınmalı.)
- √ Akranlarını ve yetişkinleri krizin meydana geldiği ortamdan uzaklaştır.
- √ Sakin bir ses tonu kullan.
- √ Problem davranışın karşıt/alternatifi için öğrenciyi yönlendir (Bu durum problem davranışa ve öğrencinin o anki durumuna bağlı olarak değişebilir. Bazen "Otur.", "Ayağa kalk.", "Burnunu göster." gibi öğretmen yönergeleri, bazen kovaya küp atmak, mandal taktırmak, yapboz yaptırmak gibi sosyal etkileşimi düşük bir beceri talep edilebilir).
- √ Fiziksel ipucuyla uygun davranış ortaya çıkmasını sağla.
- √ Öğrenci sakinleştikten sonra normal etkinliklere dön.
- √ Problem davranış sergilenmeden önceki etkinliğe döndüğünde öğrencinin ilk olumlu davranışını pekiştir.

10. Sonraki sayfadaki problem davranışların işlevlerine göre kategorize edilmiş bir strateji önerileri tablosu yer almaktadır. Ancak unutmayın ki davranış yönetimi uzmanlık ve deneyim gerektiren zorlu bir süreçtir. Bu süreçte aile ve diğer uzmanlar ile işbirliği yapmanız oldukça önemlidir. Kendinizi yetersiz hissettiğinizde uzmanlığına ve deneyimine güvendiğiniz kişilerden destek almaktan çekinmeyiniz.

12 DAVRANIŞ YÖNETİMİ

İşlevlerine Göre Problem Davranışları Önleme ve Müdahale Stratejileri			
	İlgi /nesne elde etme	Kaçmak	Duyusal uyarım
Önleme Stratejileri	Ortamı/kişileri, pekiştireç haline getirin.	Davranışı tetikleyen etkinlikleri veya talepleri ya azaltın ya da listenizden çıkartın.	Ortamı zenginleştirin (müzik, renk, oyuncaklar, etkinlik).
	Her bir olumsuz için dört olumlu kullanın.	Yönlendirebileceğiniz basit taleplerde bulunun.	Çocuğu gün boyunca tercih edilen etkinliklerle meşgul edin.
	Gün boyunca etkinlikleri sıkça pekiştiren rutinler ve çizelgeler hazırlayın.	Öyle rutinler oluşturun ki daha zor etkinliklerden sonra pekiştirici etkinlikler gelsin (Önce banyo, ardından dinlenme).	Çok sayıda duyuşsal oyuncak ve etkinlik sağlayın (trambolin, salıncak, müzik, sıkılan toplar).
	Müsait olmadığınız zamanlarda tercih edilen bir etkinlikle çocuğun meşguliyetini devam ettirin (telefondayken video seyrettirin).	Çalışma alanını yüksek pekiştirmeye eşleştirin (TV, atıştırma).	Çocuğa duyuşsal etkinlikler için istek bildirmeyi öğretin.
	İstek bildirme becerilerini öğretin.	Çalışmanın yoğunluğunu aşama aşama arttırın.	
Müdahale stratejileri	Sayı sayın ve istek bildirme yöntemini uygulayın.	Talebi tekrarlamaya devam edin.	Kendine zarar vermeyeceği davranışları(sallama/sızlanma) görmezden gelin.
	Davranışı görmezden gelin/yanından uzaklaşın.	Çocuk razı olana kadar pekiştirmeye erişimi engelleyin.	Büyük davranışları engelleyin.
	Pekiştirmeye kısa bir mola verin (bu süre içinde çocuk gözetim altında kalmalıdır), ardından onu olumlu veya olumsuz bir tarafı olmayan nötr bir etkinliğe yöneltin.	İhtiyaç duyulursa veya mümkünse, fiziksel yönlendirmede bulunun.	Sakinleşmesi/hareketsiz durması için beş saniye bekleyin, ardından tekrar etkinliğe yönlendirin ve çocuğu meşgul edin.

Barbara L. M., Rasmussen T. (2017). Sözel Davranış Yaklaşımı. İstanbul: Agora Yayınevi.

13. BÖLÜM

KİŞİSEL MAHREMİYET EĞİTİMİ

Öğrenme Alanı 1 Sağlıklı Bağlanma-Güvenli Ayrılma

Hedef : 1.1. İlgisini uygun şekilde gösterir.

Hedef : 1.2. Ayrılma, uzaklaşma durumlarında uygun davranır.

Hedef Davranış(lar)

1.1.1. Gereksinimlerini uygun şekilde ifade eder.

1.1.2. Gereksinimleri için önce kendisi çabalar.

1.1.3. Gereksinimleri/istekleri için uygun şekilde yardım ister.

1.2.1. Yönerge veya yardım aldığı anda kendisi çabasını sürdürür.

Davranış Tanımı

Çocuğunuz ile erken çocukluk döneminde evde çalışıyorsanız sadece acıktığında biberon/kaşığı gösterir. Karnı doyduğunda bir süreliğine kendi kendine kalabilir. Sağlıklı bağlanma, doğduğu anda başlayan 0-2 yaş gelişimsel edinimlerdenir. Güvenli ayrılma da aynı dönem içinde başlayıp emzirmenin sona erdirilmesiyle tamamlanan ancak etkisinin daha uzun sürdüğü belirtilen edinimler arasında yer alır.

Okul ortamında telafi eğitimi yapıyorsanız öğrenciniz makasla kesme yaparken öncelikle kendisi kesmeye çalışmalıdır. Kesemediğini öğretmenine göstererek ya da söyleyerek gelişimine uygun şekilde ifade eder. Yardım talep ederken ağlama, bağırma, nesne atma gibi uygun olmayan davranış sergilemez; yönerge alır ve söylenene göre makasla kesme için girişimi başlatır.

Uygulama

Öğrenci ile yeni öğreneceği bir beceri seçiniz. Bu yeni beceri çalışması, öğrencinin sizin yardımınıza ihtiyaç duymasını sağlayacaktır.Örneğin, makasla kesme için masada yan yana oturunuz. Öğretimde kullanacağınız kesilecek resim, satır çizgisi silikonla çizilmiş çalışma sayfası, çeşitli varlıklara ait ses kayıtları ve resimleri masanın üzerinde hazır bulundurunuz. Öğrencinizin dikkatini çekmenizin ardından "Şimdi seninle bu resmi keseceğiz, şimdi makasını al ve kesmeye başla." dedikten sonra 5 saniye bekleyip başlamamışsa "Kesmeme yardım eder misin, diyerek yardım isteyebilirsin" deyiniz ve tekrar etmesini isteyiniz. Öğrenci yardım istediğinde "Uygun şekilde yardım istediğin için teşekkür ederim." deyiniz.

"Beni izlemeni istiyorum." diyerek makasla kaplumbağa resmini kesiniz. "Şimdi makasını al sen de kes." diyerek deneme başlatmasını sağlayınız. Kesmeye başladığında öğrencinin bu girişimi pekiştirilir. Kesemediği girintileri düz kesmesi görmezden gelinir. Kesmeyi tamamladıktan sonra şurayı da düzeltebilirsin." diyerek yönlendiriniz. Öğrenci, sizden yardım istediğinde "Sen yapabilirsin." diyerek onu yönlendiriniz.

1. **Etkinlik:** Makasla çizgi üzerinde düzgün kesiyorum.

2. **Etkinlik:** Satır arasına çizgi çiziyorum.

3. **Etkinlik:** Beden eğitimi dersinde spor kıyafetlerimi giyiyorum.

4. **Etkinlik:** Eve dönerken çantamı topluyorum.

Öğrencinize bağımsız olarak yapabileceği etkinlikler (3 ve 4.) düzenleyerek kendi kendine

13 KİŞİSEL MAHREMİYET EĞİTİMİ

yapabildiğini de örnekleyiniz. Bu etkinlikler sırasında “Yardıma gereksinimi olmadığını ve kendi kendine başarabildiğini hatırlatınız.

Bu etkinliklerde amacımız öğrencinin istediğinde bağlanabileceğini ancak bunu bağımlılık hâline getirmeme davranışını geliştirmektir. Uygun düzeyde ipucu sistematikleştirilerek bağımsızlaşarak güvenle ayrılma gerçekleştirilebilir.

Genelleme

Genelleme becerisi, hedef davranışların öğretimi yapılan yerlerde ve benzer bağlamda değerlendirilmelidir. Edinimi yeni başlatılmış ve akıcılığı ya da izlemesi yapılan tüm davranışlar sırasında gerektiğinde yardım isteme ve bağımsız olarak beceri yerine getirme sistematikleştirilerek sağlıklı bağlanma ve güvenli ayrılma çalışması yapılabilir.

İzleme

Öğretimde belirlenen hedefe ulaşılarak öğretilen becerinin sürdürülmesi önemlidir. Öğretmen beceriyi izleme listesine almalıdır. Öğretimde belirlenen hedefe ulaşıldıktan sonra ilk bir ay içerisinde belirlenen üç farklı günde yoklama oturumları gerçekleştirilmelidir.

Öğrenme Alanı 2 Güven Çemberi

Hedef: 2.1. Tanıdığı (güvenilir) kişileri gösterir.

Hedef Davranış(lar)

- 2.1.1. Gösterilen resme bakar.
- 2.1.2. Resmine baktığı kişinin tanıdığı olduğunu söyler.
- 2.1.3. Tanıdığı kişilerin resmini diğerlerinden ayırır.
- 2.1.4. Tanıdığı kişinin kim olduğunu söyler.

Davranış Tanımı

Çocuğunuz ile erken çocukluk döneminde evde çalışıyorsanız güven çemberi 2-4 yaş bilişsel gelişim becerisi olan eşleme becerisine sahip olması gerekir. Çocuğunuz resmi gösterilen aile üyesini gösterir. Okul ortamında telafi eğitimi yapıyorsanız öğrenciniz kendisiyle ilgilenen güvenli kişinin resmi gösterildiğinde kim olduğunu söyler/gösterir. Ayrık denemelerle, eş zamanlı öğretim yöntemiyle ya da doğal dille doğrudan öğretim yöntemiyle resimler öğretilir. Öğretim ölçütü %100 olarak alınır.

Uygulama

Güven çemberi bir kavram öğretimi çalışmasıdır ve öğretmen tarafından aşamalı ve sistematik çalışılır. Öğrencinizin ailesi ile görüşme yaparak güven çemberine girmesi uygun kişileri belirleyiniz ve fotoğraflarını sizin için derlemesini sağlayınız. Kişilerle eşleyebilmesi için son durumlarını gösteren fotoğraflar olmasına dikkat ediniz. Öğrencinizin bilişsel düzeyine göre güven çemberine girecek kişi sayısını (4-5 kişi) belirleyiniz. Güven çemberindeki her bir bireyi “tanıdık” kişi olarak kavram öğretimi sistematikleştirilerek çalışınız.

Ölçüt karşılandığında çemberdeki ikinci kişinin “tanıdık” olarak öğretimini başlatınız. Çemberdeki tüm bireyleri, öğrenciniz önüne konulan beş resim arasından " Tanıdık olanı göster." dediğinizde gösterir düzeye gelmesi durumunda öğretimi sonlandırınız.

Öğrencinizle yan yana oturarak önünde yer alan tanıdık bireyin resmine bakmasını isteyiniz. Öğrenciniz resme bakıp size baktıktan sonra öğrencinize” Hangisi tanıdık.” diyerek hemen ardından “Bunu tanıyorsun, bu senin teyzen” "Şimdi sen göster/söyle." diyerek tepki vermesini bekleyin. Doğru gösterir / söyler ise pekiştirin. Daha sonra tanıdığı kişinin yanına tanımadığı birinin resminin koyunuz. Öğrencinizin her iki resme bakmasını sağlayınız. Sonra işaret ederek “Bunu tanıyorsun, bu senin teyzen. Şimdi sen göster." diyerek öğrencinizin tepkide bulunması için bekleyiniz. Beş resim arasından tanıdığı kişiyi gösterdiğinde, güven çemberindeki ikinci kişiyi çalışmaya başlayınız. Öğrencinizin çalışma sırasındaki doğru tepkilerini, öğrencinizin sevdiği bir atıştırmalık ikram ederek, sembol sunarak veya onun sevdiği bir etkinlikle kısa bir süre meşgul olmasına izin vererek pekiştirebilirsiniz.

Bu öğretim, kavramın edinilmesini sağlasa bile ayırt edilmesini sağlamayabilir. Bunun için ikinci aşamaya geçiniz. Öğrencinizle yan yana oturarak "Seninle tanıdıklarımızı öğrendik şimdi sana resimleri karışık vereceğim 'tanıdık' larını bu tarafa, tanımadıklarını da öbür tarafa diz. Şimdi bir örnek yapalım 'bu teyzen, bu tanıdık....onu bu tarafa koyuyoruz." Başka bir resmi alarak 'Bak bu tanıdık değil' o da öbür tarafa.' diyerek masanın kenarına konur. "Şimdi kalan resimleri sen eşle." diyerek ayırt etmeye dayalı iki grup oluşturması istenir. Yanlış tarafa koyma girişimi durdurulur ve resimle ilgili konuşarak doğru tasnif etmesi sağlanır.

Güven çemberi öğretimi tamamlandıktan sonra tuzak sunumu: Güven çemberi öğretimi tamamlandıktan sonra bu çember dışındaki insanlar tarafından farklı ortamlarda tuzaklar planlanır. Bu tuzaklar sırasında öğretmen, çocuğun görmese bile duyabileceği yerlerde durarak vermesi gereken tepki için yönerge verir. Çocuğun aldığı yönergeye uygun tepkileri anında pekiştirilir. Çocuk 5/5 tuzaklara uygun tepki verdiğiğinde doğal ortamlarda farklı zamanlarda tuzaklar ile yoklama yapılır. Bu tuzaklara yönerge almadığı halde uygun tepki verirse öğretim sona erdirilir.

Güven çemberi öğretimi tamamlandıktan sonra tuzak sunumu:Güven çemberi öğretimi tamamlandıktan sonra bu çember dışındaki insanlar tarafından farklı ortamlarda tuzaklar planlanır. Bu tuzaklar sırasında öğretmen çocuğun görmese bile duyabileceği yerlerde durarak vermesi gereken tepki için yönerge verir. Çocuğun aldığı yönergeye uygun tepkileri anında pekiştirilir. Çocuk 5/5 tuzaklara uygun tepki verdiğiğinde doğal ortamlarda farklı zamanlarda tuzaklar ile yoklama yapılır. Bu tuzaklara yönerge almadığı hâlde uygun tepki verirse öğretim sona erdirilir.

Genelleme

Genelleme becerisi, ailenin de desteği ile aile toplantılarında veya daha kalabalık düşün toplantılarında yapılabilir. Kalabalık ortamda “Tanıdığın kişileri göster.” denilerek yönlendirilir. Bulamadığı tanıdıkların resmi gösterilerek bulması istenir. Bulamazsa fotoya bakarak beraberce arama yapılabilir.

İzleme

Öğretimde belirlenen hedefe ulaşılarak öğretilen becerinin sürdürülmesi önemlidir. Öğretmen beceriyi izleme listesine almalıdır. Öğretimde belirlenen hedefe ulaşıldıktan sonra ilk bir ay içerisinde belirlenen üç farklı günde yoklama oturumları gerçekleştirilmelidir. Bu etkinlikte amacımız mahremiyet ihlali durumunda sığınılacak ve bildirimde bulunulacak güvenilir yetişkini öğretmek olduğundan edinimin sürdürülebilir olması çok önemlidir. Güven çemberi çalışması Sosyal Beceriler kitabının İlişki Geliştirme alt alanında "1.1.5. Basit selamlaşma/vedalaşma ifadelerini kullanarak hareketlerini yapar." hedefinin davranışlarının da edinimini kolaylaştırır.

Öğrenme Alanı 3 Mahremiyet Alanları

Hedef: 3.1. Mahremiyet alanlarını gösterir.

Hedef Davranış(lar)

- 3.1.1. Tuvaleti mahremiyet alanı olarak gösterir.
- 3.1.2. Banyoyu mahremiyet alanı olarak gösterir
- 3.1.3. Kendi odasını mahremiyet alanı olarak gösterir.
- 3.1.4. Mahremiyet alanlarına kapı tıklatarak girilmesi gerektiğini gösterir.
- 3.1.4. Yatak odasının da anne-babasının mahremiyet alanı olduğunu söyler.

Davranış Tanımı

Çocuğunuz ile erken çocukluk döneminde evde çalışıyorsanız yürümeye başladıktan sonra altını sadece tuvalette kapıyı kapattıktan sonra açınız. Altını yıkadıktan sonra havluya sararak odasına geçirip, kapıyı kapattıktan sonra havluyu açınız. Odasında altını bağlayıp giydirdikten sonra kapıyı açınız. Mahremiyet davranışlarının edinimi doğduğu anda başlayan 0-2 yaş gelişimsel dönemdedir.

Okul ortamında telafi eğitimi yapıyorsanız öğrenciniz tuvalete gidene kadar örtülülüğünü sürdürür. Tuvalete girdikten sonra gizliliği sağlamak üzere kapıyı kapatır ve dokunulmazlığını korumak üzere boşaltım sonrası temizliğini kendisi yapar. Aynı davranışlar banyo için de geçerlidir.

Uygulama

"Mahremiyet alanı" kavram öğretimidir. Resimlerle mahremiyet alanlarının tanıtımı yapılarak ayırt etme biçiminde çalışılabilir. Ancak somut karşılığı olan kavramlar için bu şekilde çalışıldığında, bu ayırt etme becerisini davranışlarına genellemeyebilir. Kavramın eylemsel karşılığı olduğunda davranış olarak öğretilmesi genellemeyi kolaylaştırır. Ancak okulda tüm mahremiyet alanları olmaması nedeniyle resimlerle ayırt etme çalışılabilir.

Öğrencinizle yan yana oturarak ondan etkinliklerde yer alan resimlere bakmasını isteyiniz. Öğrenciniz resimlere bakmıyor ise elle yönlendirme kullanarak tüm resimlere sırasıyla bakmasını sağlayınız. Öğrenciniz resimlere baktıktan sonra size bakar ise öğrencinize "Bana harika bakıyorsun." şeklinde davranışla ilişkilendirilmiş övgü cümleleri kullanınız, bakmıyor ise öğrencinize adıyla seslenip size bakmasını

bekleyiniz. Öğrenciniz size bakmıyor ise elle yönlendirme kullanarak size bakmasını sağlayınız. Öğrenciniz size baktıktan sonra öğrencinize etkinlikleri yerine getirmesi için yönerge sununuz. Öğrencinizin tepkide bulunması için bekleyiniz.

Öğrenciniz doğru tepkide bulunuyor ise ona sevdiği bir atıştırmalık ikram edebilir, sembol sunabilir veya onun sevdiği bir etkinlikle kısa bir süre meşgul olmasına izin verebilirsiniz.

Öğrenciniz tepkide bulunmaz veya hatalı bir tepkiye yönelirse hata yapmasına izin vermeden elle yönlendirme kullanarak doğru tepkide bulunmasını sağlayınız ve hemen ardından davranışla ilişkilendirilmiş övgü cümleleri kullanınız (Örneğin; "Tuvaleti gösterdin harika!") ancak pekiştirme sunmayınız. İpuçlu tepkinin ardından öğrenci, hedef davranışı bağımsız olarak yerine getirene kadar yönergeyi tekrarlayınız.

Genelleme

Genelleme becerisi, hedef davranışların öğretimi yapılan yerlerde ve benzer bağlamda değerlendirilmelidir. Öğrencinizi tuvalete giderken izleyiniz. Tuvalete varıncaya kadar kendine dokunmasını veya fermuarını açmasını önlemek üzere yönerge veriniz. Tuvalete ulaştığında kapıyı kapaması için bir yönerge daha veriniz. Boşaltım sonrası çıktığında giysilerinin uygun şekilde örtüldüğünü kontrol ediniz, uygun değilse yönerge veriniz. Öğrenciniz doğru tepkide bulunduğunda öğrencinize sevdiği bir atıştırmalık ikram edebilir, sembol sunabilir veya onun sevdiği bir etkinlikle kısa bir süre meşgul olmasına izin verebilirsiniz.

İzleme

Öğretimde belirlenen hedefe ulaşılarak öğretilen becerinin sürdürülmesi önemlidir. Öğretmen beceriyi izleme listesine almalıdır. Öğretimde belirlenen hedefe ulaşıldıktan sonra ilk bir ay içerisinde belirlenen üç farklı günde yoklama oturumları gerçekleştirilmelidir.

Öğrenme Alanı 4 Mahremiyet Davranışları

Hedef: 4.1. Mahremiyet davranışlarını geliştirir

Hedef Davranış(lar)

- 4.1.1. Tuvalet veya duş sonrası giysilerini giyer.
- 4.1.2. Tuvalet veya duş sırasında kapıyı kapatır.
- 4.1.3. Tuvalet veya duş almayı bağımsız yapar.

Davranış Tanımı

Çocuğunuz ile erken çocukluk döneminde evde çalışıyorsanız yürümeye başladıktan sonra altını sadece tuvalette kapıyı kapattıktan sonra açınız. Altını yıkadıktan sonra havluya sararak odasına geçirip, kapıyı kapattıktan sonra havluyu açınız. Odasında altını bağlayıp giydirdikten sonra kapıyı açınız. Mahremiyet davranışlarının edinimi doğduğu anda başlayan ve 0-2 yaş gelişimsel dönemdedir. Dokunulmazlık çalışmasını tuvalet eğitimi tamamlandığında yapmalısınız.

Okul ortamında telafi eğitimi yapıyorsanız öğrenciniz tuvalete gidene kadar örtülülüğünü sürdürür. Tuvalete girdikten sonra gizliliği sağlamak üzere kapıyı kapatır ve dokunulmazlığını korumak üzere boşaltım

sonrası temizliğini kendisi yapar." Aynı davranışlar banyo için de geçerlidir.

Uygulama

Tuvalet ihtiyacı, günlük rutin içinde tekrarlanan bir eylemdir. Kurumsal eğitime geldiğinde öğrenciniz tuvalet ihtiyacını gidermeyi öğrenmiş olabilir. Ancak gizlilik, dokunulmazlık ve örtülülük davranışlarıyla ilgili kuralları öğrenmemiş veya fazlaca yardım verilmiş olabilir. Bu uygulamada davranışa ilişkin kural öğretimi yapılması hedeflenmektedir.

- 1. Etkinlik:** Tuvaleti kullanırken gizliliğimi sağlıyorum.
- 2. Etkinlik:** Tuvaleti kullanırken dokunulmazlığımı sağlıyorum.
- 3. Etkinlik:** Tuvaletten çıkmadan örtülülüğümü sağlıyorum.

Çocuğun boşaltım gereksinimi oluşması beklenir. Öğrencinizi tuvalete giderken izleyiniz. Tuvalete varıncaya kadar kendine dokunmasına, giysilerini açması veya çıkarmasına izin vermeyiniz. Önlemek üzere yönerge veriniz. Tuvalete ulaştığında "İçeriye gir ve kapıyı kapa." diyerek bir yönerge veriniz.

Boşaltım alanına girince "Şimdi pantolonunu indirmeni istiyorum." diyerek ve öğrencinin eylem başlatmasını bekleyiniz. Boşaltımı gerçekleştirdikten sonra "Kapıyı açmadan önce ne yapıyoruz?" yönergesini vererek doğru davranışı söylemesi ve/veya yapmasını için bekleyiniz. Boşaltım sonrası tuvaletten çıktığında giysilerinin uygun şekilde örtüldüğünü kontrol ediniz, uygun değilse yönerge veriniz. Öğrenciniz doğru tepkide bulunduğu anda öğrencinize sevdiği bir atıştırmalık ikram edebilir, sembol sunabilir veya onun sevdiği bir etkinlikle kısa bir süre meşgul olmasına izin verebilirsiniz.

Örtülülük için Hayat Bilgisi Öğretmen Klavuzu'nda yer alan "1.1.2.Giyinme becerilerini, beceri analizindeki basamakları izleyerek gerçekleştir" hedefinin öğretimine mutlaka bakınız.

Genelleme

Öğrencinizin benzer davranışları evinde ve banyoda da uygulaması gerekmektedir. Bunun için ebeveyne uygulama sürecini anlatarak uygulamasını isteyiniz. Genelleme öğretimi bağlamında bu uygulama yerinde olacaktır.

- 4. Etkinlik:** Banyo yaparken gizliliğimi sağlıyorum.
- 5. Etkinlik:** Banyo yaparken dokunulmazlığımı sağlıyorum.
- 6. Etkinlik:** Banyodan çıkmadan örtülülüğümü sağlıyorum.

Genelleme becerisi, hedef tepkilerin öğretimi yapılan yerlerde ve benzer bağlamda değerlendirilmelidir. Boşaltım alanına girinceye kadar dikkatini çekerek "Şimdi ne yapman gerekiyor?" diyerek öğrencinin eylem başlatmasını bekleyiniz. Boşaltım alanına girdikten sonra kabine girip kapıyı kapatıp kapatmadığını, boşaltımı gerçekleştirdikten sonra çıktığında düzgün biçimde örtülenip örtülenmediğini kontrol ediniz. Dokunulmazlık davranışının tamamlanmış olması için temizliğini yapmış olması gerekir. Ancak temizliğini kontrol edemeyeceğiniz için bir sonraki gün değiştirdiği çamaşırını kontrol edebilen ebeveynden bilgi almanız gerekir.

Her yeni hedef davranışın öğretiminden önce ve hedef davranış ölçütü karşıladıktan sonra genelleme verisi alınız. Doğru tepkilerin ardından onay belirten ifadelerle karşılık veriniz fakat övgü ya da

ödül kullanmayınız. Yanlış tepkilerin ardından ise herhangi bir ipucu ya da geri bildirim vermeyiniz.

İzleme

Öğretimde belirlenen hedefe ulaşarak öğretilen becerinin sürdürülmesi önemlidir. Öğretmen beceriyi izleme listesine almalıdır. Öğretimde belirlenen hedefe ulaşıldıktan sonra ilk bir ay içerisinde belirlenen üç farklı günde yoklama oturumları gerçekleştirilmelidir.

Öğrenme Alanı 5 Tuvalet Eğitimi

Hedef: 5.1. Tuvalet gereksinimini bağımsız olarak giderir.

Hedef Davranış(lar)

- 5.1.1. Tuvaletinin geldiğini gösterir/söyler.
- 5.1.2. Tuvalet alanına yönelir/gider.
- 5.1.3. Boşaltımını uygun şekilde yapar.
- 5.1.4. Yardımla kendini temizler.
- 5.1.5. Boşaltımdan sonra yardımla örtülenir.

Davranış Tanımı

Çocuğunuz ile erken çocukluk döneminde evde çalışıyorsanız yürümeye başladıktan sonra tuvaleti geldiğinde gizlendiğini ya da yüz ifadesinin değiştiğini fark edebilirsiniz. Bu uyarımın haber verilmesi gerektiğini öğrenmesi için uyarana dikkatini çekiniz, “Bak popon ne diyor? Kaka geldiiii” diyerek boşaltım alanına gitmesi için “Hadi tuvalete gidelim.” teklifini yapıp tuvalete doğru yönelmesini bekleyin. Daha önce altını sadece tuvalette değiştirmişseniz nereye gideceğini bilir ve kendiliğinden yönelebilir. Yönelmiyorsa zorla götürmeyiniz, uyarının şiddetlenmesini bekleyin ve yönergeyi tekrarlayınız. Tuvalet alanının çocuğunuza uygun hale getirilmiş olması gerekir. Çocuğun boyu klozeti kullanamayacak kadar kısa ise üzerine çıkabileceği geniş bir platformu klozetin önüne yerleştirin. Kapıyı kapattıktan sonra “Boşaltımını yapabilirsin.” deyin ve “Boşaltımını yapmasını bekleyiniz. Altını silmesi için elinin üzerinden tam fiziksel yardım sağlayınız. Temizlenme işlemi tamamlandığında “Çamaşırını kaldır.” ve “Pantolonunu kaldır.” yönergelerini ardışık olarak vererek gerekirse fiziksel yardım uygulayınız. Yardımlarınızı giderek azaltınız. Mahremiyet davranışlarının edinimi bu çalışmalar sırasında kazanılacağından yukarıda yapılan açıklamalara dikkat ediniz.

Okul ortamında telafi eğitimi yapıyorsanız öğrenciniz tuvaletinin geldiğini söyler/işaret eder. Tuvalete girdikten sonra gizliliği sağlamak üzere kapıyı kapatır. Tuvaletini uygun şekilde yapar ve dokunulmazlığını korumak üzere boşaltım sonrası temizliğini kendisi yapar, giysilerini kaldırarak örtülenir.

Uygulama

Öğrenciniz tuvaleti geldiğini söyler ya da işaret ederse bu uyarımın haber verilmesi gerektiğini öğrenmesi için uyarana dikkatini çekiniz. Uygulamanın devamını Hayat Bilgisi Öğretmen Klavuzu'nda yer alan "1.1.3. Tuvalet alışkanlığı edinir." hedefindeki basamakları izleyerek gerçekleştirin.

Genelleme ve izleme

Genelleme çalışmasını, öğrencileriniz tuvalet becerisinde ölçütü sağladıktan sonra yapınız. Tuvalet becerisinin genellenmesinde farklı tuvaletleri kullanarak farklı öğretmenlerle aynı çalışmalarını tekrar ediniz. Öğrencilerinizin edindiği becerileri unutmaması ve günlük yaşama aktarabilmesi amacıyla izlenmesi gerekmektedir. İzleme çalışmasını edinim gerçekleştiikten sonra öğrencinizin düzeyine uygun belli periyotlarla (Örneğin aylık ya da haftalık) yapınız.

Öğrenme Alanı 6 Öz Bakım Becerilerinde Bağımsızlık

Hedef: 6.1. Özbakım becerilerini bağımsız olarak yerine getirir.

Hedef Davranış(lar)

- 6.1.1. Giyisilerin önü/arkasını ayırt eder.
- 6.1.2. Giyisilerini bağımsız olarak giyer.
 - 6.1.2.1. Atletini bağımsız olarak giyer.
 - 6.1.2.2. İç çamaşırını bağımsız olarak giyer.
 - 6.1.2.3. Bluzunu bağımsız olarak giyer.
 - 6.1.2.4. Pantolonunu bağımsız olarak giyer.
 - 6.1.2.4.1. Pantolonunun fermuarını bağımsız kapatır.
 - 6.1.2.4.2. Pantolonunun düğmelerini bağımsız olarak ilikler.

Davranış Tanımı

Çocuğunuz ile erken çocukluk döneminde evde çalışıyorsanız mahremiyeti sağlamakta öncelikli olarak giysilerin bağımsız giyilebilmesi ile ilgili becerilere öncelik verilmesini sağlayınız. Çorap, şapka, vb. giysilerin giyilmesini de daha sonra çalışabilirsiniz.

Okul ortamında da mahremiyetin sağlanabilmesi, sosyal paylaşım alanlarında (sınıfta, bahçede, koridorda, vb.) örtünlülüğünü sürdürmesiyle mümkündür. Sosyal paylaşım alanlarında pantolon fermuarının ya da düğmelerinin kapalı olması ve bu ortamlarda giysilerini çıkarmaması için bu becerilerde bağımsız olmasının yanı sıra mahremiyet alanlarını da öğrenmesi gerekir.

Uygulama

Öğrencinize öğreteceğiniz tüm öz bakım becerileri, zincir beceri öğretimini içermektedir. Uygulamanın devamını Hayat Bilgisi Öğretmen Klavuzu'nda yer alan "1.1.2.Giyinme becerilerini, beceri analizindeki basamakları izleyerek gerçekleştirir." hedefinin öğretimine bakarak gerçekleştirebilirsiniz. Mahremiyet alanı dışında yapılacak soyunma giyinme çalışması sırasında mahremiyetin korunması için tayt/ kayak içliği benzeri bir giysi ile denemelerin yapılmasına özen gösteriniz.

Genelleme ve izleme

Genelleme çalışmalarınızı farklı atlet kilot (askılı, kısa kollu), farklı tipte bluz (O yakalı, V yakalı, yakası üç düğmeli), farklı tipte pantolon (eşofman, düğmeli, fermuarlı) kullanarak farklı öğretmenlerle

aynı çalışmalarını tekrar ederek yapabilirsiniz. Öğrencilerinizin edindiği becerileri unutmaması ve günlük yaşama aktarabilmesi amacıyla izlenmesi gerekmektedir. İzleme çalışmasını edinim gerçekleşikten sonra öğrencinizin düzeyine uygun belli periyotlarla (Örneğin aylık ya da haftalık) yapınız.

Öğrenme Alanı 7 Cinsiyetini Ayırt Etme ve Kabul

Hedef: 7.1. Sorulduğunda cinsiyetini söyler

Hedef Davranış(lar)

7.1.1. Sorulduğunda "erkek" olduğunu söyler,

7.1.2. Sorulduğunda "kadın" olduğunu söyler .

Davranış Tanımı

Çocuğunuz ile erken çocukluk döneminde evde çalışıyorsanız cinsiyeti olan oyuncak bebeklerden birkaç tane alınız. Cinsiyet öğretimi bir kavram öğretimidir. Ancak kavram öğretimini somut nesnelere eşleme becerisine dayalı olarak geliştirilen ayırt etme becerisi olarak öğretebilirsiniz. Bebekleri yıkama oyununu başlatınız ve "Önce kızları yıkayalım." diyerek bir kız bebek alınız "Bu kız." diyerek bebeği küvete koyunuz. "Şimdi sen de bir kız bebek al." ve "Kız bebekleri küvete koy." diyerek ayırt etmeyi başlatınız. Yanlış bebek aldığı anda önceki bebeği göstererek "Bak bununla aynı değil." diyerek geri bırakmasını sağlayınız. Tüm kız bebekler küvete konduğunda yıkamaya başlayınız. Daha sonra bebekleri karıştırarak "Şimdi erkek bebekleri yıkayalım, onlar da kirli kalsın." diyerek etkinliği sürdürebilirsiniz.

Okul ortamında telafi eğitimi yapıyorsanız öğrencinize "Cinsiyetin ne?" sorusu sorulduğunda "Ben bir kıyım." ya da "Ben bir erkeğim." yanıtını vermesi için eğitim düzenlemeniz gerekir.

Uygulama

Beşer tane kız ve erkek çocuk resmi hazırlanarak karıştırılır. Kavramın ilişkili özelliği söylenerek tanımlama yapılır. Tanıtımı yapılarak ayırt etme biçiminde çalışılabilir.

Öğrencinizle yan yana oturarak ondan elinizdeki resme bakmasını isteyiniz. Öğrenciniz resme bakmıyor ise resmi göz hizasında tutarak bakmasını sağlayınız. Öğrenciniz size baktıktan sonra öğrencinize etkinlikleri yerine getirmesi için yönerge sununuz. "Bugün seninle cinsiyet belirleme yapacağız, Hazır mısın?" gibi ifadelerle yer veriniz. "Bak bu resimdeki çocuğun cinsiyeti erkek." diyerek kontrol edici ipucunu sunup hedef uyarısını tekrar ediniz. "Bu çocuğun cinsiyeti neymiş?" Öğrencinizin tepkide bulunması için 4-5 sn bekleyiniz. Öğrencinizin doğru tepkilerini pekiştirirken yanlış tepkilerini görmezden geliniz. Denemeyi tekrarlayarak hata düzeltmesi yapınız. Sonra bir resim daha alınız "Bu çocuğun cinsiyeti ne?" diye sorup yanıtlayınız, "Bu çocuğun cinsiyeti kız." diyerek kontrol edici ipucunu sunup hedef uyarısını tekrar ediniz. "Bu çocuğun cinsiyeti neymiş?" Öğrencinizin tepkide bulunması için 4-5 sn bekleyiniz. Öğrencinizin doğru tepkilerini pekiştirirken yanlış tepkilerini görmezden geliniz.

Masanın üzerinde kız çocukları sağa, erkek çocukları sola diziniz. "Bunlar kız, bunlar da erkek. Şimdi bunları karıştırıyorum." diyerek kartları karıştırın ve bir kız bir de erkek çocuk koyarak "Şimdi diğerlerini sen

eşle." diyerek kendiliğinden ayırt edip etmediğini izleyiniz.

Daha sonra "Sen bunlardan hangisine benziyorsun? Göster." yönergesini veriniz. Öğrencinizin tepkide bulunması için 4-5 sn bekleyiniz. "Bu çocuğun cinsiyeti ne?" diye sorunuz. Öğrencinizin tepkide bulunması için 4-5 sn bekleyiniz. "Evet bu çocuk erkek sen de erkeksin." diyerek onaylayınız. Pekleştirmek için "Senin cinsiyetin neymiş?" diye sorunuz. Öğrencinizin tepkisi doğru ise pekleştirin yanlış ise hata düzeltmesi yapınız.

Öğrenciniz doğru tepkide bulunuyor ise ona sevdiği bir atıştırmalık ikram edebilir, sembol sunabilir veya onun sevdiği bir etkinlikle kısa bir süre meşgul olmasına izin verebilirsiniz.

Genelleme

Genelleme becerisi, hedef davranışların öğretimi yapılan yerlerde ve benzer bağlamda değerlendirilmelidir. Öğrencinizi diğer öğrencilerle serbest zaman etkinliğinde yan yana getirerek cinsiyetine göre niteleme yapma fırsatı verebilirsiniz.

İzleme

Öğretimde belirlenen hedefe ulaşarak öğretilen becerinin sürdürülmesi önemlidir. Öğretmen beceriyi izleme listesine almalıdır. Öğretimde belirlenen hedefe ulaşıldıktan sonra ilk bir ay içerisinde belirlenen üç farklı günde yoklama oturumları gerçekleştirilmelidir.

Sosyal Beceriler Öğretmen Klavuzu'nda Öğrenme Alanı:1'de İlişki Geliştirme kapsamında "Hedef: 1.1.7. Tanışma becerilerini gösterir." hedefinde kazandırılan "7.2.Öğrenciden kendisini tanıtmayı istendiğinde bağımsız olarak kendisini tanıtmaya başlar ve doğru şekilde kendisini tanıtır." kazanımlarının arasına "Kendisini cinsiyetine göre de söyler." davranışı eklenerek çalışılırsa Cinsel Kimliğini Benimseme'yi öğrenmesi kolaylaşacaktır.

Öğrenme Alanı 8 İzin Alma-İzin Verme (Reddetme ve İhbar)

Hedef: 8.1. Dokunmadan önce izin alır.

Hedef: 8.2. Kendisine dokunmak isteyenlere tanıyorsa izin verir.

Hedef: 8.3. İzinsiz dokunma yapılamayacağını söyler.

Hedef: 8.4. Kendisine dokunmak isteyenleri tanıdığı birine bildirir.

Hedef Davranışlar:

8.1.1. Dokunmadan önce izin alınması gerektiğini söyler.

8.1.2. Dokunmadan önce izin alır.

8.1.3. Kendisine dokunmak isteyenlere tanıyorsa izin verir.

8.1.1. Kendisi de tanıdıklarına dokunur.

8.1.2. Dokunma talebi geri çevrildiğinde uygun davranır.

8.1.3. Kendisine dokunmak isteyenleri tanıdığı birine bildirir.

Davranış Tanımı

Çocuğunuz ile erken çocukluk döneminde evde çalışıyorsanız çocuğunuz muhtemelen 3-5 yaş civarındadır ve fallik dönem davranışları gösteriyordur. Ona dokunmadan önce izin almasını öğretmek için öncelikle sizin model olmanız gerekir. "Sana sarılabilir miyim?", " Bir kerecik öpebilir miyim?" dedikten sonra onay beklemelisiniz. Böylece model alarak bu davranışı edinmesini sağlamaya çalışmalısınız. Daha sonra çocuğunuz size dokunmaya çalıştığında "Dokunmadan önce ben ne yapıyorum, senden izin istiyorum." şimdi sende "Anne dokunabilir miyim?" de diyerek model olunuz. Çocuğunuz tek sözcük dil düzeyindeyse "Anne" demesini kabul edin ve izin verin.

Sosyal Beceriler Öğretmen Klavuzu'nda Öğrenme alanı 9'da ele alınan Nezaket Kuralları'nın Hedef Davranışları; "2.1. Başkasının eşyasını alırken izin alır. 2.2. Başkasının yiyeceğini alırken izin alır. 2.3. Başkasının içeceğini alırken izin alır." mahremiyetin korunmasında kullanılacak izin alma için altyapı oluşturacaktır.

Okul ortamında telafi eğitimi yapıyorsanız öğrencinize kural öğretimi ve davranış değiştirme uyguluyorsunuz demektir. "Dokunmadan önce izin alma", "Tanımadığı kişilere dokunmama", "Dokunma için kendisinden izin istenmesi gerektiğini söyleme" arkadaşlık etkileşimi için bir kuraldır. Kavga etmek uygun bir davranış değildir, "kendisine izinsiz dokunanı bildirmesi" sert tartışmaların oluşumunu da engeller. Arkadaşlarıyla dokunarak etkileşime girmek istediğinde kendisi gibi onun da bu talebi "reddetme" hakkına sahip olduğunu kabullenmelidir.

Uygulama

İzin alma ve izin verme okuldaki bir günlük rutin içinde çok sayıda tekrarlanan bir eylemdir. Kurumsal eğitime geldiğinde öğrenciniz dış dünya ile etkileşmeye başladığından birtakım riskler göz önünde bulundurulmaya başlanmalıdır. Güven çemberi, gizlilik, dokunulmazlık ve örtülülük davranışlarıyla ilgili mahremiyet kurallarını öğrenmiş ise bunlara bağlı olarak "dokunmak için izin alma" kolaylıkla öğrenilebilecek bir davranıştır. İzinsiz dokunma bir dokunulmazlık ihlalidir. Bu uygulamada davranışa ilişkin kural öğretimi yapılması hedeflenmektedir. İzin isteme davranışı acıklılık düzeyinde kullanılabilir hâle gelinceye kadar uygun tepki, izin verilerek pekiştirilir. Ancak sonrasında "İzin istemen çok güzel ama bu sefer olmaz." diyerek uygun tepki pekiştirilse de isteğinin reddedilmesini kabul etme öğretilir.

Bu öğretim de yanlışsız öğretim yöntemlerinden biriyle (eş zamanlı veya sabit bekleme süreli öğretim yöntemi ile) yapılabilir. Hangi yöntemle öğretileceğine, izin alma davranışının çocuğun repertuarında ne kadar olduğuna bakılarak karar verilir. Farklı durumlar için biliyor da yeni durum için öğretiliyorsa sabit bekleme süreli öğretim; repertuarında yok denecek kadar az veya yeni öğreniyor denecek kadar sınırlı şekilde yer alıyorsa eş zamanlı ipucuyla öğretim tercih edilebilir.

- 1. Etkinlik:** Arkadaşıma dokunurken izin alıyorum.
- 2. Etkinlik:** İzin vermezlerse "Tamam" deyip gidiyorum.

Öğrencilerinizden beden eğitimi dersinde oyunlar oynarken kazananı tebrik etmelerini isteyiniz. Çocuk, kazanan arkadaşına yaklaştığında "Arkadaşına neyi sormalısın." diyerek "Sana sarılabilir miyim

de." yönergesini verin ve beklerken diğer öğrencinize "Arkadaşın seni kutlamak için sarılabilir mi?" diye sorun ve yanıtını arkadaşına söyletin. İzin vermiş ise "Şimdi arkadaşına sarılabilirsin, izin verdi." diyerek davranışa yönlendirin. Arkadaşı izin vermemiş ise "Arkadaşına sarılamazsın, çünkü izin vermedi." deyin ve reddi kabul çalışmasını başlatın. "Arkadaşımız izin vermediğinde ne diyoruz." diye yönerge verin ve arkasından "Tamam... Teşekkür ederim, diyoruz." diyerek kontrol edici ipucunu sunun, tekrar etmesi için bekleyin. Tekrar ederse pekiştirin, söylemez ise kontrol edici ipucunu bir kez daha sunun.

Sosyal Beceriler Öğretmen Kılavuzu'nda Öğrenme Alanı 2'de Duygularını Tanıma, Anlama ve İfade Etme içinde ele alınan "Duygularını karşısındaki kişiye aktarır." hedefinde çalışılan "1.3. Duygularını karşısındaki kişiye vücut diliyle, sözcük kullanarak ve cümle kurarak gösterir/ifade eder." davranışının kazanılması "Arkadaşlarıma dokunurken izin alıyorum." davranışının öğrenilmesini kolaylaştıracaktır.

3. Etkinlik: Tanımadığım kişilere izin vermiyorum.

4. Etkinlik: İzin almadan bana dokunanı tanıdığım kişiye söylüyorum.

Öğrencinizle güven çemberi çalışması yaptığınız "tanıdık" kişilerin resmini çıkarın. Karışık resimlerden tanıdıklarını seçmesini isteyin, böylelikle bir tekrar çalışması da yapmış olacaksınız. Öğrencinizle yan yana oturarak ondan resimlere bakmasını isteyiniz. Öğrenciniz daha önce beş resim arasından tanıdığını seçerek ölçüt karşılamıştı. "Şimdi senden tanıdığın kişiyi göstermeni istiyorum." deyin. Öğrencinizin tepkide bulunması için bekleyiniz. Öğrenciniz tanıdığının resmini gösterdiğinde pekiştirme ve ek bilgi sunumu yapın "Aferin...Evet o teyzen...Teyzen sana sarılabilir. Şimdi sen söyle. Teyzen sana sarılabilir mi?" Öğrencinizin yanıt vermesini bekleyin. "Evet" dediğinde pekiştirin. Diğer 4 resim için "Peki bu sana dokunabilir mi?" yönergesinin ardından "Hayırrrr" diyerek kontrol edici ipucunu sunun. Öğrenciniz de "Hayır" dedikten sonra "Aferin onu tanımıyoruz...O sana dokunamaz." deyin. "Peki bu sana dokunursa ne yapman gerek?" diyerek yönerge verin ve hemen ardından "Sen 'Teyzee bu bana dokundu.' demelisin. Şimdi sen söyle, bu sana dokunursa ne yapacaksın?" Öğrenciniz doğru yanıt verirse pekiştirin. Yanıt vermez ya da yanlış yanıt verir ise hata düzeltmesi yapın. 4 resim için de çalışmayı tekrar edin. Sonra diğer tanıdıklar için de benzer çalışmaları yapın. Öğrencinize çalışma boyunca verdiği tüm doğru tepkiler için sevdiği bir atıştırmalık ikram edebilir, sembol sunabilir veya öğrencinizin sevdiği bir etkinlikle meşgul olması için kısa süreli bir izin verebilirsiniz.

Benzer şekilde okulda güven çemberi içindeki kişilere de bildirimde bulunma çalışılmalıdır. Sosyal Beceriler Öğretmen Kılavuzu'nda Öğrenme Alanı 4'te Duygu Düzenleme içinde ele alınan "Tercih etmediği konular ya da etkinlikler ile ilgili uygun tepkide bulunur." hedefinde çalışılan "1.3. Tercih etmediği konular ve etkinlikleri vücut diliyle, sözcük kullanarak ve cümle kurarak reddettiğini gösterir/ifade eder." davranışının kazanılması "Tanımadığım kişilere izin vermiyorum." davranışının öğrenilmesini kolaylaştıracaktır.

5. Etkinlik: Öğretmenime dokunurken izin alıyorum.

6. Etkinlik: Tanımadığım kişilere dokunmuyorum.

Öğrencinizle her gün okul girişinde karşılaştığınızda size sarılmak isteyecektir. Onu kişisel alanınızın sınırında durdurarak "Sarılmadan önce ne yapıyorduk?" yönergesini veriniz ve hemen ardından "İzin

istiyorduk.” diyerek “Öğretmenim sarılabilir miyim?” demesini hatırlatınız. Kontrol edici ipucunu sunduktan sonra öğrencinizin doğru tepkide bulunmasını bekleyiniz. İzin istemek için dil düzeyine uygun bir söylemde bulunduğunda kabul ediniz ve sarılmasına izin veriniz. Aynı ortamda var olan bir veli veya bir başka öğretmen olduğunda “Peki ona da sarılmak ister misin?” diyerek hemen ardından “Hayııırrr tanımadığımız kişilere sarılmıyoruz? Öyle değil mi?” “Evet” dediğinde öğrencinize sevdiği bir atıştırmalık ikram edebilir, sembol sunabilir veya onun sevdiği bir etkinlikle kısa bir süre meşgul olmasına izin verebilirsiniz.

Günlük rutinler içinde benzer fırsatların uygun tepkiye dönüşmesi için okuldaki diğer personeline öğrencinin eğitimine olumlu katkıda bulunmak ve bilinçlendirilmek üzere eğitimden geçirilmesi gerekir. Böylece öğrenci daha kısa sürede uygun davranışı öğrenirken diğer çalışanların da davranışları uygun hâle gelecektir.

Daha sonra Hayat Bilgisi Öğretmen Kılavuzu'nda yer alan Öğrenme Alanı: I deki İlişki Geliştirme çalışmaları (Hedef: 2.1.2. Uygun şekilde sosyal etkileşime girer) yapılabilir.

Genelleme

Genelleme becerisi, hedef davranışların öğretimi yapılan yerlerde ve benzer bağlamda değerlendirilmelidir. Ancak izinsiz fiziksel teması reddetme; güven çemberine dayalı, izin alma-izin verme öğretimine dayalı ve iyi-kötü dokunmanın öğretimine dayalı olmak üzere farklı şekillerde tekrarlanarak genellenmesi sağlanabilir.

Öğrenme Alanı 5'te ele alınan Olumlu Karar Verme hedefinde geliştirilen "1.5.2. Reddetme davranışlarını sergiler." hedefindeki kazanımları reddi kabul etmede uygun davranış göstermesini sağlayabilir.

İzleme

Öğretimde belirlenen hedefe ulaşarak öğretilen becerinin sürdürülmesi önemlidir. Öğretmen beceriyi izleme listesine almalıdır. Öğretimde belirlenen hedefe ulaşıldıktan sonra ilk bir ay içerisinde belirlenen üç farklı günde yoklama oturumları gerçekleştirilmelidir.

Sosyal Beceriler Öğretmen Kılavuzu'nda Öğrenme alanı 9'da ele alınan Nezaket Kuralları'nın Hedef Davranışları (1.1. "Lütfen." ifadesini kullanır. 1.2. "Bir şey değil." ifadesini kullanır. 1.3. "Affedersiniz." ifadesini kullanır. 1.4. "Teşekkür ederim." ifadesini kullanır.) "reddi kabul" tepkisinin öğrenilmesini ve uygun tepki verilmesini kolaylaştırır.

Öğrenme Alanı 9 Okulda Güven Çemberi

Hedef: 12.1. Okulda belirlenen güvenilir kişileri gösterir.

Hedef Davranış(lar)

- 9.1.1. Gösterilen resme bakar.
- 9.1.2. Resmine baktığı kişinin tanıdığı olduğunu söyler.
- 9.1.3. Tanıdığı kişilerin resmini diğerlerinden ayırır.
- 9.1.4. Tanıdığı kişinin kim olduğunu söyler.

Davranış Tanımı

Öğrenci okul ortamına geldiğinde kurumdakilerin hepsi yabancıdır. Daha önce güven çemberinde öğretilen “tanıdık” (güvenilir) kişiler burada olmadığından kime güvenileceğini bilemez. Okul, idari olarak çocuklarla etkileşimi iyi olan ve güvenilir bir ya da birkaç kişiyi bu görev için seçmelidir. Genellikle ayrı bir ofisi olan, ulaşılabilirlik açısından çoğunlukla yerinde bulunan (müdür yardımcısı, rehber öğretmen veya hemşire) kişiler seçilerek görevlendirilmeli ve bilgilendirilmelidir.

Öğrenciniz “Okulda kendisiyle ilgilenen güvenli kişinin resmi gösterildiğinde kim olduğunu söyler/gösterir”.

Uygulama

Güven çemberi bir kavram öğretimi çalışmasıdır ve öğretmen tarafından aşamalı ve sistematik olarak planlanarak çalışılır. Okulunuzun idaresi ile görüşerek güven çemberine girmesi için uygun olduğu belirlenen kişileri öğrenerek fotoğraflarını sağlayınız. Kişilerle eşleyebilmesi için son durumlarını gösteren fotoğraflar olmasına dikkat ediniz. Öğrencinizin bilişsel düzeyine göre güven çemberine girecek kişi sayısını (4-5 kişi) belirleyiniz. Güven çemberindeki her bir bireyi “tanıdık” kişi olarak kavram öğretimi sistematüğinde çalışınız. Ölçüt karşıladığında çemberdeki ikinci kişinin “tanıdık” olarak öğretimi başlatınız. Çemberdeki tüm bireyleri, öğrenciniz önüne konan beş resim arasında “Tanıdık olanı göster.” dediğinizde gösterir düzeye geldiğinde öğretimi sonlandırınız.

Öğrencinizle yan yana oturarak ondan önünde yer alan tanıdık bireyin resmine bakmasını isteyiniz. Öğrenciniz resme bakmıyor ise ona adıyla seslenip bakmasını bekleyiniz. Öğrenciniz size baktıktan sonra öğrencinize “Bunu tanıyorsun, bu rehber öğretmen. Şimdi sen göster.” diyerek göstermesini sağlayın. Daha sonra tanıdığı kişinin yanına tanımadığı birinin resmini koyunuz. Öğrencinizin her iki resme de sırasıyla bakmasını sağlayınız. Sonra işaret ederek “Bunu tanıyorsun, bu rehber öğretmen. Şimdi sen göster.” diyerek öğrencinizin tepkide bulunması için bekleyiniz. Beş resim arasından tanıdığı kişiyi gösterdiğinde, güven çemberindeki ikinci kişiyi çalışmaya başlatınız.

Öğrenciniz doğru tepkide bulunduğunda öğrencinize sevdiği bir atıştırmalık ikram edebilir, sembol sunabilir veya onun sevdiği bir etkinlikle kısa bir süre meşgul olmasına izin verebilirsiniz.

Genelleme

Genelleme becerisi, teneffüs saatinde resimden “tanıdık” olarak öğretilen öğretmeni, sınıftan çıkarak ofisinde bulma şeklinde yapılmalıdır. Okul girişi için sıra olunuyorsa öğretmenin resmi gösterilerek bahçede de bulması sağlanabilir.

İzleme

Öğretimde belirlenen hedefe ulaşılarak öğretilen becerinin sürdürülmesi önemlidir. Öğretmen beceriyi izleme listesine almalıdır. Öğretimde belirlenen hedefe ulaşıldıktan sonra ilk bir ay içerisinde belirlenen üç farklı günde yoklama oturumları gerçekleştirilmelidir.

Bu etkinlikte amacımız mahremiyet ihlali durumunda sınırlanacak ve bildirimde bulunulacak güvenilir yetişkini öğretmek olduğundan edinimin sürdürülebilir olması çok önemlidir. Güven çemberi çalışması Sosyal Beceriler kitabının İlişki Geliştirme alt alanında "1.1.5. Basit selamlaşma/vedalaşma ifadelerini kullanarak hareketlerini yapar." hedefinin davranışlarının da edinimini kolaylaştırır.

Öğrenme Alanı 12 Kişisel Alan (Arkadaşlık ve Yabancılar)

Hedef: 12.1. Kişisel alanını gösterir.

Hedef: 12.2. Kişisel alanını korur.

Hedef Davranışlar

12.1.1. Kolunu uzatarak kişisel alanını gösterir.

12.2.1. Kişisel alanına izin almadan girme girişimini eliyle durdurur.

12.2.2. Kişisel alanına izin almadan girilmeye çalışıldığında sözlü olarak uyarır.

12.2.3. Kişisel alanına izinsiz girildiğinde güven çemberinden birine söyler.

12.2.4. Kişisel alanına yaklaşan yabancıları sözlü olarak uyarır.

12.2.5. Kişisel alanına yabancılar yaklaştığında uzaklaşarak güven çemberinden birine söyler.

Davranış Tanımı

Çocuğunuz ile okul öncesi dönemde evde çalışıyorsanız mahremiyet davranışlarının edinimini tamamlamış olduğunuz gelişimsel dönemdedir. Okul öncesi eğitim ortamında arkadaşlarıyla etkileşimi başladığında kişisel alan hem arkadaşlarına yönelik davranışlarının uygun olmasını hem de kendisinin istemediği davranışlara maruz kalmamasını sağlar.

Okul ortamında telafi eğitimi yapıyorsanız öğrenciniz mahremiyet davranışlarını ve okuldaki mahremiyet alanlarını öğrenmiş ve uygun davranışları sergilemeye başlamıştır. Kişisel alanında ve ortak paylaşılan sosyal alanlarda uygun davranışlar sergilemesi için yapılan ve aynı zamanda akran zorbalığından da korunmasını sağlayacak bir eğitimidir. Sosyal etkileşimler sırasında kişisel alanını hem kendisi hem de arkadaşları için koruma ve sürdürmeyi öğrenmesi hedeflenmektedir.

13 KİŞİSEL MAHREMİYET EĞİTİMİ

Uygulama

"Kişisel alan" kavramı öğretimidir. Kişisel alanın tanıtımı resimlerle yapılarak ayırt etme biçiminde çalışılabilir. Ancak somut karşılığı olan kavramlar için bu şekilde çalışıldığında bu ayırt etme becerisi davranışlarına genelleyemeyebilir. Kavramın eylemsel karşılığı olduğunda davranış olarak öğretilmesi genellemeyi kolaylaştırır. Okulda tüm öğrencilerin kişisel alanları olması nedeniyle ortak bir dramatizasyon ile ayırt etme çalışılabilir. Bu çalışma için akran öğretimi yöntemini kullanabilirsiniz.

Öğrencilerinize birer tane hulahup (çember) takarak iki yanından tutmalarını sağlayın. "Bu çember sizin kişisel alanınızdır. Çemberler birbirine değinceye kadar izin almadan birbirinize yaklaşabilirsiniz." deyiniz. Birkaç kez uygun yaklaşma için kontrollü deneme yaptırınız. "Senin çemberinin arkadaşına değmesini istiyorsan ondan izin almalısın." diyerek oyunu açıklayınız. Sınıf içinde gezinerek çemberleri birbirine değdirerek gezinmelerini isteyiniz. Daha sonra kontrollü denemelerle "Arkadaşımdan izin al." diyerek izin alma için model olunuz "Yanına gelebilir miyim?" demesini isteyerek diyerek tekrar etmesini sağlayınız. Doğru davranışı hemen pekiştiriniz. İzin veren öğrenciniz için de gerekirse model ipucu sağlayarak doğru davranışları pekiştiriniz. İzin almadan kendiliğinden oluşan yaklaşımlar oluştuğunda fırsat öğretimi yaparak "Arkadaşın izin almadı. Ne demen gerekiyor?" diyerek doğru cevabı "Dur! Yaklaşma" demesi gerektiğini söyleyerek model olunuz. Doğru cevabı tekrar ettirdikten sonra pekiştiriniz. "İzin almadan sana dokunduğunda bana gelip haber vermen gerekir." diyerek "O bana dokundu" demesi gerektiğini söyleyiniz. Doğru tekrarladığında pekiştiriniz. Arkadaşımıza bağırmadan, itmeden bana haber verdiğin için aferin, diyerek uygun davranışı pekiştiriniz.

Aynı çalışmayı çember kullanmadan bir kolunu yana açarak tekrarlayınız. Eller birbirine dokunduğunda durmayı, eliyle bedenine dokunulması gerektiğinde izin almayı, izin almadan oluşan dokunma halinde önce sözel olarak uyarmayı, kendi kolunu koruma mesafesi olarak kullanarak kişisel alan ihlalini durdurmayı ve itmeden ve bağırmadan haber vermeyi tekrarlarla öğretiniz.

Öğrenciniz doğru tepkide bulunuyor ise sınıf dışında tanımadığı kişisel alanına yaklaşan yabancıları sözlü olarak uyarma ve kişisel alanına yabancılar yaklaştığında uzaklaşarak güven çemberinden birine söyleme davranışının da çalışılması gerekir.

Genelleme

Genelleme becerisi, hedef davranışların öğretimi yapılan yerlerde ve benzer bağlamda değerlendirilmelidir. Öğrencinizi arkadaşlarıyla etkileşirken izleyiniz. Kendine dokunulması durumunda uygun tepki vermemesi durumunda yönerge veriniz; kendi kişisel alanını ve arkadaşlarınınkini gözeterek davranıyor ise belirlediğiniz tarife ile pekiştiriniz. Öğrenciniz doğru tepkide bulunduğu anda öğrencinize sevdiği bir atıştırmalık ikram edebilir, sembol sunabilir veya onun sevdiği bir etkinlikle kısa bir süre meşgul olmasına izin verebilirsiniz.

İzleme

Öğretimde belirlenen hedefe ulaşılarak öğretilen davranışların sürdürülmesi önemlidir. Öğretmen beceriyi izleme listesine almalıdır. Öğretimde belirlenen hedefe ulaşıldıktan sonra ilk bir ay içerisinde belirlenen üç farklı günde yoklama oturumları gerçekleştirilmelidir.

Öğrenme Alanı 13 Kandırılmayla Başa Çıkma

Hedef: 13.1. Kandırma girişimine karşı kurallara uyar.

Hedef: 13.1. Kandırma girişimine karşı uygun davranır.

Hedef Davranışlar

13.1.1. Sevdiği bir şeyi sadece güven çemberindeki kişilerden alır.

13.1.2. Yabancılar sevdiği bir şeyi vermek istediğinde almaz.

13.1.3. Yabancılardan sevdiği bir şey vermek istendiğinde güven çemberinden birine haber verir.

Davranış Tanımı

Kandırılma sadece çocuklar için değil, yetişkinler için de sorun olan bir davranıştır. Kandırılma, özel gereksinimli bireyler için olduğu kadar normal bireyler için de söz konusudur. Ancak zarar görmemesi için özel gereksinimli çocuklarda kandırılmayı bertaraf edecek davranış biçiminin çok erken dönemde öğretilmesi ve istikrarlı bir şekilde sürdürülmesi gerekir.

Bu öğretimin birinci basamağı evin ve güven çemberinin dışındaki hiç kimseden hiçbir zaman hoşlandığımız şeylerin alınmamasıdır. Hiç kimseden hiçbir zaman hoşlandığın bir şeyi alma, sözünün eylem şeklinde öğretimi ne kadar erken dönemde başlatılırsa o kadar iyi olur. Ancak öğretim sonradan yapılıyorsa güven çemberine dayalı olarak öğretilir. Kandırılmayla başa çıkma öğretimi, güven çemberine dayalı izinsiz fiziksel teması reddetmenin öğretiminde kullandığımız ek bilgi sunumlu eş zamanlı ipucuyla öğretim sırasında sunulan ek bilgi şeklinde yapılabilir. Çünkü kandırılma sonrası izinsiz fiziksel temas olasılığı yüksektir.

Uygulama

"Kandırılmayla Başa Çıkma" ek bilgi sunumlu eş zamanlı ipucuyla öğretim için öğrencinin önüne güvenilen bir kişi ile tanımadığı birinin resmi konur. Öğrencinin düzeyine uygun olarak belirlenen yönerge verilir. "Bunlara iyice bak." Öğrencinin düzeyine uygun olarak belirlenen "Bak bu Ayşe teyze onu tanıyorsun, onu öpebilir ve onun verdiklerini alabilirsin." "Şimdi sıra sende. Hangisini tanıyorsun, hangisi teyzen?" denilir. Öğrencinin tepkisi doğru ise pekiştirilir ve "Evet Ayşe teyze ona sıkı sıkı sarılabılırız ve verdiği şeyleri alabiliriz. Evet Ayşe teyze ona kocaman bir öpücük verebiliriz ve verdiği şeyleri alabiliriz. Evet Ayşe teyze onunla evden uzağa gidebiliriz ve verdiği şeyleri alabiliriz."vb. diyerek ek bilgi sunumu yapılır. Öğrenci hatalı tepki verirse düzeltme (Hayır bu Ayşe teyze) /görmezden gelerek bir sonraki denemeye geçilir.

Kandırılmayla başa çıkmanın güven çemberine dayalı olarak öğretimi için öğrencinin önüne güvenilen bir kişi ile tanımadığı birinin resmi konur. Öğrencinin düzeyine uygun olarak belirlenen yönerge verilir "Bunlara iyice bak". Öğrencinin düzeyine uygun olarak belirlenen "Bak bu Ayşe teyze onu tanıyorsun, onun verdiklerini alabilirsin. Şimdi sıra sende. Hangisini tanıyorsun, hangisi teyzen?" Öğrencinin tepkisi doğru ise pekiştirilir ve "Evet Ayşe teyze verdiği şeyleri alabiliriz." diyerek ek bilgi sunumu yapılır. Öğrenci hatalı tepki verirse düzeltme (Hayır bu Ayşe teyze) /görmezden gelerek bir sonraki denemeye geçeriz.

Öğrenme Alanı 14 Okulda Mahremiyet Alanları

Hedef: 14.1. Okuldaki mahremiyet alanını gösterir.

Hedef: 14.2. Ortak kullanımlı mahremiyet alanlarına ilişkin kurallara uyar.

Hedef Davranışlar

14.1.1. Okul tuvaletini mahremiyet alanı olarak gösterir.

14.2.1. Okul tuvaletini kullanmak için kapıyı tıklatıp bekler.

14.2.2. Tuvaletten ses gelmezse kapıyı yavaşça açar.

14.2.3. Tuvaleti kullandıktan sonra temiz bırakır.

14.1.2. Okul spor salonunda soyunma odasını mahremiyet alanı olarak gösterir.

14.2.4. Giyinme odasını kullanmak için kapıyı tıklatıp bekler.

14.2.5. Giyinme odasından ses gelmezse kapıyı yavaşça açar.

14.2.6. Giyinme odasını kullandıktan sonra düzenli bırakır.

14.1.3. Okul sağlık odasını mahremiyet alanı olarak gösterir.

14.2.7. Okul sağlık odasını kullanmak için izin ister.

14.2.8. Okul sağlık odasını kullandıktan sonra düzenli bırakır.

Davranış Tanımı

Çocuğunuz ile okul öncesi dönemde evde çalışıyorsanız okulda başlatılan bu çalışmanın evde daha önce başlatıldığı gibi mahremiyet alanları uygulamasını sürdürüyor olmalısınız. Böylece okulda daha çabuk öğrenmesini sağlamış olursunuz.

Okul ortamında telafi eğitimi yapıyorsanız öğrencinize daha önce evde mahremiyet alanı çalışması yapılmamış olması muhtemeldir. Bu çalışmayı okul ortamında başlattıktan sonra aile ile görüşerek benzer uygulamayı evde de yapmaları gerektiği konusunda bilgilendirerek rehberlik etmelisiniz.

Okulda tuvalet, giyinme odası ve acil durumlarda üzerini değiştirebileceği sağlık odası ortak kullanılan mahremiyet alanı olarak öğretilebilir. Okul ortamına göre farklı mahremiyet alanları da ilave edilebilir ancak kuralları da belirlenmelidir. Öğretilmeyen uygun davranış ve kuralların problem davranışa zemin hazırlayacağı unutulmamalıdır.

Uygulama

“Mahremiyet alanı” kavram öğretimidir. Resimlerle mahremiyet alanlarının tanıtımı yapılarak ayırt etme biçiminde çalışılabilir. Ancak kural öğretimi bir davranış kazandırma öğretimidir. Okulun mahremiyet alanlarının ve diğer bölümlerinin fotoğraflarını çekerek çıktısını alınız. Kavram öğretimi yöntemlerinden birini seçerek mahremiyet alanlarını diğer yerlerden ayırt etme çalışabilirsiniz. Davranış kazandırma öğretimi sırasında kavramın öğrenilmesini de kontrol edebilirsiniz.

Öğrencinizle yan yana oturarak ondan elinizdeki resme bakmasını isteyiniz. Öğrenciniz resme bakmıyor ise resmi göz hizasında tutarak bakmasını sağlayınız. “Bugün seninle okuldaki mahremiyet alanlarını öğreneceğiz. Hazır mısın?” deyiniz. Tepki vermesini bekleyiniz hemen ardından “Bak burası

tuvalet.” diyerek kontrol edici ipucunu sunup hedef uyarını tekrar ediniz. “Buranın adı neymiş?” Öğrencinizin tepkide bulunması için 4-5 sn bekleyiniz. Öğrencinizin doğru tepkilerini pekiştirirken yanlış tepkilerini görmezden geliniz. Denemeyi tekrarlayarak hata düzeltmesi yapınız. Sonra bir resim daha alınız “Burasının adı ne? Burası sağlık odası.”, “Buranın adı neymiş?” diye sorup öğrencinizin tepkide bulunması için 4-5 sn bekleyiniz. Öğrencinizin doğru tepkilerini pekiştirirken yanlış tepkilerini görmezden geliniz. Tüm mahremiyet alanları için bu sunum biçimini tekrar ediniz.

Öğretim sırasında kontrol edici ipucundan önce doğru yanıt geldiğinde ek bilgi sunumunu başlatınız. Öğrencinizle yan yana oturarak ondan elinizdeki resme bakmasını isteyiniz. “Bugün seninle mahremiyet alanlarına ilişkin kuralları öğreneceğiz. Hazır mısın?” deyiniz. Tepki vermesini bekleyiniz hemen ardından “Burasının adı neydi?” deyin ve 5 sn bekleyin. Bekleme süresi içinde “tuvalet” derse “Evet aferin.” doğru yanıt verdiği için ek bilgiyi sunun “Burası tuvalet ve oraya girmeden önce kapıyı tıklatırız.” Tekrar ettiriniz, “Buraya girmeden önce kapıyı tıklatırız.” Öğrencinizin doğru tepkilerini pekiştirirken yanlış tepkilerini görmezden geliniz.

Bir sonraki denemeye geçerek “Burasının adı neydi?” deyin ve 5 sn bekleyin. Bekleme süresi içinde “Giyinme odası” derse “Evet aferin” doğru yanıt verdiği için ek bilgiyi sunun “Burası giyinme odası ve oraya girmeden önce kapıyı tıklatırız.” tekrar ettiriniz, “Buraya girmeden önce kapıyı tıklatırız.” Öğrencinizin doğru tepkilerini pekiştirirken yanlış tepkilerini görmezden geliniz.

Bir sonraki denemeye geçerek “Burasının adı neydi?” deyin ve 5 sn bekleyin. Bekleme süresi içinde “Sağlık odası” derse “Evet aferin” doğru yanıt verdiği için ek bilgiyi sunun “Burası sağlık odası ve oraya girmeden önce izin almamız.” tekrar ettiriniz, “Buraya girmeden önce izin alınız.” Denemeyi tekrarlayarak hata düzeltmesi yapınız. Öğrenciniz doğru tepkide bulunuyor ise ona sevdiği bir atıştırmalık ikram edebilir, sembol sunabilir veya onun sevdiği bir etkinlikle kısa bir süre meşgul olmasına izin verebilirsiniz.

Tüm kurallar için öğretimi tamamladıktan sonra uygulama başlatınız. Mahremiyet alanlarının doğal kullanımlarını fırsat öğretimine dönüştürebilir, günlük rutin içindeki kullanımlar esnasında her bir kural için bir ayrı deneme gerçekleştirebilirsiniz.

Genelleme

Genelleme becerisi, hedef davranışların öğretimi yapılan yerlerde ve benzer bağlamda değerlendirilmelidir. Öğrencinizi tuvalete giderken izleyiniz. Tuvalete varınca kapıyı çalma veya bekleme sırasında tereddüt ediyorsa yönerge veriniz. Tuvalete girdiğinde kapıyı kapaması için bir yönerge daha veriniz. Boşaltım sonrası giysilerinin uygun şekilde örtüldüğünü kontrol ediniz, uygun değilse yönerge veriniz. Öğrenciniz doğru tepkide bulunduğu anda öğrencinize sevdiği bir atıştırmalık ikram edebilir, sembol sunabilir veya onun sevdiği bir etkinlikle kısa bir süre meşgul olmasına izin verebilirsiniz.

İzleme

Öğretimde belirlenen hedefe ulaşılarak öğretilen becerinin sürdürülmesi önemlidir. Öğretmen beceriyi izleme listesine almalıdır. Öğretimde belirlenen hedefe ulaşıldıktan sonra ilk bir ay içerisinde belirlenen üç farklı günde yoklama oturumları gerçekleştirilmelidir.

Öğrenme Alanı 15

Okulda Mahremiyet Becerileri (Örtülülük, Gizlilik, Dokunulmazlık)

Hedef: 15.1. Okul içinde mahremiyet becerilerini kullanır.

Hedef: 15.2. Okul içinde mahremiyet kurallarına uyar.

Hedef Davranışlar

15.1.1. Okul tuvaletine gidene kadar örtülülüğü korur.

15.1.2. Okul tuvaletini kullanırken kapıyı kapatarak gizliliğini sağlar.

15.1.3. Okul tuvaletini kullanırken dokunulmazlığını korur.

15.1.4. Okul tuvaletinden çıkarken örtülülüğünü sağlar.

15.2.1. Okul tuvaletinde arkadaşlarının örtülülüğünü engellemez.

15.2.2. Okul tuvaletini kullanırken arkadaşlarının gizliliğini ihlal etmez.

15.2.3. Okul tuvaletini kullanırken arkadaşlarının dokunulmazlığını korur.

15.2.4. Arkadaşlarından mahremiyet ihlali yapan olursa okul güven çemberinden birine haber verir.

Davranış Tanımı

Okul ortamında telafi eğitimi yapıyorsanız öğrenciniz tuvalete gidene kadar örtülülüğünü sürdürür, tuvalete girdikten sonra gizliliği sağlamak üzere kapıyı kapatır ve dokunulmazlığını korumak üzere boşaltım sonrası temizliğini kendisi yapar. Aynı davranışlar okuldaki diğer mahremiyet alanları için de geçerlidir. Mahremiyet davranışlarını arkadaşları için de uygular ve mahremiyet kurallarına uymayan olursa okul güven çemberinden birine haber verir.

Okul ortamında telafi, ergenlik döneminde ve okulda yapılıyorsa mahremiyet becerilerinin öğretimi edinim aşamasındaki gibi yapıldıktan sonra genelleme çalışmaları ergenliğe uygun şekilde; örtülülük, gizlilik ve dokunulmazlığın sosyal etkileşimde uyulması gereken kurallarının öğretimine geçilmelidir.

Uygulama

“Mahremiyet” kavram öğretimidir. Ancak mahremiyet becerileri somut karşılığı olan kavramlar olarak ele alınıp çalışılabilir. Kavramın eylemsel karşılığı olduğunda davranış olarak öğretilmesi genellemeyi kolaylaştırır. Ancak okulda tüm mahremiyet alanlarının ortak kullanım alanı olması nedeniyle davranış olarak çalışılması gereklidir.

1. **Etkinlik:** Okul tuvaletine gidene kadar pantolonumu indirmiyorum.

2. **Etkinlik:** Okul tuvaletini kullanırken kapıyı kapatıyorum.

3. **Etkinlik:** Okul tuvaletini kullanırken çamaşırimi ve pantolonumu kendim indiriyorum.

4. **Etkinlik:** Okul tuvaletinden çıkarken çamaşırimi ve pantolonumu kaldırıyorum.

Öğrencinizle gün içindeki doğal fırsatları öğretim etkinliğine dönüştürünüz. Tuvalet ihtiyacı için izin aldığı anda boşaltım alanına kadar eşlik ederken “Tuvalete giderken ne yapıyoruz?” diye sorup “Tuvalete gidene kadar pantolonumuzu açmıyor, indirmiyoruz.” diyerek kontrol edici ipucunu sunup hedef uyarını tekrar ediniz. “Tuvalete gidene kadar nasıl davranıyorduk?” öğrencinizin tepkide bulunması için 4-5 sn

bekleyiniz. Öğrencinizin doğru tepkilerini pekiştirirken yanlış tepkilerini görmezden geliniz.

Tuvalete ulaştığınızda daha önce mahremiyet alanlarının kullanımına ilişkin yaptığınız öğretimi hatırlatmak üzere “Şimdi ne yapman gerekiyor?” diye sorunuz ve 5 sn bekleyin. Bekleme süresi içinde “Kapıyı tıklatacağım.” derse “Evet aferin” diyerek doğru yanıtını tekrar edin “Burası tuvalet, kapıyı tıklatıp bekliyoruz.” diyerek ek bilgi sunun.

Kapıyı tıklattıktan sonra 4-5 sn bekleyip kabine girmesine izin verin ve daha önce mahremiyet alanlarının kullanımına ilişkin yaptığınız öğretimi uygulayıp uygulamadığını kontrol etmek için 4-5 sn bekleyin. Kapıyı kapatırsa “Evet aferin.” diyerek doğru davranışını pekiştirin. Kapıyı kapatmadıysa “Şimdi ne yapman gerekiyor?” 4-5 sn bekleyin ve “Girince kapıyı kapatman gerek.” diyerek kontrol edici ipucunu sunup hedef uyarını tekrar ediniz. “Tuvalete girince ne yapman gerekiyormuş?” diyerek öğrencinizin tepkide bulunması için 4-5 sn bekleyiniz. Öğrencinizin doğru tepkilerini pekiştirirken yanlış tepkilerini görmezden geliniz.

Kabine girip kapıyı kapattıktan sonra “Tuvaletini yaptıysan çamaşırını ve pantolonunu kaldırarak örtünmelisin.” yönergelerini zaman aralıklı olarak veriniz. Öğrenciniz çıktığında giysilerini kontrol ederek yönergelere uyup uymadığını kontrol ediniz. Üzeri kirlenmiş ise üzerini değiştirmek üzere diğer bir mahremiyet alanı olan sağlık odasına yönlendiriniz.

Üzerini değiştirme ihtiyacı için sağlık odasına kadar eşlik ederken “Sağlık odasına giderken ne yapıyoruz?” diye sorup “Gidene kadar pantolonumuzu açmıyor, indirmiyoruz.” diyerek kontrol edici ipucunu sunup hedef uyarını tekrar ediniz. “Gidene kadar nasıl davranıyormuşuz?” öğrencinizin tepkide bulunması için 4-5 sn bekleyiniz. Öğrencinizin doğru tepkilerini pekiştirirken yanlış tepkilerini görmezden geliniz.

Tuvalet ihtiyacını giderip çıktığında örtülülüğü sağlamış ise öğrencinizin doğru tepkilerini pekiştiriniz. Öğrenciniz doğru tepkide bulunuyor ise ona sevdiği bir atıştırmalık ikram edebilir, sembol sunabilir veya onun sevdiği bir etkinlikle kısa bir süre meşgul olmasına izin verebilirsiniz.

Bu çalışmayı yaparken tuvalette başka çocukla var ise;

- 1. Etkinlik:** Okul tuvaletinde arkadaşlarımdan giysilerine dokunmuyorum.
- 2. Etkinlik:** Okul tuvaletini kullanırken arkadaşlarımdan tuvaletine girmiyorum.
- 3. Etkinlik:** Okul tuvaletini kullanırken arkadaşlarıma dokunmuyorum.
- 4. Etkinlik:** Arkadaşlarımdan mahremiyet ihlali yapan olursa okulda tanıdığım birine haber veriyorum.

Bu dört etkinliği de fırsat öğretimi biçiminde öğretmeye başlayabilirsiniz. Tuvalete girdiğinde giysilerini çok iyi kapatamayan bir arkadaşını görürseniz “Arkadaşın pantolonunu düzeltememiş, ne yapman gerekiyor?” diye sorarak hemen doğru yanıtı veriniz “Öğretmenime haber veririm.” diyerek kontrol edici ipucunu sunup hedef uyarını tekrar ediniz. “Düzgün örtünmeyen arkadaşımızı görünce nasıl davranıyormuşuz?” diyerek öğrencinizin tepkide bulunması için 4-5 sn bekleyiniz. Öğrenciniz “Öğretmenime haber veririm.” diyerek doğru yanıt verdiği için “Evet aferin” ek bilgisini sunabilirsiniz. “Tuvalette arkadaşımıza dokunmuyoruz.” diyerek üçüncü etkinliği de tamamlamış olursunuz. Öğrencinizin doğru tepkilerini pekiştirirken yanlış tepkilerini görmezden geliniz.

Tuvalete ulaştığınızda daha önce mahremiyet alanlarının kullanımına ilişkin yaptığınız öğretimi

13 KİŞİSEL MAHREMİYET EĞİTİMİ

hatırlatmak üzere “Şimdi ne yapman gerekiyor?” diye sorup 5 sn bekleyiniz. Bekleme süresi içinde “Kapıyı tıklatacağım.” derse “Evet aferin” diyerek doğru yanıt verdiği için ek bilgiyi sununuz. “Tuvalette arkadaşımız varsa oraya girilmez.” diyerek ikinci etkinliği de tamamlamış olursunuz. Öğrencinize tekrar ettiriniz, “Tuvalette arkadaşımız varsa oraya girilmez.” Öğrencinizin doğru tepkilerini pekiştirirken yanlış tepkilerini görmezden geliniz.

Genelleme

Genelleme becerisi, hedef davranışların öğretimi yapılan yerlerde ve benzer bağlamda değerlendirilmelidir. Öğrencinizi tuvalete giderken izleyiniz. Tuvalete varıncaya kadar kendine dokunmasını veya fermuarını açmasını önlemek üzere yönerge veriniz. Tuvalete ulaştığında kapıyı kapaması için bir yönerge daha veriniz. Boşaltım sonrası çıktığında giysilerinin uygun şekilde örtüldüğünü kontrol ediniz, uygun değilse yönerge veriniz. Öğrenciniz doğru tepkide bulunduğu anda öğrencinize sevdiği bir atıştırmalık ikram edebilir, sembol sunabilir veya onun sevdiği bir etkinlikle kısa bir süre meşgul olmasına izin verebilirsiniz.

İzleme

Öğretimde belirlenen hedefe ulaşılarak öğretilen becerinin sürdürülmesi önemlidir. Öğretmen beceriyi izleme listesine almalıdır. Öğretimde belirlenen hedefe ulaşıldıktan sonra ilk bir ay içerisinde belirlenen üç farklı günde yoklama oturumları gerçekleştirilmelidir.

Öğrenme Alanı 16 Ergenlikte Temizlik ve Mahremiyet Becerileri

Hedef: 16.1. Ergenlikte kişisel bakım becerilerine özen gösterir.

Hedef: 16.1. Ergenlikte kişisel bakım becerilerine ilişkin kurallara uymaya özen gösterir.

Hedef Davranışlar

16.1.1. Mahremiyet kurallarına uyarak iç çamaşırlarını günlük değiştirir

16.1.2. Mahremiyet kurallarına uyarak günlük duş alır ya da silinir.

16.1.3. Mahremiyet kurallarına uyarak giysilerini günlük değiştirir.

16.1.3. Mahrem bölgelerinin temizliğinden sonra ellerini detaylı yıkar.

Davranış Tanımı

Okul ortamında telafi eğitimi yapıyorsanız öğrencinize davranış alışkanlığı kazandırmaya çalışıyorsunuzdur. Öğrenciniz öz bakım becerilerine ilişkin bağımsızlık becerilerini önceki gelişim evresinde öğrenmiştir. Ancak öğrencinin öğretimi geç yaşlarda başlamış ise öz bakım becerilerinde bağımsızlık becerileri çalışılmamış olabilir. Bu durumda edinim düzeyinde öğretim de yapılabilir.

Öz bakım becerisi olarak giysilerini giyme ve çıkarmayı öğrenmiş olsa bile bunu günlük rutin içinde sürekli yapmayı öğrenmek bir tutum çalışmasıdır. Düzenli bir alışkanlık haline gelmesi için yapmayı öğrenmekten çok bunu alışkanlık haline getirmesi önemlidir. Ergenliğe özgü temizlik becerilerinden biri de ellerini çocuklukta öğrendiğinden farklı olarak yıkamayı öğrenmesidir.

Tutum öğretiminde hem ne yapacağını hem de nasıl yapacağını öğretmek hedeflenir. Bunun için günlük rutin içinde doğal fırsatların öğretim amacıyla kullanılması uygundur. Ancak okul ortamında da günlük rutinin zincirlemesi öğretilir. Ardışık sıralı olay kartları, video klipler kullanılarak sabah kalkınca önce duş alıp, iç çamaşırlarını değiştirip, temiz giyisiler giymesi gerektiği ve tuvalet sonrası ellerini detaylı yıkaması gerektiği öğretilir. Düzeyi iyi olan çocuklar ile sosyal öykü çalışması da yapılabilir.

Uygulama

Öğrencinizle gün içindeki doğal fırsatların fotoğraflarını veya resimlerini hazırlayınız. İlk resmi önüne koyarak bakmasını sağlayınız ve “Sabah kalkar kalkmaz ne yapmamız gerekiyor?” diye sorup “Sabah kalkınca önce duş alıyoruz.” diyerek kontrol edici ipucunu sunup hedef uyarını tekrar ediniz. “Sabah kalkınca ilk ne yapıyordunuz söyle?” Öğrencinizin tepkide bulunması için 4-5 sn bekleyiniz. Öğrencinizin doğru tepkilerini pekiştirirken yanlış tepkilerini görmezden geliniz ve hata düzeltmesi yaparak ikinci resme geçiniz.

İkinci resmi birincinin yanına koyarak bakmasını sağlayınız ve “Duş aldıktan sonra ne yapıyoruz?” diye sorup “Duş aldıktan sonra temiz çamaşırlarımızı giyiyoruz.” diyerek kontrol edici ipucunu sunup hedef uyarını tekrar ediniz. “Duş aldıktan sonra ne yapıyordunuz söyle?” Öğrencinizin tepkide bulunması için 4-5 sn bekleyiniz. Öğrencinizin doğru tepkilerini pekiştirirken yanlış tepkilerini görmezden geliniz ve hata düzeltmesi yaparak üçüncü resme geçiniz.

Üçüncü resmi ikincinin yanına koyarak bakmasını sağlayınız ve “Çamaşırlarımızı giydikten sonra ne yapıyoruz?” diye sorup “Çamaşırlarımızı giydikten sonra temiz kıyafetlerimizi giyiyoruz.” diyerek kontrol edici ipucunu sunup hedef uyarını tekrar ediniz. “Çamaşırlarımızı giydikten sonra ne yapıyordunuz söyle?” Öğrencinizin tepkide bulunması için 4-5 sn bekleyiniz. Öğrencinizin doğru tepkilerini pekiştirirken yanlış tepkilerini görmezden geliniz ve hata düzeltmesi yaparak üçüncü resme geçiniz.

Davranışların ardışık sıralı zincirini öğrenirse evde uygulaması istendiğinde zorluk çıkarmayacaktır. Bu becerinin ardışık olarak her gün yapılmasının gerekli olduğunu öğretseniz bile uygulama ev ortamında olacağından genelleme aile eğitimi ile evde yapılmalıdır.

Genelleme

Genelleme becerisi, hedef davranışların doğal bağlamda olduğu yerlerde ve benzer bağlamda değerlendirilmelidir. Öğrencinizin ebeveynine her sabah uygulamayı başlatması için etkinlik çizelgesi oluşturarak yönerge vermeyi öğretmelisiniz.

Aile sabah kalktığında etkinlik çizelgesine yönlendirerek duş almaya yönlendirmeli, duş aldıktan sonra da kendini pekiştirmesini sağlamalıdır. Rutindeki etkinlikler ardışık olarak yapıp tamamlandığında kazandığı sembol pekiştiricileri dönüştürünüz. Öğrencinizin sembollerini etkisi bilinen pekiştiriciler türlerinden biriyle değiştirmesine izin vermelisiniz.

İzleme

Öğretimde belirlenen hedefe ulaşarak öğretilen becerinin sürdürülmesi önemlidir. Öğretmen ebeveyn aracılığıyla beceriyi izlemelidir. Öğretimde belirlenen hedefe ulaşıldıktan sonra ilk bir ay içerisinde belirlenen üç farklı günde yoklama oturumları gerçekleştirilmelidir.

Öğrenme Alanı 17 Ergenlikte Mahremiyet Becerilerinin Genellenmesi

Hedef Davranışlar

- 17.1.1. Okul arkadaşlarıyla sosyal etkileşimlerde örtülülüğü sağlar.
- 17.1.2. Okul arkadaşlarıyla sosyal etkileşimlerde mahremiyetle ilgili gizliliği korur.
- 17.1.3. Okul arkadaşlarıyla sosyal etkileşimlerde dokunulmazlığa özen gösterir.

Davranış Tanımı

Okul ortamında telafi eğitimi yapıyorsanız öğrenciniz mahremiyetle ilgili konuları paylaşma ve konuşma davranışlarında da örtülülüğü, gizliliği ve dokunulmazlığı sürdürmesi gerekir. Alenen ve uygun olmayan sözcükler kullanması örtülülüğün ihlalidir. Kendisi veya arkadaşlarıyla ilgili mahremiyet içeren konuların güven çemberi dışındaki kişilerle konuşulması gizliliğin, arkadaşlarına mahremiyet içeren sözcükler kullanması dokunulmazlığın ihlali olarak düşünülebilir.

Mahremiyet davranışlarını uyguladığı gibi mahremiyet kurallarının sosyal etkileşim içinde de sürdürülmesini sağlamak üzere eğitimden geçirilmesi gerekir.

Uygulama

“Mahremiyet” kavram öğretimidir. Ancak mahremiyet becerileri somut karşılığı olan kavramlar olarak ele alınıp çalışılabilir. Ancak mahremiyet kurallarının sosyal etkileşim ve özellikle sözel iletişim esnasında da korunmasının sağlanması oldukça soyut bir durumdur.

Öğretim esnasında olumsuz söylemlere model oluşturmamak gerektiğinden karşılıklı etkileşimle öğretim yapmak zor olabilir. Seseleştirilmemiş (kötü sözcük işaretleri kullanılmış) videolar kullanılarak uygun söylemler için model olunabilir.

Örneğin; fermuarını açık unutarak boşaltım alanından çıkan bir çocuğa jest ve hareketlerle abartılı tepki veren iki çocuğun görüntüsü izletilerek, çocuğa dikkat çekilerek burada arkadaşımıza ne dememiz gerekiyor diye sorup “Sanırım fermuarını çekmeyi unutmuşsun.” gibi bir ifade ile model olunabilir. Videonun devamında bu iki çocuğun üç farklı çocuğa durumu hareket jest ve mimiklerle anlattığı sahne izletilerek ekran dondurulur “Arkadaşlarımızla ilgili şeyleri sadece öğretmenimize söylemeliyiz.” diyerek model olunabilir.

Videonun devamında beş kişilik öğrenci grubunun çocuğa bir şeyler söylediği görüntü izletilip dondurularak “Arkadaşımızın durumu ya da bedenine ilişkin konuşmamalıyız.” deyip dokunulmazlığın sosyal etkileşim içinde uygulanmasına model olunabilir.

Bu çalışma akıl yürütme düzeyinde bilişsel beceri gerektirdiğinden durumu uygun olan çocuklarla çalışılmalıdır. Özel gereksinimli çocuk, kaynaştırma ortamında ise bu çalışmanın tüm sınıfa yapılması önerilir.

13 KİŞİSEL MAHREMİYET EĞİTİMİ

KAYNAKÇA

KAYNAKÇA

- Barbara L. M., Rasmussen T. (2017). Sözel Davranış Yaklaşımı. İstanbul: Agora Yayınevi.
- Birkan B. (2000). Engelli Çocukların Uygun Olmayan Davranışlarıyla Başa Çıkma. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Eskişehir.
- Erbaş D. (2002). Problem Davranışların Azaltılmasında Olumlu Davranışsal Destek Planı Hazırlama. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, Ankara.
- Erbaş, D. (2005). Olumlu Davranışsal Destek. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 6(01), 1-25.
- Ergin, E., Bakkaloğlu, H. (2015). Kaynaştırma Uygulamaları Yürütülen Okul Öncesi Sınıflarda Sınıf İçi Geçişlerin Kolaylaştırılması. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 16(02), 173-193.
- Korkmaz B. (2001). OSB: Başlıca Davranış Sorunları ve Pratik Yaklaşım. Yeni Sempozyum Dergisi, İstanbul
- Lovaas I. O (2005). Gelişimsel Yetersizliği Olan Çocuklara Öğrenme Rehberi: Ben Kitabı. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Özyürek M. (2011). Problem Davranışları Değiştirme (6.Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Roane H. S. (2014). OSB Olan Çocukların Sorun Davranışlarını Önlemeye ve Yönetmeye İlişkin Yaklaşımlar. Uluslararası Otizm Kongresi 2014 konferans sunusu <http://www.inca2014.com/sunular/turkce/Henry%20Roane.pdf>
- Toper-Korkmaz, Ö. (2012). Basmakalıp (Stereotipik) Davranışların Azaltılmasında Yeni Bir Strateji: Tepkiyi Yarıda Kesme Ve Yönlendirme. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 13(01), 59-74.
- <http://www.tohumotizmportali.org/icerik/davranislari-yonetmek/problem-davranislarin-kontrol-edilmesi> (Erişim tarihi: 10.08.2019)

**OTİZM
SPEKTRUM
BOZUKLUĞU
ETKİNLİK
KİTABI**

OTİZM Spektrum Bozukluğu

